

“DİYARBAKIR YEREL HİZMETLERİ İZLEME AĞI” RAPORU

*Sivil Toplumun Gözünden
Yerel Seçimlerden Bugüne
Belediye Faaliyetleri*

2025

SİVİL TOPLUMUN GÖZÜNDEN YEREL SEÇİMLERDEN BUGÜNE BELEDİYE FAALİYETLERİ¹

25 OCAK 2025 / DİYARBAKIR

RAPORLAMA EKİBİ

Mehmet Aslan

Halil Bayhan

Deniz Tekin

¹ Bu çalışma, 25 Ocak 2025 tarihinde Diyarbakır'da gerçekleştirildi. Rapor da bu toplantıda yapılan sunumlar ve tartışmalardan derlenerek hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	2
Kısaltmalar.....	3
DİTAM'dan.....	4
Önsöz.....	5
Açılış Konuşmaları	6
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Yerel Yönetimlerin ve Sivil Katılımın Rolü.....	10
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Yerelleştirilmesi	10
Sivil Toplum Kuruluşlarının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Rollerini.....	11
Belediyeler/Yerel Yönetimler için Hedefler ve Roller	12
Yerel Yönetimler ve Yoksulluk.....	19
Diyarbakır Ekonomisinde Kadınlar ve Gençlerin Durumuna Dair Yerelden Bakış.....	23
Nitel Görüşmenin Sonuçları.....	36
NEET Çalıştay Sonuçları:	36
Sorular, Katkılar ve Öneriler	39
Cevaplar.....	52

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AMATEM	Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇEMATEM	Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
DEM PARTİ	Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
DİERG	Diyarbakır Eğitim İzleme ve Reform Girişimi
DİSKİ	Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İdaresi
DİTAM	Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi
DOSİAD	Diyarbakır Organize Sanayi İş İnsanları Derneği
DTSO	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
GABB	Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği
GES	Güneş Enerjisi Santrali
HDP	Halkların Demokrasi Partisi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
LGS	Lise Giriş Sınavı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda (Not in Education, Employment, or Training)
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-Operation and Development)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RES	Rüzgar Enerjisi Santrali
SES	Sağlık Emekçileri Sendikası
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TİHV	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TMMOB	Türkiye Mimar Mühendisleri Odaları Birliği
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations Population Fund)

DİTAM'DAN

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM), 2013'ten bu yana farklı temalarda düzenlediği toplantılarla sivil toplum örgütleri ile siyasi parti liderlerini, akademisyenleri ve kanaat önderlerini bir araya getiriyor.

Bu toplantılardan birini de 25 Ocak 2025 tarihinde Diyarbakır'da 'Sivil Toplumun Gözünden Yerel Seçimlerden Bugüne Belediye Faaliyetleri' başlığıyla düzenledik. Toplantıda aşağıdaki konular üzerinde tartışmalar yürütüldü;

- 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Yerel Yönetimlerin ve Sivil Katılımın Rolü'
Muhyettin Sırer UNDP Teknik Baş Danışmanı
- 'Yerel Yönetimler ve Yoksulluk'
Hacer Foggo -Yoksulluk Ağı kurucusu / Yazar
- 'Diyarbakır Ekonomisinde Kadınlar ve Gençlerin Durumuna Dair Yerelden Bir Bakış'
Meryem Özdemir DTSO Sanayi Mektebi Direktörü

Bu yayında konuşmacıların sunumları ile katılımcıların katkı ve soru içerikleri yer alıyor.

DİTAM Yönetim Kurulu

ÖNSÖZ

DİTAM tarafından gerçekleştirilen “Diyarbakır Yerel Hizmetlerde Neleri Kaybediyor” çalışmalarının sonucunda sivil toplum örgütlerinin yerel karar alma mekanizmalarında fonksiyonel olarak yer almasını sağlamak için 2024 Temmuz ayında “Yerel Hizmetler İzleme Ağı” oluşturuldu. İzleme ağı oluşturmanın temel amacı, STÖ’leri belediye hizmetlerine yönelik izleme, değerlendirme, işbirliği ve ortak akıl mekanizmasının asli unsurlarına dönüştürmekti.

Şehirler, kendi insanlarına benzer. Orada yaşayan bireylerin toplam mukavemeti, o şehrin direncini oluşturur. Bir şehir için “direnc” nedir, nasıl kazanılır ve o kentin dayanıklılığına nasıl katkı sağlar? OECD’nin tanımlamasına göre dirençli şehirler; ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal şoklara hazırlıklı olan ve onları yönetebilen bütünleşik yapılardır. Dolayısıyla kentlerin direnciyle kalkınması, gelişmesi, refah ve büyümesi arasında doğrusal bir korelasyon bulunmaktadır. Bu bağlamda Yerel Hizmetler İzleme Ağı’nın öncelikli misyonu Diyarbakır’ı statik değil dinamik, kırılğan değil dirençli bir organizmaya dönüştürmektir. Bunun sağlanabilmesi, şehrin tam bir uzlaşma altyapısı oluşturmasıyla ilişkilidir. Böyle bir altyapı oluşturduğunda bütün tarafların karşılıklı fayda sağladığı, ya da bağımlılık ilişkisi oluşturduğu simbiyotik bir yaşam alanı da inşa edilmiş olacaktır. Simbiyotik yaşam alanında iki farklı organizmanın birbirine bağımlı olarak ortak bir yaşam sürdürmesine şehir bağlamında baktığımızda, bir tarafta şehrin kendisi, diğer tarafta da şehrin insanları yer alacaktır. Her iki tarafı da canlı organizma olarak tahayyül ettiğimizde, karşılıklı yararların gözetildiği mutualist bir yaşam formuna ulaşabilmek o şehrin bileşenlerinin hedefi olmalıdır.

25 Ocak 2025 tarihinde gerçekleştirilmiş olan “*Sivil Toplumun Gözünden Yerel Seçimlerden Bugüne Belediye Faaliyetleri*” toplantısına katılım sağlayan STÖ temsilcilerinin yaptıkları açıklamalardan, kentin mutualist yaşam formundan uzak bir noktada durduğu, özellikle imar uygulamalarında dönemin ruhuna uygun rant eksenli yaklaşımların baskın olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle 1 Eylül 2016 tarihinde 674 sayılı KHK kapsamındaki düzenlemeden 10 gün sonra Halkların Demokratik Partisi’nden (HDP) seçilmiş belediye başkanları yerine kayyumlar atanmasıyla rant eksenli belediyecilik siyasal bir tercih olarak tezahür etmiştir.

Toplantıda tartışılan temel konulardan biri de merkezi yönetimin rant eksenli belediyecilikle oluşturduğu tahribatın giderilmesi ve kentin bizatihi kendi bileşenleri tarafından ortak bir yaşam alanına dönüştürülmesi olmuştur. 2016 yılında HDP’li belediyelere yönelik kayyum uygulamaları ve 2015 yılında başlayan hendek operasyonlarıyla özellikle Diyarbakır gibi önemli bir metropolün kentkırım kavramıyla ilişkilendirilebilecek bir tahribatı maruz kaldığı görülmektedir. Eğer kente yönelik bir tahribat kentkırım olarak nitelendiriliyorsa kentsel ve mekânsal hafızanın da tahribatından söz edilmelidir. Terminolojik olarak; etnik kökenleri, dili, dini, kültürü vs. gibi nedenlerle kentin saldırıya uğraması “kentkırım” veya literatürdeki adıyla “urbicide” olarak nitelendirilir.

Diyarbakır özelinde bakıldığında 7 bin yıllık kesintisiz yaşam alanı olan Suriçi’nin büyük oranda tahrip edilmesi kentin doğal evrimine doğrudan müdahale kabul edileceğinden “kentkırım” kavramının tipik örneğidir. Daryush Shayegan’ın “Yaralı Bilinç” kitabında olduğu gibi Diyarbakır kent hafızası, geleneksel ve modern arasındaki sağlıklı rekabetle anomaliye varan melez savrulmalar yaşamaktadır. Bu bağlamda Diyarbakır yaralı bir kenttir. Yerel yönetimlerin, STÖ’lerin ve toplumu oluşturan bileşenlerin bu yarayı sağaltmak için güçlü bir dayanışma, çaba ve sahiplenmeyi ortak eksenlerine dönüştürmeleri gerekir. DİTAM’ın çabası ortak eksenlerin oluşumuna katkı sunmak ve kentin katılımcı bir yaklaşımla doğru yönetilmesine vesile olmaktır.

AÇILIŞ KONUŞMALARARI

Mesut Azizoğlu - DİTAM Yönetim Kurulu Başkanı

Değerli misafirler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Eş Başkanı Sayın Doğan Hatun, Sur, Bağlar, Kayapınar, Yenişehir Belediye Eş Başkanları, sivil toplum kuruluşlarının değerli başkanları ve yöneticileri, değerli basın mensubu arkadaşlar, "Diyarbakır Yerel Hizmetleri İzleme Ağı" ilk toplantısına hepiniz hoş geldiniz.

"Sivil Toplumun Gözünden Yerel Seçimlerden Bugüne Belediye Faaliyetleri" başlıklı bu toplantıda, 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden bugüne Diyarbakır'daki belediyelerin uygulamalarını, sivil toplum örgütleri ve başkanlarla birlikte değerlendirmeyi ve kente dair mevcut durumun tespitini yapmayı amaçlıyoruz.

Öncelikle bugün 1. toplantısını yaptığımız "Diyarbakır Yerel Hizmetleri İzleme Ağı"nın kuruluşundan ve amacından bahsetmek istiyorum, DİTAM olarak bundan tam 1 yıl önce "Diyarbakır Yerel Hizmetlerde Neleri Kaybediyor" başlıklı bir çalışma başlattık. Diyarbakır'ın kaybetme ve geriye gidiş durumunu sivil toplumla beraber, sivil toplumun çalışmalarıyla, bilgileriyle görünür hale getirmek için bu çalışmaya başladık.

Diyarbakır'daki yaklaşık 80 kurum ve kişiyle beraber 4 ayrı başlıkta "Diyarbakır'ın Sorunlarının Tespiti ve Çözüm Önerileri" başlıklı odak grup toplantıları düzenledik;

- 1- Kent, Çevre ve Kültürel miras
- 2- Sosyo Kültürel Yaşam ve Politikalar
- 3- İktisadi Durum ve Kırsal Kalkınma
- 4- Kadınlar, Gençler ve Çocuklar

Başlıklarında yürütülen çalışmanın sonuçlarını "Diyarbakır yerel hizmetlerde neleri kaybediyor" başlığı altında [raporlaştırdık](#) 27 Şubat 2024 tarihinde Diyarbakır'da düzenlediğimiz toplantıda paylaştık ve tartışmaya açtık.

Daha sonra bu çalışmayı sürdürülebilir bir yapıya dönüştürmek ve "Yerel Hizmetleri İzleme Ağı" ismiyle devam ettirmek için "European Endowment for Democracy" (EED) kuruluşundan destek talebimiz kabul edildi. 2024 temmuz ayında "Diyarbakır Yerel Hizmetler Ağı"nın kuruluşunu duyurduk ve bugün bu ağın ilk toplantısını yapıyoruz. Ağın amaçları;

- 1- Belediyeler ve STÖ'ler arasındaki işbirliklerinin gelişmesi ve ortak akıl oluşturularak sürdürülebilir bir kent politikasına katkı sunulması,
- 2- STÖ'lerin belediye hizmetlerine yönelik izleme-değerlendirme çalışmaları yapması,
- 3- Sivil toplum örgütlerinin yereldeki karar alma mekanizmalarında rolünün artması,
- 4- Sorunların yerel ve ulusal düzeyde muhatap kurum ve kişilere iletilmesi ve baskı unsuru oluşturularak ilgili kişi ve kurumların sorunlarla ilgili çözümler geliştirmesinin talep edilmesi,
- 5- Kent sorunlarının çözümüyle ilgili katılımçılık konusunda sivil toplumun kapasitesinin ve deneyiminin artırılması.

Bu amaçlar doğrultusunda bugün bir araya geldik.

Son 8 yılda yaşanan kayyum uygulamaları², Diyarbakır'da belediye hizmetleri ve yerel hizmetler konusunda eksikliklerin, sorunların daha da büyümesine ve toplumun aldığı hizmetin kalitesinin düşük kalmasına sebep oldu. Bu durum bölgedeki diğer illerde de benzer şekilde yaşanıyor. Bunlar sadece bugünler için değil geleceğimiz için de büyük bir problemdir. Bu durumu da dikkate alarak; bugün yerel seçimlerden bugüne geçen

² 1 Eylül 2016 tarihli 674 sayılı KHK kapsamında yapılan düzenlemeyle, 11 Eylül 2016'da Halkların Demokratik Partisi'nden (HDP) seçilmiş belediye başkanları yerine kayyumlar atandı.

yaklaşık 10 ayda sivil toplumun belediye faaliyetleri hakkında ne düşündüğünü, tespitlerini ve önerilerini başkanlarla beraber konuşacağız.

Ayrıca toplantımızın 1. bölümünde belediyelerin çalışmalarıyla ilgili teorik bir çerçeve sunmak adına 3 misafirimiz var: Derin Yoksulluk Ağı Kurucusu ve Yazar Hacer Foggo, UNDP-Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği'nden Baş Teknik Danışman Muhyettin Sirer, DTSO Diyarbakır Sanayi Mektebi Koordinatörü Meryem Özdemir. Her üç misafirimize katılımları ve katkıları için teşekkür ediyorum.

Muhyettin Sirer "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Yerel Yönetimlerin ve Sivil Katılımın Rolü" başlığıyla, Hacer Foggo "Yerel Yönetimler ve Yoksulluk" başlığıyla, Meryem Özdemir de "Diyarbakır Ekonomisinde Kadınlar ve Gençlerin Durumuna Dair Yerelden Bir Bakış" başlığıyla konuşmalarını yapacaklar. Ardından da sivil toplumun belediye hizmetleriyle ilgili tespit ve önerilerini konuşacağız. Amacımız Diyarbakır için en doğru olanı görünür kılmak ve kentin iyi belediyecilik hizmeti almasına katkı sunmak. Bu toplantının notlarını rapor haline getirip sizlerle paylaşacağız.

Tekrardan katılımları için Diyarbakır Büyükşehir Eş Başkanı Sayın Doğan Hatun'a, İlçe Belediye Eş Başkanlarına, sivil toplumun değerli başkan ve yöneticilerine ve hepinize teşekkür ediyorum, sözü Eş Başkan Sayın Doğan Hatun'a bırakıyorum. Başkanın konuşmasının ardından moderatörlüğünü DİTAM Başkan Yardımcısı Meral Özdemir'in yapacağı birinci oturum başlayacak.

DOĞAN HATUN³ - DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ EŞ BAŞKANI

Bu toplantının planlanmasında ve düzenlenmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve kent dışından toplantıya katılan misafirler hoş geldiniz. Bu toplantının, konusu ve içeriği açısından sivil toplum örgütlerinden daha çok bize katkı sunacağına inanıyorum. Kayyımlar döneminde bu kentte yaşanan ve biriken diğer sorunları çözmek birinci derecede bizim sorununuz olmakla birlikte, çözüm planını hazırlamak hepimizin ortak görevidir.

Kent ve halkın geleceği için nasıl bir yönetime ihtiyaç var, bu yönetimi bizler nasıl yürütüyoruz? Bu toplantıda konuşmanın önemli olduğunu belirtmeliyim. Kurulan Yerel Hizmetleri İzleme Ağı'ndan alacağımız güçle en iyi hizmeti en hızlı şekilde yapmamıza katkı sunacak bu tür toplantıları önemsiyoruz. Bunun için bir kez daha DİTAM yönetimine teşekkür ediyorum.

Seçilmemizin üzerinden 9 ay geçti ve bu belediye yönetimi için çok uzun bir süre. Hızla geçen bu sürede ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi anlamda neler değişti? Kent için yaptığımız hizmetlerin, görünen ve görünmeyen kısımları var. Bize ayrılan sürede bu konuları ayrıntılı şekilde özetlemeye çalışacağım. Seçim öncesi bütün çalışmalarımızı kent paydaşlarıyla birlikte yürüteceğimizin sözünü verdik ve hemen sonrasında da halk başta olmak üzere sivil toplum örgütleri ve kente dair kimin sözü, eylemi ve emeği varsa dinleyip stratejik planımızı hazırladık ve onayladık. Güçlü ve nitelikli bir stratejik plan hazırladık. Stratejik plan hazırlıklarına katılımın yüksek olması, bu planı güçlü ve nitelikli hale getirdi. Bu sadece belediye yöneticileri ve eş başkanlarının çalışmalarıyla olan bir şey değildi. Planın hazırlanma sürecinde sivil toplum örgütlerinin, muhtarların, halkımızın ve ilçelerimizdeki paydaşların katılımı olabildiğince geniş tutuldu. Katılımın çeşitliliği, çoğulculuğu ve kapsayıcılığı bize aynı zamanda bir yol açtı. Şimdi önümüzdeki 4 yılın planlamasını hayata geçireceğiz. Bu planlamanın ne kadar güçlü olduğunu da hep birlikte göreceğiz.

Göreve geldiğimizde, kayyumların kentte yaşattığı sorunları çözeceğimizi söyledik. Şehirde neye dokunsak elimizde kalıyordu. Bu durum sadece teknik alanda değil, psikolojik alanda da geçerliydi. Kentimiz birkaç yıl daha kayyumların elinde kalsaydı, şehir olma statüsünü kaybedecekti. Yaptığımız çalışmalarla bu sorunları önemli oranda çözmeye başladık. Su, kanalizasyon vb. gibi siyasete konu olmayan belediye asli hizmetlerini çok iyi bir seviyeye getirdik. Bu 9-10 aylık süreçte yıkılanı, yapılmayanı, yok edilmiş olanı yeniden inşa ettik.

Kadın politikaları konusunda ciddi anlamda bir yok sayma ve görmezden gelme söz konusuydu. Sanki bu kentte kadınlar ve çocuklar hiç yaşamıyormuş gibiydi. Sadece erkek egemen zihniyet vardı. Sanki bu kentte, Türkçeden başka dil yok gibiydi. Çalışmalarımıza buradan başladık. Kentte 200 bin engelli yaşıyor, sanki hiç yoklarmış gibi yaklaştılar. Bundan kaynaklı ilk işlerden biri de Engelliler Dairesi Başkanlığını kurmak oldu. Erişilebilir bir kent için hizmet üretiyoruz. Mevcut departmanları da sürekli olarak değiştiriyoruz ve stratejimize göre yeniden organize ediyoruz. Tüm bu daire başkanlıklarının politikalarını, sivil toplum örgütleriyle tartıştık ve oluşturduk. Ortaya güzel bir şey çıktı. Önümüzdeki şubat ayında Raylı Sistem Dairesi Başkanlığını kuracağımızın müjdesini verebilirim. Bu konu Meclisimizin şubat ayı toplantısında ele alınacak. Dairenin altyapı hazırlıklarını tamamladık, güçlü ve uzman bir ekip oluşturduk.

Şu an aramızda Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri, DİSKİ Genel Müdürü, Proje ve Etütler Dairesi Başkanı, Belediye Meclisi Eş Sözcüleri ve ilgili bürokratlar bulunuyor. Yaptığınız öneri ve görüşleri tek tek kaydedeceğiz. Bu toplantıdan nitelikli öneri ve görüşlerin çıkacağına inanıyorum. Bize yönelik eleştirilerin buradan açıklıkla ifade edilmesini istiyoruz. Bir kez daha teşekkür ediyor ve yeniden hoş geldiniz diyorum.

³ Konuşma, Kürtçeden çevrilmiştir.

MERAL ÖZDEMİR - MODERATÖR (DİTAM YK BAŞKAN YARDIMCISI)

Sayın Büyükşehir Belediye Eş Başkanımız, ilçe belediye eş başkanlarımız, sivil toplum örgütleri temsilcileri, kent gönüllüleri, basın emekçisi meslektaşlarımız, hepiniz hoş geldiniz. Kentimiz için demokratik ve katılımcı hizmet anlayışını görünür kılmak amacıyla DİTAM olarak kurduğumuz Diyarbakır Yerel Hizmetler Ağı kapsamında, bugün "Sivil Toplumun Gözünden Yerel Seçimlerden Bugüne Belediye Faaliyetleri" konulu bir çalışmayı hep birlikte yürüteceğiz.

8 yıllık kayyum tahribatı ile her alanda ciddi kayıplar yaşayan kentimizde, seçilmişlerle bu ağır perde yavaş yavaş aralanıyor. Sivil toplum kuruluşlarıyla, yurttaşlarıyla, ortak akılla, şeffaf, sürdürülebilir bir kent politikasına katkı sunulması bu kentin hafızasında zaten var. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelli, katılımcı, hesap verebilir, adil bir hizmet kalitesinin sürekli iyileştirildiği yerel yönetimlerde sivil toplumun denetleme gücü çok önemli.

Bu noktada da 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Yerel Yönetimlerin ve Sivil Katılımın Rolü' için sözü Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye Baş Teknik Danışmanı Sayın Muhyettin Sirer'e bırakıyorum.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARINA ULAŞMADA YEREL YÖNETİMLERİN VE SİVİL KATILIMIN ROLÜ

MUHYETTİN SİRER-BAŞ TEKNİK DANIŞMAN/UNDP TÜRKİYE

Teşekkür ediyorum. Sayın Başkanlarım, değerli katılımcılar hoş geldiniz. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nda Baş Teknik Danışmanı olarak görev yapıyorum. Öncelikle bu toplantıda konuşma fırsatını tanıdıkları için DİTAM nezdinde Sayın Başkan Mesut Bey'e teşekkürlerimizi iletmek isterim. 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Yerel Yönetimlerin ve Sivil Katılımın Rolü' başlıklı bir sunum hazırladık.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları⁴ kısaca özetlenirse; 2030 yılında kadar sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarda dünyada dengenin sağlanmasını hedefleyen bir çerçevedir. Sürdürülebilir kalkınma amaçları, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen ve küresel anlamda yoksulluğu, sona erdirmeye, eşitsizliği azaltma, çevresel sürdürülebilirliği sağlama gibi temel hedeflerden oluşuyor. 2015 yılında 193 ülkenin ortak uzlaşısıyla gerçekleştirilmiş ve "hiç kimseyi geride bırakmamak" ilkesi çerçevesinde bütün ülkelerde yürütülen çalışmalar bütünü temsil ediyor.

Sürdürülebilirlik kavramı içinde 3 temel unsur yer alıyor. Bunlar çevresel, ekonomik ve sosyal unsurlardır.

Çevresel birleşen: Doğal kaynakların korunması, karbon emisyonların azaltılması ve biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir bir gelecek için vazgeçilmez hedeflerdir.

Ekonomik birleşen: Uzun vadede ekonomik büyümeyi destekleyen politikalar, istihdam olanaklarının artırılması ve kaynakların verimli kullanılması ön plandadır.

Sosyal birleşen: Toplumun tüm kesimlerini kapsamaya, fırsat eşitliğinin sağlanması, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere erişimin artırılması, sosyal sürdürülebilirliğin temel taşlarıdır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARININ YERELLEŞTİRİLMESİ

"Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yerelleştirilmesi" toplantımızın ana konusudur. Örneğin Diyarbakır ili ve Diyarbakır halkına yönelik olarak tasarlanan, uygulanan hizmetlerde sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yerine getirilmesi amacıyla önümüze baktığımızda, yerelleştirme noktasında iki temel kurum karşımıza çıkıyor. Biri sivil toplum örgütleri, diğeri de belediyeler ve yerel yönetim birimleridir. Dolayısıyla bu aktif katılım, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının uygulandığı projelerin hem tasarım hem de uygulama noktasında içinde yer alınmasını sağlıyor.

Bir istatistiğe göre dünya ölçeğinde yaklaşık %65 oranında sürdürülebilir kalkınma amaçları, yerel ve bölgesel üretimlerin aktif katılımı ile başarılı olabilmektedir. Yerelleştirme ekseninde planlanan uygulamalar, öz kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun şekilde yönlendirilmesini sağlıyor. İkinci önemli nokta budur: Yerelleştirme aynı zamanda vatandaş katılımını artırıyor ve farkındalığı yüksek bir toplumun oluşmasına yol açıyor. Yerelleştirme dediğimiz zaman bir takım araç ve stratejilerden bahsediyoruz. Burada 6 tane araç ve strateji görüyoruz.

- ✓ **Kurumsal kapasite geliştirme;** Yerel yönetimler ve sivil toplum kurumlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi,
- ✓ **Yerel stratejik planlama:** Belediye planları ile bölgesel kalkınma planlarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla uyumlu hale getirilmesi,

⁴ <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

- ✓ **Belediyeler arası koordinasyon:** Türkiye'de çok az görülen bir şey ama umarım başarılı olur. Bilgi ve kaynak paylaşımını artıran ve bölgesel işbirliklerini teşvik eden platformların oluşturulması,
- ✓ **Paydaş katılımı:** Dördüncü ve mutlaka olması gereken bir nokta da paydaş katılımıdır. Halkın, sivil toplum kurumlarının ve yereldeki özel sektör kuruluşlarının özellikle planlanan uygulama süreçlerine dahil edilmesi,
- ✓ **Sürdürülebilir kalkınma odaklı bütçeleme:** Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla uyumlu uygulamalara yönelik mali kaynakların etkin bir şekilde tahsis ve kullanımının sağlanması,
- ✓ **Dijital araçlar ve veri kullanımı:** Dijitalleşen, giderek teknolojik hale gelen bir dünyada yaşıyoruz. Dolayısıyla dijital araçlarda veri kullanımını ön planda tutarak sürdürülebilir kalkınma amaçlarına yönelik ilerlemeyi analiz etmek için dijital izleme sistemlerin kullanılması, veri derlemelerinin yapılması...

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARINA ULAŞMADA ROLLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarının özelleştirilmesi, yerelleştirilmesi noktasında kritik rolleri var. Sivil toplum kuruluşları, toplumun ihtiyaçlarını temsil etmek, farkındalık yaratmak ve politika geliştirme süreçlerine dahil olarak sahada sorumlu projeler yürütmek gibi birçok alanda katkı sağlayabilirler. Sivil toplum kuruluşlarının katkı sağlayacağı alanlar şu şekilde belirtilebilir:

- ✓ **Farkındalık Yaratma:** Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını topluma tanıtarak bireylerin ve toplulukların hedeflere yönelik bilinçlendirilmesini sağlamak anlamındadır. Bu amaçla; medya kampanyaları düzenleyerek, eğitim programları yaparak ve sosyal medya platformlarını kullanarak geniş kitlelere ulaşılabilir.
- ✓ **Savunuculuk ve Politika Geliştirme:** Hükümetler ve yerel yönetim üzerinde baskı oluşturarak sürdürülebilir kalkınma amaçlarına odaklı politikaların benimsenmesini teşvik etmek, kamuoyu oluşturmak ve karar vericilere tavsiye raporları sunmak gibi çalışmalar yürütülebilir.
- ✓ **Saha Uygulamaları:** Eğitim, sağlık, çevre, koruma ve yoksullukla mücadele alanlarında doğrudan uygulamalar yürütmek veya bunları desteklemek, geliştirilen pilot projelerle yenilikçi çözümler sunarak modeller oluşturmak gibi çalışmalar yürütülebilir.
- ✓ **Paydaşlarla İşbirliği:** Hükümetler, özel sektör, uluslararası kurumlar ve yerel topluluklarla ortaklıklar kurarak çok taraflı projeler geliştirmek, çapraz sektörel ilişkiler kurmak ve farklı uzmanlık alanlarından yararlanmak şeklinde işbirlikleri yapılabilir.
- ✓ **Denetleme ve Hesap Verebilirlik:** Kamu politikalarını, projelerini izlemek, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin artırılmasını desteklemek ve bağımsız değerlendirme raporları hazırlayarak ilerleme süreçlerini takip etmek şeklinde çalışmalar yürütülebilir.
- ✓ **Eğitim ve Kapasite Geliştirme:** Toplum eğitiminde yerel halk, çevre koruma, sürdürülebilir tarım, enerji verimliliği konularında eğitilebilir, eğitici programlar yoluyla farklı yaş grupları için interaktif ve erişilebilir eğitim programları geliştirilebilir. Dijital eğitim platformları yoluyla çevrimiçi kurslar, webinarlar ve iyi öğrenme araçlarıyla daha geniş kitlelere ulaşılabilir.
- ✓ **Dijital Teknolojiler:** Dijital teknolojilerle sürdürülebilir kalkınma amaçlarına dair çalışmaların etkisini değerlendirmek için büyük veri ve coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılması söz konusu olabilir. Yine farkındalık ve savunuculuk faaliyetleri için dijital platformlar aktif olarak kullanılabilir.
- ✓ **Fon Sağlama ve Kaynak Geliştirme:** Sivil toplum kurumlarına fon sağlama ve kaynak geliştirme noktasında çalışmalar yürütülebilir. Toplum desteğiyle finansman sağlanabilir, projeler geliştirilerek Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin ilgili kurumlarından fon talep edilebilir, gelir getiren sürdürülebilir projeler geliştirilebilir.

- ✓ **İzleme ve Değerlendirme Araçları:** Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını uygulayarak belirlenmiş göstergelerle projelerin etkinliği izlenebilir. Çalışmaların uzun vadeli etkilerini belirlemek için bilimsel analiz yöntemleri kullanılabilir veya akademik destek alınabilir.
- ✓ **Ağ ve İşbirliği Geliştirme:** AB ile iş birliği geliştirilebilir, bölgesel ve ulusal ağlar oluşturularak benzer etkinliğe sahip diğer STÖ'lerle sinerji yaratılabilir. Bu toplantıda çok sayıda STÖ ve dernek olduğunu görüyorum. Bu arada bu çok güzel bir şey. Uluslararası STÖ'ler ve kurumlarla ortaklık kurarak küresel düzeyde bilgi ve deneyim transferi sağlanabilir.
- ✓ **Yerel Halkın Katılımını Sağlama:** Katılımcı yaklaşım ile yerel halkın ihtiyaçları daha kolay tespit edilebilir. Derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçları da budur. Yerel halkın karar alma süreçlerine dahil olmasını sağlayabilirler ve toplum tabanlı izlemeye destek olabilirler. Projelerin başarısının yerel seviyede izlenmesini ve halkın projelere sahip çıkmasını destekleyebilirler.

BELEDİYELER/YEREL YÖNETİMLER İÇİN HEDEFLER VE ROLLER

Yerel yönetimlere geldiğimizde belediyelerle ilgili bir takım hedef rollerden bahsetmek mümkün. Toplamda 17 tane sürdürülebilir kalkınma hedefi var:

1. YOKSULLUĞA SON

Özellikle bizim gibi toplumlar için en önemli hedef budur. Burada belediyeler, yoksulluğa son verme noktasında ne yapabilirler?

Sosyal yardım programları kapsamında belediyeler, yoksul ve dezavantajlı gruplara yönelik gıda yardımları, konut desteği, sosyal güvenlik hizmetleri sunarak temel ihtiyaçlara erişimi kolaylaştırabilirler. İstihdam fırsatları sunmak için mesleki eğitim programları, girişimcilik destekleri düzenleyerek bireylerin işgücüne katılımını artırabilir ve yerel ekonomiyi canlandırabilirler. Kapsayıcı altyapı yaklaşımıyla ulaşım, su, enerji, sağlık gibi temel hizmetlere erişimi artırarak yoksul bölgelerde yaşam koşullarını iyileştirebilirler.

Yerel gıda güvenliğini sağlamak amacıyla kentsel tarım, kooperatif ve yerel pazarlama ağları gibi girişimlerle gıda üretimini ve erişimini destekleyebilir, kamuya açık alanlarda, okul bahçelerinde ve boş araziler gibi uygun yerlerde kentsel tarım projeleri başlatarak yerel gıda üretimi artırılabilirler. Küçük ölçekli çiftçilere yönelik tarımsal teşvikler, finansman desteği ve teknoloji kullanımı gibi imkan sunabilir, üreticilerin doğrudan tüketicilere ulaşmasını sağlayacak pazar ve kooperatifler kurabilirler.

Eğitim ve fırsat eşitliğini sunmada dezavantajlı grupların kaliteli eğitime erişmesini sağlayarak nesiller arası yoksulluk döngüsünü kırabilirler veya bunu destekleyebilirler. Yine kadınların ve gençlerin güçlendirilmesinde kadınlara ve gençlere yönelik özel projeler uygulayarak onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını destekleyebilirler.

Katılımcı yerel yönetimi sağlama süreçlerinde yoksulların karar alma süreçlerine dahil edilmesini sağlayarak onların ihtiyaçlarına yönelik politikalar geliştirebilirler.

2. AÇLIĞA SON

Sağlıklı ve besleyici gıdaya erişimin artırılması amacıyla yoksul ve dezavantajlı gruplara yönelik gıda yardım programları düzenleyebilir, dezavantajlı gruplara yönelik gıda yardımı, gıda bankaları gibi sosyal projelerle israfi önleyerek ihtiyaç sahiplerine ulaşabilir, çocuklar ve hamile kadınlar için besleme destek programları başlatabilirler.

Tarım ve sulama altyapısının iyileştirilmesi, tarımsal üretim olan bölgede önemlidir. Tarım alanlarında verimliliği artırmak için modern sulama teknikleri ve altyapılarının sağlamlasına destek olabilir, toprak iyileştirme projeleriyle verimli tarım alanlarının korunmasına katkıda bulunabilirler.

“İklim değişikliği” önemli bir konu ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin içinde de var. İklimle dirençli tarım uygulamalarının desteklenmesi amacıyla, özellikle çiftçilere, iklim değişikliğine uyum sağlayacak teknolojiler sunarak ve eğitimler sağlayarak sürdürülebilir tarımı teşvik edebilirler. Tarımsal üretimi arttırmak ve iklim risklerini azaltmak için yerel ölçekli iklim dostu projeler geliştirebilirler.

Toplum temelli gıda sistemleri oluşturulması yoluyla yerel gıda politikaları oluşturarak yerel ürünlerin üretim ve tüketimini teşvik edebilirler. Şehirlerin ihtiyaçlarına uygun koordinasyon mekanizmaları kurarak üretici ve tüketiciyi buluşturabilirler. Yine yerel halkı bilinçlendirerek sağlıklı beslenme, gıda israfının önlenmesi, sürdürülebilir tarım konularında eğitim programları ve farkındalık çalışmaları düzenlenebilir. Okul bahçelerinde uygulamalı tarım projeleri ve gıda üretimi konusunda öğrencilere eğitim verilebilir. Gıda kurtarma programları ile kullanılabilir atık gıdaların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağlayabilir, işletmeler ve restoranlarla iş birliği yaparak gıda israfını önleme girişimlerini yaygınlaştırabilirler.

3. SAĞLIKLI BİREYLER

Sağlıklı bireyler başlıklı üçüncü sürdürülebilir kalkınma amacı ile ilgili aşağıdaki konularda çalışmalar yürütülebilir.

Belediyeler temel sağlık hizmetlerini destekleme çalışması bağlamında mahalle bazlı sağlık merkezleri, mobil sağlık ekipleri kurarak sağlık hizmetlerini halkın erişimine uygun hale getirebilirler. Ücretsiz ve düşük maliyetli sağlık taramaları ve aşılama kampanyaları düzenleyebilir, sağlıklı bir çevre sağlama amacıyla hava, su ve toprak kirliliğini azaltmaya yönelik projeler geliştirebilirler. Katı atık yönetimini iyileştirerek ve geri dönüşüm sistemlerini yaygınlaştırarak çevre sağlığına katkıda bulunabilir, parklar, yeşil alanlar ve yürüyüş yolları gibi temiz ve güvenli sosyal alanlar inşa ederek sağlıklı yaşamı teşvik edebilirler.

Belediyeler, anne ve çocuk sağlığını destekleme çalışmaları kapsamında hamile kadınlara yönelik doğum öncesi ve sonrası eğitim programları düzenleyebilir, çocuklar için aşılama uygulamaları, düzenli sağlık taramaları ve beslenme destek programları organize edebilirler. Toplum sağlığı eğitimi çerçevesinde sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik ederek beslenme, hijyen ve spor konularında farkındalık kampanyaları düzenleyebilir, belirli bölgelerde vatandaşlara yönelik ruh sağlığı hizmetleri ve bağımlılık önleme eğitimleri sunabilirler.

Trafik güvenliği ve kazaların önlenmesi çalışmaları ile ilgili olarak trafik düzenlemeleri ve güvenli yollar oluşturarak trafik kazalarını önleyebilir, toplumda trafik güvenliği farkındalığını artırmak için kampanyalar başlatabilirler.

Acil durum ve afet yönetimi kapsamında; afetlere hazırlık için acil müdahale ekipleri ve kriz yönetim planları oluşturabilir, ilk yardım eğitimleri ve sağlıkla ilgili tatbikatlar düzenleyerek toplumu olası acil durumlara karşı hazırlıklı hale getirebilirler.

İklim değişikliğinin vurucu etkilerinin söz konusu olduğu yerlerde kentsel hijyen ve sanitasyon çalışmaları yapılabilir, temiz içme suyu temini, kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi ve dezenfeksiyon çalışmaları yaygınlaştırılabilir. Özellikle düşük gelirli mahallelerde hijyen standartlarını artıran birtakım hizmetler sunabilirler.

4. NİTELİKLİ EĞİTİM

Nitelikli eğitim başlığında belediyeler, eğitim altyapısını geliştirme amacıyla okul binalarının yapımı, onarımı ve modernizasyonunu sağlayarak, bu alan her ne kadar Millî Eğitim Bakanlığının görevi olsa da güvenilir, erişilebilir

eğitim alanlarının oluşturulmasına destek olabilirler. Teknolojik altyapı (İnternet erişimi, bilgisayarlar, dijital sınıflar) sağlayarak dijital eğitimi destekleyebilirler.

Dezavantajlı grupların desteklenmesi bağlamında; Yoksul, engelli ve gmen çocuklar gibi risk gruplarının eğitime erişimini artırmak için burslar, ücretsiz servisler, eğitim materyalleri sağlayabilir, kız çocuklarının okullaşma oranını artırmaya yönelik kampanyalar düzenleyebilirler.

Okul ncesi eğitimi için yerel düzeyde eğitim programları organize ederek çocukların erken yaşta nitelikli eğitime erişmesini sağlayabilirler. Kreş ve anaokulların yaygınlaştırılmasına öncülük edebilir, hayat boyu öğrenme programları ile yetişkinler için okuma yazma, mesleki eğitim, dijital beceri kursları sunarak bireylerin yetkinliklerini geliştirebilir, halk eğitim merkezlerini daha aktif hale getirerek herkes için farklı öğrenme fırsatları sunabilirler.

Kaliteli eğitime erişimi artırma amacıyla taşımalı eğitim çözümleriyle kırsal bölgelerdeki çocukların okullara ulaşımını kolaylaştırılabilir. Yerel eğitim btlerini etkin şekilde kullanarak öğretmenlerin mesleki eğitimi desteklenebilir. Toplumsal farkındalık ve katılımı arttırmak için de ailelere yönelik bilinçlendirme kampanyaları düzenlenebilir. Okul-aile birliklerini destekleyerek velilerin eğitime katılımı teşvik edilebilir.

Eğitim ve inovasyon merkezlerini geliştirip bilim teknoloji, mühendislik ve matematik eğitimine yönelik merkezler açarak öğrencilerin yenilikçi düşünce becerileri geliştirilebilir ve bunlara destek sağlanabilir. Kitap, kütüphane ve yaratıcı öğrenme alanları oluşturarak okuma kültürü teşvik edilebilir. Yine zel eğitim ihtiyaçlarına yönelik eğitimler ile özel gereksinimi olan bireyler için uygun okullar ve programlar organize edilerek, engelli bireylerin, okullara erişimini kolaylaştıracak düzenlemeler yapılabilir.

5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında da birçok faaliyet yürütülebilir. Belediyeler, kadınların ekonomik güçlenmesinin desteklenmesi için mikro kredi programları ve eğitimler düzenleyebilir. Kadınlara yönelik istihdam olanaklarını artırmak amacıyla meslek edindirme kursları açabilir, yerel işletmelerde kadın istihdamını teşvik edici mekanizmalar geliştirebilirler.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık oluşturmak için eğitim programları, seminerler ve kampanyalar düzenlenebilir. Okullarda ve mahallelerde kadın erkek eşitliği konusunda gençlere yönelik atölye çalışmaları yapılabilir. Yine belediyelerin istihdam politikalarında kadın çalışan oranını artırmaya yönelik eşitlikçi politikalar benimsenerek kadınların belirli yerlerde istihdamları artırılabilir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin özellikle bu konuya önem verdiğinin farkındayım.

Kırsal bölgelerde kadınlar güçlendirilebilir. Bu amaçla tarımsal faaliyetlerde bulunan kadınlara yönelik eğitim, teknoloji ve finansman desteği sağlanarak kırsal alanlardaki kadınların ekonomik katkısı artırılabilir, kırsalda kadın kooperatifleri kurularak kadın üreticiler desteklenebilir.

Toplumsal roller ve kalıplaşmış yargılarla mücadele için çalışmalar yapılabilir. Kadınların genellikle ev işleri ve bakım işleri ile sınırlı kalmasının önüne geçmek için toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan projeler geliştirilebilir. Kadın ve erkeklerin ortak sorumluluk bilincini arttırmak için kampanyalar düzenlenebilir.

6. TEMİZ SU VE SİHHİ KOŞULLAR

Toplumun sıhhi koşulların iyileştirilmesi için temizlik, hijyen, su tasarrufu, suyun verimli kullanımı, su kayıplarını azaltma ve kaynak koruma konularında farkındalık artıracak eğitim programları düzenlenebilir. Su tasarrufu ve verimli kullanım konusunda bilinçlendirme kampanyaları yapılabilir. Su kıtlığına karşı önlemler almak için

yağmur suyu toplama sistemlerinin kurulumu teşvik edilebilir. Su kayıplarının azaltılması için teknoloji kullanılarak şebekelerdeki sızıntıların tespit ve onarımıyla su kaybı minimize edilebilir.

Kaynakların korunması kapsamında su kaynaklarının kirlenmesini önlemek için havza yönetimi çalışmaları yapılabilir.

7. ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

Enerji noktasında baktığımız zaman yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konularında çalışmalar yapılabilir. Güneş, biyogaz ve rüzgar gibi yenilenebilir enerji kaynakları geliştirilebilir, belediye binaları, okullar ve sosyal tesisler gibi kamu yapılarında enerji verimliliği iyileştirilebilir. Sokak aydınlatmalarında enerji tasarruflu LED teknolojisine geçilebilir, enerji tüketimini optimize etmek için akıllı şehir sistemi ve teknolojilerinden yararlanılabilir.

Enerjiye erişimi destekleme çalışmaları kapsamında enerjiye erişimde sıkıntı çeken düşük gelir grupları için sübvansiyonlar sağlanabilir. Yerel halkın yenilenebilir enerji üretimine katılmasını teşvik edecek enerji kooperatiflerin kurulması desteklenebilir.

Temiz ve sürdürülebilir ulaşım için elektrikli otobüs, tramvay ve bisiklet paylaşım sistemleri gibi düşük karbonlu ulaşım seçenekleri geliştirilerek, kullanımları yaygınlaştırılabilir. Elektrikli araçların yaygınlaşmasını desteklemek için şarj istasyonları kurulabilir. Bisiklet yolları ve yaya alanları inşa edilerek karbon emisyonları azaltılabilir.

8. İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME

İnsana yakışan işler noktasında yerel istihdamı artırmak için çalışmalar yapılabilir. Gençleri ve işsizleri hedef alan, çağın ihtiyaçlarına uygun mesleki eğitim kursları düzenlenebilir (teknoloji, yenilenebilir enerji, dijital beceriler gibi...), yerel iş ilanlarını paylaşmak, işverenlerle iş arayanları eşleştirmek için istihdam ofisleri kurulabilir.

Gençlere yönelik, özellikle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin de içinde olduğu, 'Bugünün Gençleri Geleceğin Meslekleri'⁵ projesi kapsamında bir dijital eğitim merkezini Diyarbakır'da kuruyoruz.

Genç ve kadın istihdamını artıracak çalışmalar yönüyle gençler için kariyer rehberliği, eğitim ve iş bulma destekleri sağlanabilir. Kreş ve çocuk bakım hizmetleri yaygınlaştırılarak kadınların işgücüne katılımı artırılabilir.

Dijital dönüşüm ve teknoloji yatırımları için vatandaşların dijital becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlenebilir. Özellikle kırsal bölgelerde internet erişimi artırılarak dijital meslekler için altyapı sağlanabilir. Yerel üreticilerin ürünlerini ulusal ve uluslararası pazarlara taşıyabilmesi için e-ticaret platformları oluşturulabilir.

Adil ve insana yakışır çalışma koşullarına yönelik engelli bireyler için erişilebilir çalışma ortamlarının oluşturulması teşvik edilebilir. Yerel düzeyde çocuk işçiliğini önlemek için farkındalık kampanyaları ve denetimler yapılabilir.

9. SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI

⁵ <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/bugunun-gencleri-gelecegin-meslekleri>

Modern ve sürdürülebilir altyapı için trafik yönetimi, enerji tasarrufu ve güvenlik için akıllı şehir teknolojileri (IoT tabanlı çözümler gibi...) entegre edilebilir. Özellikle kırsalda ve düşük gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde geniş bant internet altyapısı iyileştirilerek dijital dönüşüm hızlandırılabilir.

Teknoloji geliştirilmesi ve yenilikçilik için üniversiteler ve özel sektörle işbirliği yapılarak yerel Ar-Ge projeleri desteklenebilir, gençleri ve girişimcileri yenilikçi fikirler geliştirmeye teşvik eden yarışmalar düzenlenebilir.

Döngüsel ekonomi teşvikleri için atıkların yeniden değerlendirilmesi ve geri dönüşümü üzerine proje ve uygulamalar geliştirilebilir.

Toplumsal altyapı yatırımları için tüm vatandaşların hizmetlerden eşit şekilde faydalanmasını sağlamak amacıyla altyapıda engelli dostu çözümler geliştirilebilir. Teknik ve mesleki eğitim merkezleri kurularak, yerel sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücü oluşturulabilir.

Yerel inovasyon ekosistemini güçlendirme çalışmalarına yönelik tasarım, kültür, sanat gibi yaratıcı sektörlerdeki girişimler desteklenebilir, hızlandırma programları ve inovasyon festivalleriyle girişimcilik kültürü yaygınlaştırılabilir.

10. EŞİTSİZLİĞİN AZALTILMASI

Erişilebilir ve adil hizmet sağlamak için dezavantajlı gruplara yönelik barınma, sağlık, eğitim ve gıda gibi temel ihtiyaçları karşılayan sosyal hizmetler artırılabilir. Engelli bireylerin kamu alanlarına, toplu taşımaya ve belediye hizmetlerine erişimini kolaylaştıracak altyapı ve teknolojik çözümler geliştirilebilir.

Kadın ve gençlerin güçlendirilmesini ve kadınların işgücüne katılımını artırmak için kreş hizmetleri, mesleki eğitim programları ve girişimcilik destekleri sunulabilir. Gelir düzeyi düşük haneler için kira yardımları, enerji sübvansiyonları ve çocuk bakım desteği sağlanabilir. Eğitimden iş hayatına geçişi kolaylaştırmak için staj, çıraklık ve mentorluk programları oluşturulabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden farkındalık kampanyaları düzenlenebilir.

Eğitim ve farkındalık artırmak amacıyla eşitsizliklerin nedenlerini ve çözüm yollarını anlatan eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları düzenlenebilir. Düşük gelirliler için ücretsiz okul malzemeleri, burslar ve eğitim destekleri sunulabilir. Dijital eşitsizlikleri azaltmak için ücretsiz internet erişimi ve dijital beceri eğitimleri sağlanabilir.

11. SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİR VE YAŞAM ALANLARI,

Kapsayıcı ve erişilebilir şehirler için tüm vatandaşların (engelliler, yaşlılar, çocuklar vb.) erişebileceği kaldırımlar, parklar, toplu taşıma araçları ve kamu binaları tasarlanabilir. Gelir seviyesi düşük vatandaşlara yönelik sosyal konut projeler başlatılabilir.

Sürdürülebilir kentsel planlamaya yönelik şehir içindeki parklar, bahçeler ve yeşil alanları artırarak şehirler daha yaşanabilir hale getirilebilir. Şehirlerde sürdürülebilir tarımı teşvik etmek için "yeşil çatı" ve "dikey bahçe" projeleri desteklenebilir.

Sürdürülebilir bir yaşam için ulaşımda elektrikli otobüsler, tramvaylar, metrolar ve bisiklet yolları gibi çevre dostu ulaşım seçenekleri artırılabilir. Bisiklet yolları ve yayalar için güvenli yollar inşa edilerek karbon emisyonu azaltılabilir. Toplu taşıma dışında araç paylaşım uygulamaları teşvik edilerek trafik yükü hafifletilebilir.

Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi için mahallelere geri dönüşüm konteynerleri yerleştirilerek atıkların ayrıştırılması teşvik edilebilir. Organik atıkları değerlendirerek şehir içinde kompost projeler başlatılabilir. Sıfır atık politikalarını benimseyerek plastik kullanımını azaltan kampanyalar düzenlenebilir.

12. SORUMLU TÜKETİM VE ÜRETİM

Atık yönetimi ve geri dönüşüm için mahalle bazında geri dönüşüm konteynerleri ve istasyonları kurarak atıkların ayrıştırılması teşvik edilebilir. Organik atıkların toplanarak kompost üretimine yönlendirilmesi sağlanabilir. Belediyeye ait tüm tesislerde sıfır atık uygulamaları başlatılabilir. Elektronik atıkların geri dönüşümünü kolaylaştırmak için toplama noktaları oluşturulabilir.

Sürdürülebilir tüketim farkındalığının artırılması amacıyla vatandaşlara bilinçli tüketim, israfın önlenmesi ve geri dönüşümün önemi konusunda eğitimler verilebilir. Çocuklara ve gençlere sürdürülebilirlik konusunda farkındalık kazandırmak için eğitim programları düzenlenebilir. Restoranlar, marketler ve otellerde fazla gıdaların israfını önlemek için sosyal yardımlaşma projeleri başlatılabilir. Artan yemeklerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması için yerel bağış ağları oluşturulabilir.

Akıllı tüketim sistemlerine yönelik araç paylaşımı, toplu taşıma, kütüphaneler ve diğer paylaşım sistemleri yaygınlaştırılarak kaynakların daha etkin kullanılması teşvik edilebilir. Kullanılabilir durumdaki kıyafet, mobilya ve diğer ürünlerin takas edilebileceği alanlar oluşturulabilir.

13. İKLİM EYLEMİ

Yeşil alanların artırılması amacıyla binaların çatı ve cephelerini bitkilerle kaplayarak şehirlerdeki sıcaklık artışı dengelenebilir. Şehir içinde bağlantılı yeşil alanlar oluşturularak biyoçeşitlilik artırılabilir.

İklim değişikliğine uyumlu ve dirençli yaşam alanları için şehrin yoğun nüfus alanlarında gölgelik alanlar ve su yüzeyleri oluşturularak aşırı ısınma önenebilir ve sıcaklık adası etkisi azaltılabilir.

İklim bilincinin artırılması ve iklim değişikliğiyle mücadele amacıyla vatandaşlara yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Okullarda ve toplum merkezlerinde sürdürülebilir yaşam eğitimleri düzenlenebilir.

14. SUDAKİ YAŞAM

Kirliliğin azaltılmasına yönelik olarak şehirlerden çıkan atık suların arıtma tesislerinde temizlenmesi sağlanarak su kirliliği azaltılabilir. Tek kullanımlık plastiklerin geri dönüşümü teşvik edilerek su kaynaklarına plastik atık karışması sınırlandırılabilir.

Biyoçeşitliliği desteklemek için nesli tükenmekte olan sucul türler için koruma programları düzenlenebilir.

Su tasarrufu ve yönetimi için şehirde yağmur suyu toplama sistemleri kurarak su kaynaklarının verimli kullanımı teşvik edilebilir. Kamuya açık park ve yeşil alanlar için su tasarruflu sulama sistemleri kullanılabilir.

15. KARASAL YAŞAM

Ormansızlaşmayla mücadele etmek ve ağaçlandırmanın teşvik edilmesi için bölgeye özgü bitki ve ağaç türlerinin dikimi gerçekleştirilebilir. Şehir halkı için kentsel ormanlık alanlar oluşturulabilir.

Kirlilikle mücadele etmede doğal alanlara çöp atılmasını önlemek için düzenli atık toplama ve geri dönüşüm sistemleri kurulabilir. Ormanlık, kırsal ve sulak alanlarda kirliliği önlemek için temizlik kampanyaları düzenlenebilir.

Toplum katılımı ve eğitim kapsamında biyoçeşitliliğin önemi ve korunması için yerel halk bilinçlendirilebilir. Çocuklara doğa sevgisi aşılayacak projeler yapılabilir, etkinlikler düzenlenebilir, halkın aktif olarak doğayı koruma projelerine katılımı teşvik edilebilir.

16. BARIŞ VE ADALET

Hukukun üstünlüğünün desteklenmesine yönelik yerel halk için ücretsiz hukuki yardım ve danışmanlık hizmetleri sunulabilir, hukuka erişim kolaylaştırılabilir. Hukukun üstünlüğü, haklar ve adalet konularında toplumu bilinçlendirecek eğitim programları düzenlenebilir.

Katılımcı bir yönetim için belediyeler, vatandaşların karar alma süreçlerine dahil edilmesini teşvik ederek şeffaf bir yönetim anlayışını geliştirebilirler. Vatandaşların belediye yönetimi ile doğrudan iletişim kurmalarını sağlayacak platformlar (dijital ve fiziksel) oluşturulabilir. Belediyeler harcamalarını, projelerini ve bütçelerini halkla düzenli olarak paylaşarak hesap verebilirliği artırabilirler.

Kapsayıcı sosyal hizmetler kapsamında yoksul ve dezavantajlı gruplar için sosyal yardımlar, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim imkanları sunulabilir. Yaşlılar ve engelli bireyler için bakım ve destek hizmetleri sağlanabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini artırmada kadına yönelik şiddetle mücadele için barınma, psikolojik destek ve hukuki yardım gibi kaynaklar sağlanabilir. Belediyede çalışanlar ve halk için toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitimler düzenlenebilir.

17. HEDEFLER İÇİN ORTAKLIKLAR

Yerel ve ulusal düzeyde iş birlikleri kurulmasına yönelik diğer belediyelerle, yerel yönetim ağları ve ulusal düzeydeki kurumlarla ortak projeler geliştirilebilir. Örneğin şehirlerarası deneyim paylaşımı ve bilgi alışverişi için platformlar oluşturulabilir. Ulusal ve uluslararası sürdürülebilir kalkınma projelerine katılarak, uluslararası işbirlikleri için fırsatlar yaratılabilir.

Eğitim ve kapasite geliştirmek için belediyeler, üniversite ve araştırma kurumlarıyla iş birliği yaparak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik bilimsel araştırma ve projeleri destekleyebilirler. Yereldeki okullarla ortak projeler yaparak gençleri sürdürülebilirlik, çevre bilinci ve toplumsal sorumluluk konularında eğitebilir, yerel halk için sürdürülebilir kalkınma ve çevre bilinciyle ilgili eğitim programları düzenleyebilirler.

Belediyeler, sürdürülebilir kalkınma ve çevre gibi alanlarda sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak ve ortaklıklar kurarak kapsayıcı ve etkili projeler gerçekleştirebilirler. STÖ'ler aracılığıyla yerel halkı projelere dahil edebilir, gönüllü programları ve yerel katılım projeleri başlatılabilir. Yerel halkın ihtiyaçları STÖ'lerle işbirliği yaparak belirlenebilir ve bu ihtiyaçlara yönelik sürdürülebilir çözümler üretilebilir.

Dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

MERAL ÖZDEMİR - MODERATÖR (DİTAM YK BAŞKAN YARDIMCISI)

Biz de teşekkür ederiz. Yerelleşme ve amaçları konusunda pek çok başlığı bizimle paylaştınız. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının en önemli başlıklarından biri de yoksulluğun sona erdirilmesi. Yoksullukla mücadelede 20 yıla aşkın deneyimiyle çocukların hayallerine dokunan projeler geliştiren Derin Yoksulluk Ağı kurucularından Sayın Hacer Foggo'ya söz vermek istiyorum. Foggo, yerel yönetimler ve yoksulluk konusunda deneyimlerini bizimle paylaşacak. Sayın Foggo, bütün Türkiye'yi gezerek yoksulluğu ve içinde bulunduğumuz döngüyü anlatıyor. Buyurun...

HACER FOGGO - DERİN YOKSULLUK AĞI KURUCUSU/YAZAR

Öncelikle davetiniz için çok teşekkürler. Diyarbakır'da olmak her zaman çok güzel. Muhyettin Sirer, Birleşmiş Milletlerin yoksulluğa bakışı da dahil olmak üzere çok güzel bir sunum yaptı. Birleşmiş Milletlere bir eleştirim var. Açlığa son, yoksulluğa son diye 2030 yılına kadar bir süre tanıdı. Aslında her belediyenin, her kamu kurumunun, hatta işverenler ve ticaret odalarının yoksulluk hedefleri olmalı. Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri başta olmak üzere yoksulluğa son, açlığa son diye bir hedefi vardı. Her nedense ne yoksulluk biter ne açlık biter. Pandemiden sonra hedef, 2050'ye yöneldi.

"Yoksulluğa son", aslında siyasetçiler bunu söylediği zaman sadece tırnak içerisinde bir siyasetten öteye gitmiyor. Çünkü sonlanmaz, çünkü önlemiyorlar. Yoksulluğu önleyecek bir sürdürülebilir kalkınma hedefi olsa çok daha gerçekçi olur.

Birleşmiş Milletlerin raporuna göre yalnızca son dört yılda dünyanın en zengin beş adamının serveti iki katından daha fazla arttı⁶. Yani 5 milyar insan derin yoksulluk içerisinde yaşamaya devam ediyor ve 2030 yılında da "yoksulluğa son" hedefinde de 575 milyon insan aşırı yoksulluk içinde yaşamaya devam edecek.

Yine aslında Birleşmiş Milletler ya da belediyeler dahil olmak üzere yoksulluğa dair, uzmanların katılımı ile yapılan toplantılar var. İktidarın da böyle söylemleri var. Ama her nedense bu yoksulluk bitmiyor. Bitmeyecek de. Çünkü o "katılımcılık" dediğiniz şeyde hiçbir zaman gerçek katılımcılar, yani gerçek öznelerle bir arada olunmuyor. Ne siyasetçiler ne de belediyeler bir arada oluyor. Mahallelerde proje üretilmiyor. Belki 'şahane bir proje' önerebilirim. Başkana Diyarbakır'ın merkezinde "kadın ve çocuk merkezi yaparsanız bu işi çözersiniz", derim. Hayır çözemeyiz. Çünkü Bağlar'da en derin yoksulluğu yaşayan bir mahallede kadının terliğiyle erişebileceği, çocuğun yürüyerek gidebileceği, evden çıkabileceği, dokunabileceği bir yerde bir merkez kurabilirsiniz, sorunu çözebilirsiniz. Çünkü orada yaşayan Ayşe ile Fatma da Ali de aslında bunu istiyor. Bu kişilerin İstanbul'un merkezine, Mersin'in merkezine, erişmesi mümkün değil.

Zenginlerle mücadele etmeden, bu servet sahipleriyle yoksulluğu önlemek mümkün değil. Çünkü TÜİK rakamlarında da böyle. Mesela TÜİK'in en son açıkladığı rakamda, en zengin %20'nin toplam gelirdeki payının %48,7'ye çıktığı belirtiliyor⁷. En yoksul %20 yine yoksulluk, derin yoksulluk içerisinde yaşamaya devam ediyor.

Yoksulluk nedir? Yoksulluk aslında bir erişememe sorunudur. Yoksulluk sadece yetersiz bir gelire sahip olmak değil, yoksulluk sadece aç kalmak değil, yoksulluk sadece gecekondu mahallelerinde yaşamak da değil, yoksulluk sadece okul dışında kalmak, tatile gidememek, işsiz kalmak da değil. Yoksulluk, bütün bunlara erişememe hali ve hep bir adım geride, afet olduğunda, salgın olduğunda, deprem olduğunda da beş adım geride yaşama sorunudur.

Yoksulluk aslında anne karnında başlıyor. Yoksullukta çocuk, anne karnında o eşitsizlikle hayatını devam ettiriyor. Neden? Bütün uluslararası araştırmalar, anne karnında başlayan ama iki yaşına kadar devam eden ilk bin gün içerisinde çocuğun yetersiz beslenmeden kaynaklı beyin gelişiminde mental bozukluğunun ya da gelişim bozukluğunun olduğunu söylüyor. Yoksullukla mücadele etmek istiyorsak, gerçekten bu eşitsizliği önlemeyi anne karnından başlatmamız gerekiyor. Çünkü eğer çocuklar ilk bin günde yetersiz beslenme yaşıyorlarsa, çocuklarda fiziksel, zihinsel gelişim bozukluğu ortaya çıkıyor. Bu durum, daha sonra öğrenme güçlüğüne sebep oluyor. Bilgiler, beyin durumlarının, gelişiminin, beyin yüzölçümünün yoksulluk yaşayan çocuklarda daha düşük olduğunu gösteriyor.

⁶ <https://tr.euronews.com/2024/01/15/oxfam-dunyanin-en-zengin-5-kisisi-servetini-ikiye-katladi>

⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2024-53712>

Türkiye'de 2018 yılında Hacettepe Üniversitesi'nin yaptığı araştırmaya göre 5 yaşın altındaki çocuklarda %6 oranında bodurluk var. 2018 yılında tespit edilen yaklaşık 350 bin-400 bin çocuk, bugün 10-11 yaşında ve aramızda yaşıyor. Bodurluk, aslında çocuğun yetersiz beslenmesi ve öğrenme güçlüğü çekmesi demektir. Yetişkin olduğunda ucuz işgücü olarak kullanılması, suça sürüklenme riskinin yüksek olması, okul yaşamı dışında kalması demektir.

Türk Tabipler Birliği ve Sağlık Emekçileri Sendikası (SES) deprem sonrasında Adıyaman'da 342 çocuk üzerinde bir araştırma yaptılar⁸. Araştırma sonucunda çocukların %16'sının yetersiz beslenmeden kaynaklı bodur olduğunu tespit ettiler. Bu utanç verici bir şey. Hem deprem bölgesindeyiz hem olanaklarımız yok hem de yetersiz beslenmeye devam ediyorsunuz.

Yine, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Hacettepe Üniversitesi'nin yaptığı ve 15-24 yaş arası 1300 gencin dahil olduğu bir araştırma⁹, lise öğrencilerin yaklaşık %31'inin ailelerinin ekonomik durumu nedeniyle okul dışında kaldığını söylüyor. Eğitim Reformu Girişimi verileri de 2023-2024 öğretim yılında 612 bin çocuğun ekonomik nedenlerle okul dışında kaldığını ortaya çıkardı¹⁰.

Okul dışında kalmak ne demek? Diyarbakır'da da görüyorsunuzdur, tanık oluyorsunuzdur. Çocuk, okul dışında kaldığı zaman, çocuk işçiliği oranı yükseliyor. Sokaklarda, fabrikalarda, seyyar satıcı olarak yollarda ya da suça sürüklenme sayılarında görüyorsunuzdur. Çocuk okul dışında kaldığı zaman suça sürüklenme riski altında demektir. Mesela Türkiye'de son 12 yılda suça sürüklenen çocukların sayısı, %14,8 arttı. TÜİK rakamlarına göre söylüyorum, siz biraz daha fazlasını hayal edin. Toplumun %29,3'ü yoksulluk ve sosyal dışlanma risk altında yaşıyor. Bu oran, 0-17 yaş grubunda %38,9; 65 yaş üstünde ise %23,3 yoksulluk ve sosyal dışlanmaya tekabül ediyor. Aynı verilere göre toplumun %39,2'si iki günde bir et, tavuk, balık alamıyorken, 7 milyon çocuk yoksulluk içinde yaşamaya devam ediyor. Bütün bunlar çocuk işçiliğini ortaya çıkarıyor ve çocuk işçiliği oranı da %22,1 seviyesine ulaşmış durumda. Yoksulluk ve sosyal dışlanma okullarda özellikle akran zorbalığının çok fazla artmasına yol açtı. Derinleşen yoksulluğun şiddet ve öfkeyi artırmasıyla, akran zorbalığı %13,8 düzeyine yükselmiştir.

Son seçimlerden bu yana hem belediyeler hem de sivil toplum örgütlerinin daveti üzerine Türkiye'nin birçok yerine gidiyorum. Çok güzel projeler uygulayan, sosyal belediyecilik yapan belediyeler var. Bir taraftan de kaynak yok diyen, şu anda bir şey yapamıyoruz diyen ve yoksul mahallelere girmeyen belediyeler de var. Mesela bu "kaynak yok" kelimesine, "iktidar baskısı" sözüne gerçekten katılmıyorum. Çünkü aslında kaynak sokakta, o mahallede, kaynak aynı zamanda burada olan arkadaşlarımızın yer aldığı sivil toplum örgütlerindedir. Maalesef Türkiye'de belediyeler, sivil toplum örgütleriyle iyi ve katılımcı bir ilişki kurmuyor. Sivil toplum örgütlerinden gelen biri olarak bizler sadece belediyelerin ya da siyasetçilerin görüş alışverişine çağırdığı insanlarız.

"Yoksulluk hakkında ne düşünüyorsunuz" veya "kadınlarla ilgili ne düşünüyorsunuz" deyip sadece rapor istenen, sonra da asla uygulamanın içerisine dahil edilmeyen insanlarız. Aslında kaynak, sivil toplum örgütlerinin kendisidir. On yıllardır kadın yoksulluğu üzerine ya da kadın hakları, çocuk hakları üzerinde çalışmış arkadaşlarımız var. Sivil toplum örgütlerinin önereceği şeylerin çok kıymetli olacağını düşünüyorum. Sadece görüş alışverişi yapmak değil, kuracağınız bir çocuk merkezinde, bir kadın merkezinde birlikte çalışmak ve o binayı, o mekânı birlikte inşa etmek de gerekiyor.

Biraz önce arkadaşımızın muhteşem şeyler söyledi. Ama gerçekten çoğu hayatın içerisinde çok gerçekçi olarak yer almıyor. Yerelleştirme, yoksulların katılımı, kadınların katılımı, katılımcılık, siyasi karar mekanizmalarına katılım gibi cümleler var ama içerisinde insanlar ya da sivil toplum örgütleri yok.

Mersin Büyükşehir Belediyesinde Sivil Toplum ve Katılım Müdürlüğü var. Dolayısıyla sivil toplumun orada bir muhatabı var. Yine Eskişehir Büyükşehir Belediyesinde özel gereksinimli çocuklarla ilgili bir müdürlük kurulmuş.

⁸ https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=d2fddoe6-af18-11ef-84b5-cf4e19959e5b

⁹ https://turkiye.unfpa.org/tr/2023_TR_Genclik_Arastirmasi_Ozet_Bulgular

¹⁰ <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2062e2dw6wo>

Toplumda gerçekten de göz ardı ettiğimiz çok fazla otizmlili ve engelli çocuklar var. Bu kesimlerle muhatap olabilecek kimse yoksa, bunları sadece sosyal işler müdürlüğü içerisinde bir torbaya kattığınız zaman, gerçek bir verim almak imkânsız olur.

Belediyeler sosyal yardımlara odaklandığında, aslında sosyal belediyecilik yapmış olmuyorlar. Bir haneye bir koli gıda verilmesi, oradaki yoksulluğu bitirmiyor. Ya da Ramazan'da iftar yapmamız, oradaki insanların çok hoşuna gidiyor, katılıyorlar, ama yoksulluğu maalesef önlemiyor.

Şunların yapılması gerekiyor. Yoksul hanelere, "buzdolabı var mı?", "çamaşır makinesi var mı?" diyerek girdiğimizde oradaki her bir bireyin yoksulluğunu ölçmemiz gerekiyor. Çünkü yalnız bir annenin yoksulluğu ile kalabalık bir ailenin yoksulluğu arasında çok fark var. Yalnız annenin yoksulluğu daha katmanlıdır. 65 yaş üzeri olup yalnız yaşayan yaşlı birinin yoksulluğu ile kalabalık bir hanede kalan yaşlının yoksulluğu arasında çok büyük bir fark var.

Geçenlerde Beykoz'daydı sanırım. Belediye yaşlıya sıcak yemek götürüyor. Sonra ertesi gün tekrar götürülüyor ancak yemek kapıda kalmış, alınmamış. Zabıtaya, polise haber veriliyor. İçeri girdiklerinde yaşlı vatandaşın, yataktan düştüğü ve iki gün boyunca öylece kaldığı görülüyor. Düşünebiliyor musunuz, herhangi bir yangın da olabilirdi. Yoksulluk budur işte.

Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin Yaşlı Destek Hattı var, evde bakım hizmeti var. Evde bakım hizmeti sadece yemek götürmek değildir. Evde kuaför, evde sağlık, evde fizyoterapi, evde konuşmak, sohbet etmek demektir. Bir de evde temizlik gibi onların yalnız olmadığını, belediyenin onları bildiğini, tanıdığını ve hissettiğini, telefon açtıklarında karşılarında bir sorumluyu bulacaklarını düşünmeleri ve bazen de birlikte etkinliklere katılmaları gerekiyor.

Kadın yoksulluğu çok daha fazladır. Bütün kamu kurumlarında kadınların çocuğunu bırakabileceği, çocuklar için bir oda, bebek bakım odası olmalı. Kadının emzirebileceği yere ihtiyacı var. Nerede olursa olsun, gittiği her yerde, her şehirde buna ihtiyacı var.

Yine belediyelerde sosyal hizmet uzmanı bulundurulması çok önemli. Sosyal hizmet uzmanı demek, yoksulluğu önlemek için atılacak en önemli adımlardan biridir. Çünkü o hanelere girenler sosyal hizmet uzmanlarıdır. Sosyal hizmet uzmanının orada olması çok daha farklıdır. Çünkü sosyal hizmet uzmanı, yoksulluğun ne boyutta olduğunu, çocuğun orada bir ihmale, bir istismara uğrayıp uğramadığını, çocuğun okula gidip gitmediğini görebilir.

Devlet son zamanlarda özellikle, çeşitli bahanelerle engellilerin maaşlarını ya da aile destek fonlarını kesmeye başladı. Buralarda belediyenin gerçekten yoksullukla ilgili fiili durumu, ilgili kamu kurumlarına bildirmesi gerekiyor. Yoksul birey(ler) bir barakada yaşıyor olabilirler. Mesela İzmir'deki yangında beş çocuk öldü. İlgili kurum sekiz kere gittiği söylüyor. Bu kadın, çocuklarla birlikte orada yaşamaya devam ediyor. Sekiz kez gidilmiş ama ne çatısı onarılmış ne başka bir ev bulunmuş ne de çocuklara kreş sağlanmış. Ama aynı zamanda oraya belediye de gitmiş. Belediyenin görevi olmayabilir ama belediye oradaki ailenin durumunu sosyal hizmetler müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür. Burada böyle bir aile yaşıyor, burası riskli bir yer diye dilekçeyle bildirmesi gerekiyor. Ya da yangınlarla ilgili denetlenen otellerle ilgili de bildirebilir. Bolu'daki otel yangınında olduğu gibi sürekli bir sorumlu aranıyor. Ama kimse sorumluluğu üzerine almıyor. Ne belediye ne kamu kurumları ne de bakanlık sorumluluğu üzerine alıyor.

Gıdaya erişim, özellikle okul beslenmeleri de neredeyse belediyelere kaldı. Okul beslenme saatinde dışarı çıkan, bahçede dolaşan çocuklar ya da beslenme saatinin bitmesini bekleyen çocuklar var. Yoksulluğa sadece gelir üzerinden bakmak gerekmiyor. Çünkü çocuğun bahçede dolaşırken yaşadığı travma yetişkin olduğu zaman ortaya çıkacak. Okul beslenmesi, belediyelerin problemi değil ama bu konuda yine kamu kurumlarına baskı yapılabilir. Belediyeler yoksul ailelere gıda veriyorsa, mutlaka çocukların da göz önüne alması gerekiyor. Ya da gıda kartı veriyorsa enflasyona göre kartlar güncellenerek, daha fazla destek sağlanmalıdır.

Esasında iktidarın yoksulluk politikası hak temelli bir politika değil, sadece sosyal yardım odaklıdır. İktidara bağlı belediyeler de öyle yapıyor. Koliyi verelim, dışarı çıkalım. Esasında olması gereken insan hakları temelli bir

politika, çocuk hakları temelli bir politika, üretime dayalı bir politikadır. Sosyal desteğe karşı değilim ama bir taraftan da oradaki haneyi üretime katmanın yolları da aranmalı. O yüzden yoksul mahallelerde kadınların, çocukların, oradaki ailelerin erişebileceği, terliğiyle ulaşabileceği merkezlerin olması çok önemlidir. Kadınların ürettiği şeylerle ilgili, Diyarbakır'da, merkezi bir yerde üretici pazarlarının açılması gibi, kadınları ekonomik olarak ayakta tutabilecek projelere ihtiyaç var.

Görüştüğüm ailelerde sosyal yardımlar yetmediği gibi hiçbirinin ayakta kalmasını da sağlamıyor. Üstelik bu yardımlar kesilmeye de başlandı. Şimdi kayıt dışı çalışan insanlar şöyle diyor: "Bu sosyal yardımlar yetmiyor ama herhangi bir işe sigortalı olarak başladığımda sosyal yardımlar tak diye kesilecek." Bunu belediyeler de, kamu kurumları da yapıyor. Halbuki bir taraftan sosyal destek verilse, bir taraftan destek alan kadın üretime katılsa da destek verilen kişi iki yıl sonra sistemin dışına çıkartılacaktır. Yani hem destek hem de çalışmanın birlikte devam etmesi sağlanacaktır. Ama ne oluyor? Sosyal yardım kesildiğinde ve tekrar başvurulduğunda yeniden bağlanması için 6 aylık bir sürenin geçmesi gerekiyor. Bu süreler neden önemli? Çünkü yoksulluk dediğimiz şey çok karmaşık ve anlık bir şey. Mesela seyyar satıcı bir baba kanser olduğunda, onu takip etmezseniz ilk yaptığı şey liseye giden çocuğunu okuldan almaktır. Bunun sonucunda çocuk okuldan alındığından itibaren yoksulluk döngüsünün, yoksulluk sarmalının içine giriyor. Bu nedenle yoksulluk nesiller arası devam ediyor.

Bu nedenle özellikle belediyelerin takip sistemini değiştirmeleri gerekiyor. "Belediye, ne zaman geldi?" 20 Ocak 2025'te. Tekrar ne zaman gidilecek? 20 Ocak 2026'da. Düşünün bir yıllık süre içerisinde çok şey değişebilir. Bu değişkenler o kadar önemli ki baba kanser olabilir, anne orada şiddet görebilir, çocuk istismara uğrayabilir. Çünkü değişen bir şey, anında yoksulluk döngüsüne yol açabilir. O yüzden takip sistemi çok önemlidir. Kriterlere yeniden bakmak gerekiyor. Derdimiz yoksulluğu gerçekten önlemekse daha esnek olmamız gerekiyor. "Bizim görev alanımızda değil," dememek lazım. Bürokrasiyi birazcık esnetmek gerekiyor. Bürokrasiyi esnetecek en önemli şey, sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışmaktır. Çünkü yapamadığımız şeyleri, bir sivil toplum örgütü o mahallede yapabilir. Belediye de başka bir biçimde destek verebilir. Teşekkür ederim.

MERAL ÖZDEMİR - MODERATÖR/DİTAM YK BAŞKAN YARDIMCISI

Çok teşekkürler, yoksulluk anne karnında eşitsizlikle başlıyor vurgunuz çok önemli.

Diyarbakır'da durum ne ona bakalım. Kente ilişkin birçok başarılı projeye imza atan, DTSO Diyarbakır Sanayi Mektebi Koordinatörü Sayın Meryem Özdemir de 'Diyarbakır Ekonomisinde Kadınlar ve Gençlerin Durumuna Dair Yerelden Bir Bakış' ile son yaptıkları araştırma sonuçlarını bizimle paylaşacak ve bize Diyarbakır ile ilgili bir fotoğraf çekecek. Buyurun.

DİYARBAKIR EKONOMİSİNDE KADINLAR VE GENÇLERİN DURUMUNA DAİR YERELDEN BAKIŞ

MERYEM ÖZDEMİR - DİYARBAKIR SANAYİ MEKTEBİ KOORDİNATÖRÜ

Öncelikle hepiniz hoş geldiniz. Ben de bizi bu etkinliğe davet eden, belediyeleri sivil toplum örgütlerini, kentin önemli bileşenini burada toplayan ve yerel yönetimlerde izleme ağı meselesini sürekli hale getiren DİTAM'a teşekkür ediyorum.

Muhyettin Bey, kapsamlı bir şekilde, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini aktardı ve Hacer hocam da bugün daha derin ve kapsayıcı bir şekilde yoksulluk meselesine değindi. Diyarbakır, bu sorunların burada konuşulması gereken önemli bir il. Çünkü özellikle ekonomik anlamında, yoksulluk anlamında, gençlerin ekonomiye katılması anlamında ciddi sıkıntılar var. Bugün bu çerçevede yapılan tartışmaları aktaracağız. Bu anlamda Diyarbakır önemli bir kent olarak önümüzde duruyor.

Ben de sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin birkaç başlığını kapsayacak şekilde ekonomide gençler ve kadınlarla ilgili bazı bilgiler vermeye çalışacağım.

Bölge ekonomisine, Diyarbakır'a ilişkin, ekonomik alanla ilgili bazı ezberlerimiz var. Birincisi Diyarbakır ve bölge illerinin Türkiye ekonomisine eklenme biçimiyle ilgili bir sorunumuz var. Bölgesel kalkınma hepinizin bildiği bir konu, uzun yıllar denenmiş, farklı modeller geliştirilmiş ama sonuç alınamamış bir meseledir. Nihayetinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı, Kürdistan coğrafyası olarak tanıdığımız bölge illerinde ekonomik açıdan ciddi sorunlar yaşamaya devam ediyoruz. Hala sosyoekonomik gelişmişlik olarak Türkiye'nin en geri konumdaki illerinin olduğu bir bölgedeyiz.

Birkaç sözcükle buradaki ekonomiyi; birincisi emek yoğunluklu işlerin olduğu, düşük teknolojili, düşük katma değerli, işlenmemiş tarımsal ürünler, madenler, sınırlı pazarlar ve sürdürülebilir olmayan işler ve işletmelere dayalı üretim modeli olarak ifade etmek mümkün. Bu arada "sürdürülebilirlik" günümüzde önemli kavramlardan biri haline gelmiş durumdadır.

İkincisi, tabii bölgedeki politik iklim ve yaşadığınız sorunlar aynı zamanda yoksullaşma yaratıyor ama ekonomik açıdan ciddi bir yoksun bırakılma meselesi de var. Yoksun bırakılma meselesinin yarattığı bir yoksullaştırma, bağımlılık ve sosyal yardımlara dayalı kamu politikasının uygulandığı ve bunların da gittikçe arttığı bir dönemden geçiyoruz.

Yine ekonomik açıdan bölgede kamu politikaları uygulanıyor, kamusal projeler geliştiriliyor ama uzun yılları kapsayan kamu politikalarının ve yatırımların etkin sonuçlar üretemediğini, tamamlanamadığını da görmüş oluyoruz.

Gençler ve kadınlar açısından değerlendirdiğimizde, gençler ve kadınlara ilişkin ekonomide bazı önyargılar ya da bazı kavramlar öne çıkıyor. "Niteliksiz işgücü," bu hepimizin çok duyduğu bir kavramdır. Vasıfsız işler, kadınların yapabildiği cinsiyetçi rollerde bulunduğu işler, kayıt dışı çalışma, düşük ücret ve kariyer hedefi sunmayan işler gibi kavramlar çok fazla öne çıkmaktadır.

Peki, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerin burada rolü ne? Aslında çok önemli bir yerde duruyorlar. Ekonomik alanda merkezi politikaların her il için sunduğu, gelişmiş illerdeki geçmiş uygulamaların, gelişmemiş illere bir reçete olarak aktarıldığı yaklaşımdan, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin farklı arayışlara yönelerek ve yerele ilişkin politikalarını değiştirmelerinin gerektiği bir yaklaşıma geçmemiz gerekiyor. Buna özellikle kadınlar ve gençler gibi kırılgan grupların ekonomiye daha etkin bir şekilde katılması için ihtiyaç var.

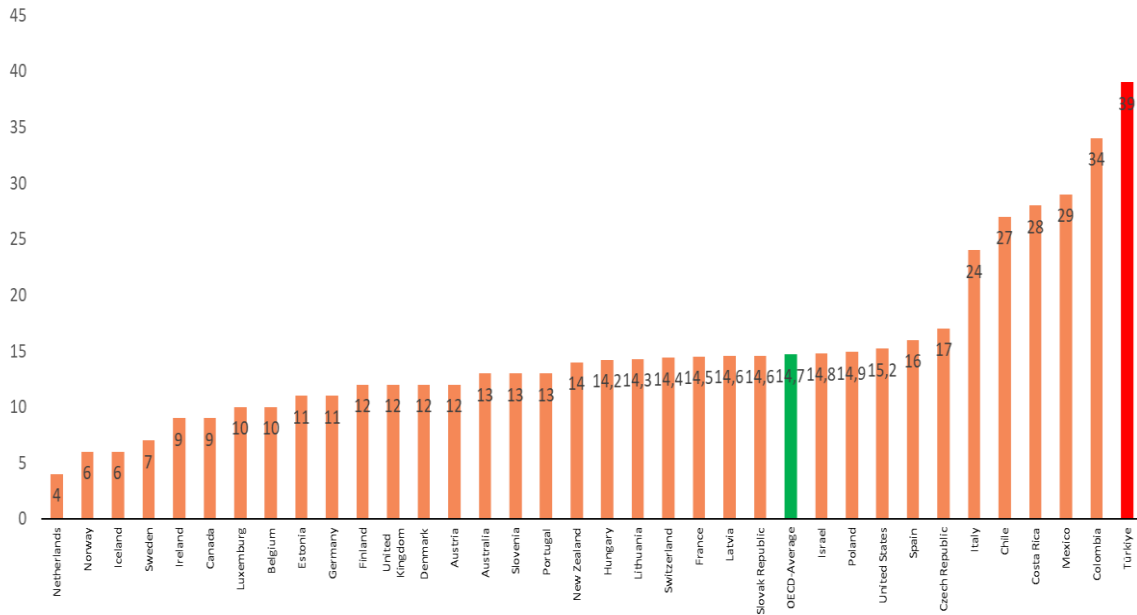
Gençler ve kadınlar ile ilgili bazı kavramlar, özellikle "NEET"¹¹ dediğimiz kavram son dönemde de çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bununla ilgili bazı verileri paylaşmaya çalışacağım. NEET'ler, OECD'nin ana akım yaklaşımlarda kullanılan şekliyle **istihdamda, eğitimde veya öğretimde olmayan gençler** olarak adlandırılmaktadır. 1990'lı yıllardan sonra geliştirilen bir kavram. Türkiye özellikle son 5-6 yıldır NEET kavramını, NEET sayısını ve bununla ilgili özel politikaları tartışmaya başlayan bir ülkedir.

NEET'ler neden önemli? Çünkü NEET sınıfında olanlar, sosyal dışlanma riski altındadır. Bir diğer anlamda sosyal, kültürel, toplumsal hayata katılımı ilgili sorunlar yaşayan, eğitimde ve istihdamda olmayan, kayıt dışı veya geçici alanlarda çalışan ve NEET olma riski yüksek olan gençler olarak da tanımlanıyor. Yani sorun sadece ekonomik hayata katılamama meselesinden ibaret değil.

Dünyada genç işsizliği sorunu çok ciddi seviyede. Özellikle pandeminin de etkisiyle, genç işsizliği rakamları 2-3'e katlamış durumda. Dünyada şu an yetişkinlerin 3 katından daha yüksek düzeyde bir genç işsizliği söz konusudur. ILO¹² raporuna¹³ göre, 2021'de dünya çapındaki genç işsizlik %15,6 oranıyla yetişkinlerin üç katından daha yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Yine ILO raporuna göre dünyada her beş gençten biri şu an NEET konumundadır. NEET'leri; iş aramaktan vazgeçen, zaman içerisinde kalıcı işsive dönüşecek ve eve bağımlılık oranı yüksek gençler olarak da tanımlıyoruz.

2020 yılı verilerine göre NEET kapsamındaki gençlerin OECD¹⁴ ortalaması %12,8 iken, OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer alan Türkiye'nin %28,8 NEET oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, erkeklerde sırasıyla %10,7 ve %17,9, kadınlarda ise %15,4 ve %40 olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlar açısından durum daha vahim. Türkiye, genç kadınların NEET olma potansiyelinin en yüksek olduğu ülkelerdendir. Bu oran, OECD ortalamasının iki katından daha yüksek bir seviyededir. TÜİK verilerine göre Türkiye'de NEET kapsamından toplam 5 milyon genç var. Bunların 3,2 milyonunu genç kadınlar oluşturuyor.

Grafik-1: OECD Ülkeleri Arasında En Yüksek NEET Kadın Oranı Verileri

¹¹ Not in Education, Employment, or Training

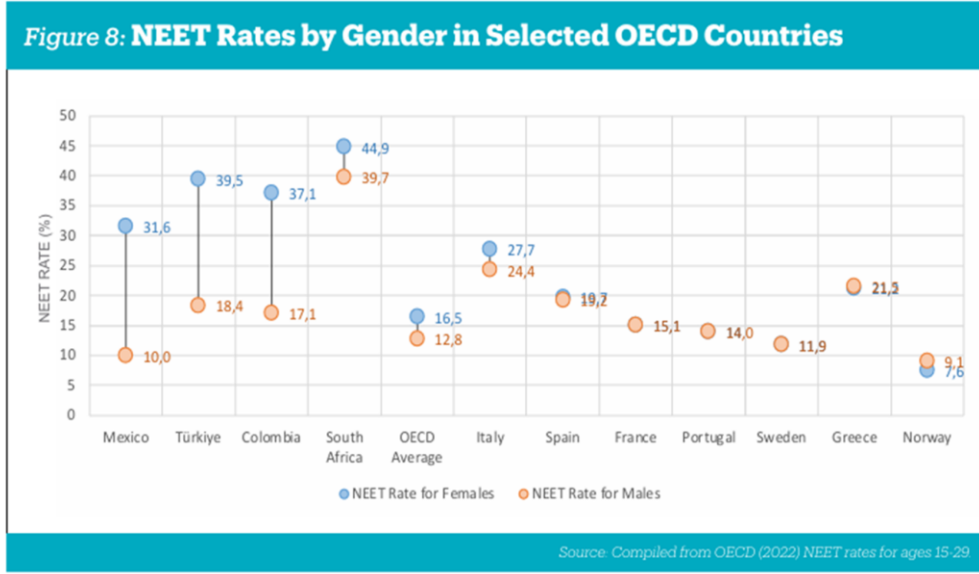
¹² International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü

¹³

https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_853321.pdf

¹⁴ Organisation for Economic Co-Operation and Development- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

Grafik-2: Seçili OECD Ülkeleri Cinsiyete Göre NEET Oranları

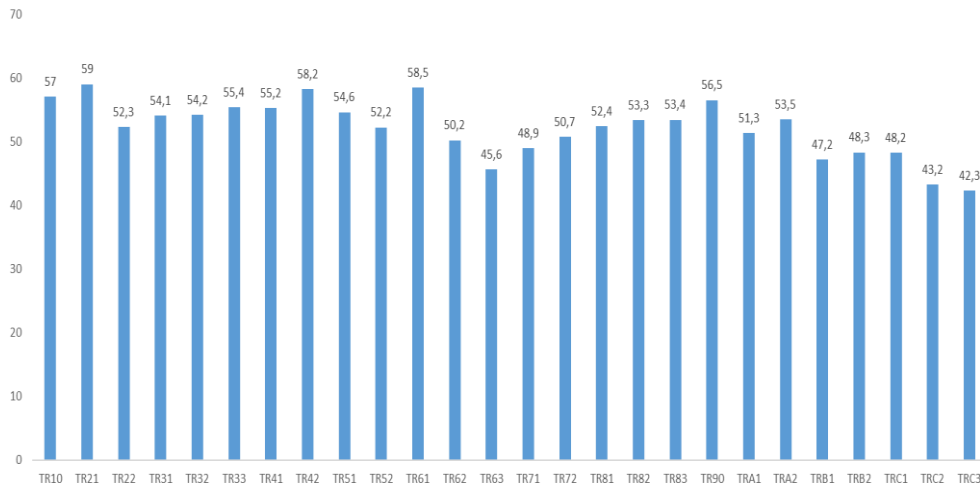

Buradaki veriye göre %39 ile kadınların NEET olma potansiyelinin en yüksek olduğu OECD ülkelerinden biriyiz. Kadınlar ve erkekler arasındaki fark neredeyse 2 katı. Yani genç kadınlar, genç erkeklerin 2 katı oranda NEET olma potansiyeline sahipler.

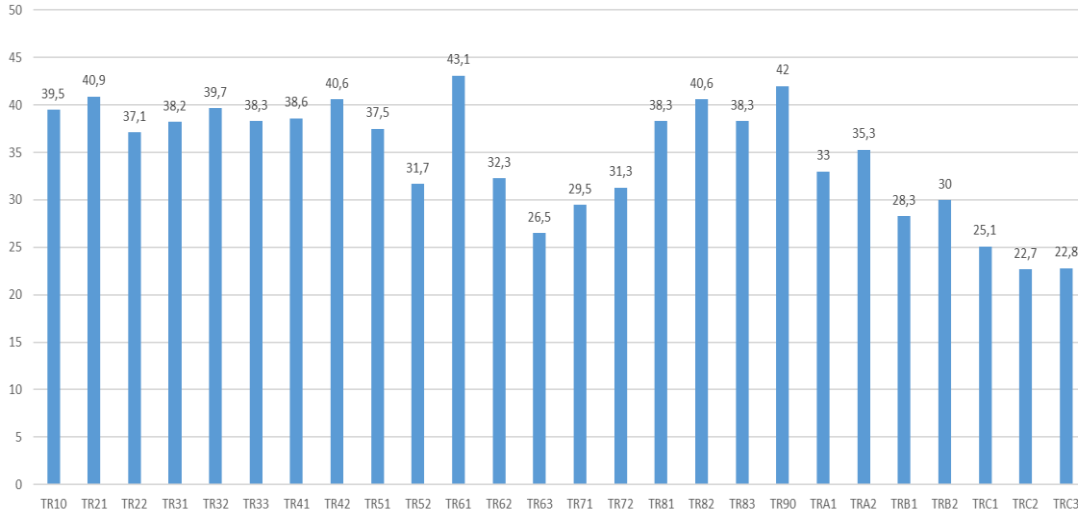
Ulusal Genç İstihdam Stratejisi 2021-2023 yılı verilerine göre Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla 15-19 yaş gençlerin NEET olma potansiyelinin en yüksek olduğu bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. En düşük NEET oranlarının görüldüğü bölgelerde yaşayan gençlere kıyasla özellikle TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa) bölgesinde yaşayan **gençlerin NEET olma ihtimalleri iki kat daha fazladır**. TRC2 bölgesi, %51,2'lik oranla en yüksek NEET oranına sahip bölgedir. Buna göre, bölgedeki her iki gençten biri eğitimde ve istihdamda yer almamaktadır.

Türkiye'de ekonomik ve sosyal olarak geri kalmış bölgelerde NEET oranlarının yüksek olması, politika üretim süreçlerinde bölgesel stratejiler geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu da özel politikalar gerektiren bir konudur. Aslında beşerî sermaye diye tanımladığımız, genç nüfusumuz ekonomik kalkınma açısından bize avantaj sağlar dediğimiz bir yerden, gençlerimizin NEET olma durumunun kronikleşmesiyle farklı toplumsal sorunlarla karşı karşıya kaldığımız bir yerdeyiz. Avantajdan çok daha dezavantajlı bir duruma geçiyoruz.

Grafik-3: Düzey 2 Bölgelerinde İşgücüne Katılım Oranı (%)

Grafik-4: Düzey 2 Bölgelerinde Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (%)

İş gücüne katılım oranları açısından baktığımızda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, özellikle de Kürtlerin yoğun yaşadığı illerde iş gücüne katılım oranları her zaman daha düşük, genç nüfusun oranı daha yüksek oldu. Kadınlar açısından da Türkiye ortalamasının çok daha altında, %22,7'yle neredeyse yarısı oranında işgücüne katılım oranına sahibiz.

Kadınlar açısından tartışma açılır diye özellikle birkaç maddeyi vurgulayarak geçmek istiyorum.

- Nitelsiz kadın işgücü,
- İstihdama katılım ve sürdürülebilirlikte zorluklar,
- Bakım yükümlülüğü
- Cinsiyete dayalı ücret farkı
- Kayıt dışı istihdam
- Bölgenin gelişen sektörleri ve kadın istihdamına etkisi (tekstil, hizmetler, tarım, turizm)

Birinci öncelik olarak, kadınların işgücüne katılımında, bakım yükümlülüğü meselesini çözemiyoruz. Bu sorun, merkezi politikalarla da çözülemiyor. Organize sanayi bölgelerinde (OSB) kreş uygulamaları, işletmelerde kreş uygulamaları, doğum sürecinde bazı katkıların verilmesi veya merkezi düzeyde kadın istihdamı için verilen teşvikler de bakım yükümlülüğü meselesini çözebilmiş değil. Bakım yükümlülüğü kadınların işgücüne katılımını en olumsuz etkileyen meseledir. Bu meseleye yerel yönetimler açısından baktığımızda, yerel düzeyde daha çok tartışmaya ve çözüm için kafa yormaya ihtiyaç olduğunu anlıyoruz. Cinsiyete dayalı ücret farkı ve kayıt dışı istihdam da en önemli sorunlardan biri. İstihdama katılım ve sürdürülebilirlikteki zorluklar, özellikle gençler ve kadınlar açısından en temel sorunlardan biri olarak önümüze çıkıyor. Bir de kadınlar özellikle belirli sektörlerde yoğunlaşıyorlar; Diyarbakır'da bu sorunlar, tekstil ve hizmetler sektöründe öne çıkıyor.

Yakın zamanda yaklaşık 6-7 ay önce yaptığımız bir araştırmanın sonuçlarını paylaşmak istiyorum.

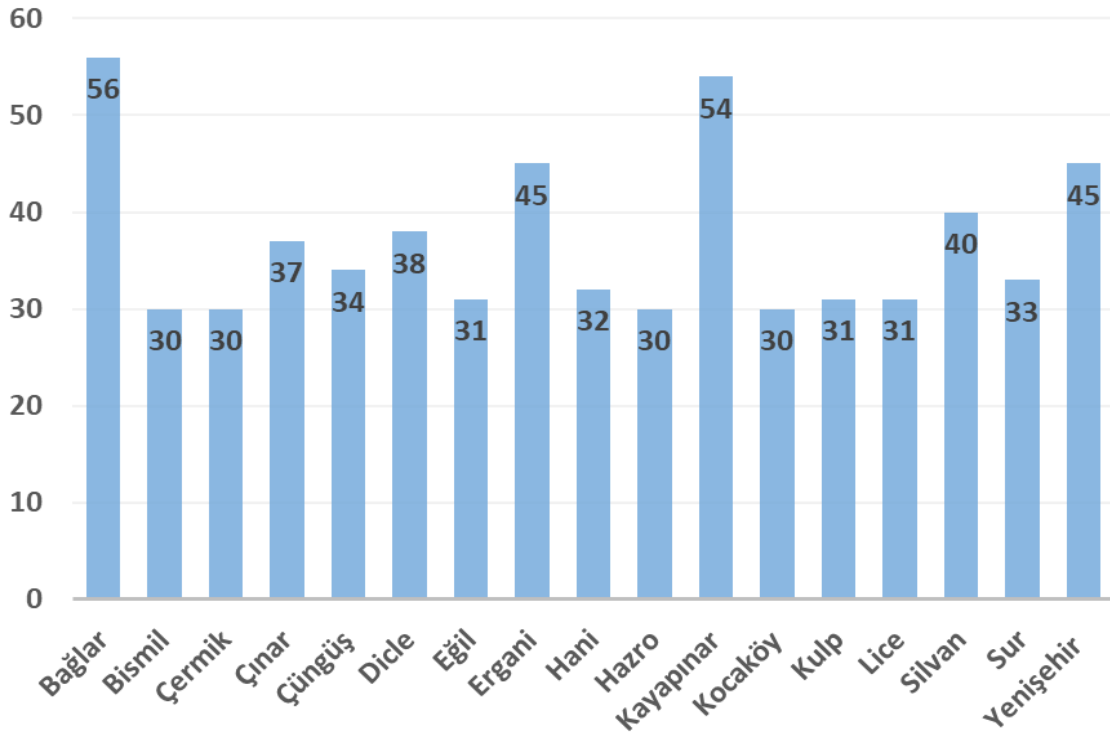
Normalde işgücü piyasasına ilişkin veriler, her zaman şöyle taranır; işletmelerle görüşmeler yapılır, ki İŞKUR üzerinden ağırlıklı olarak her sene yapılıyor. İŞKUR her sene, bu kadar işletmeyi ziyaret ettik; işletmelerin eleman ihtiyaçları şu alanlardadır diye raporlar yayınlar. Bu raporlarda ağırlıklı olarak Diyarbakır ve bölge illeri için daha nitelsiz işgücünün yoğunlaştığı alanlar öne çıkıyor. Garson, aşçı, şoför vs. gibi alanlarda işgücü taleplerinin yoğunlaştığı anlaşılıyor. Ama özellikle gençlerin işgücü piyasasından beklentileriyle ilgili yerel düzeyde çalışmalar şu ana kadar yapılmamıştı maalesef. İlk defa böyle bir çalışmayla alandan veri üretmeye çalıştık. Başta

Diyarbakır merkez olmak üzere tüm ilçelere gittik, 627 gençle görüşme yaptık. Bu gençlerin %44,34'ünü genç kadınlar oluşturuyor.

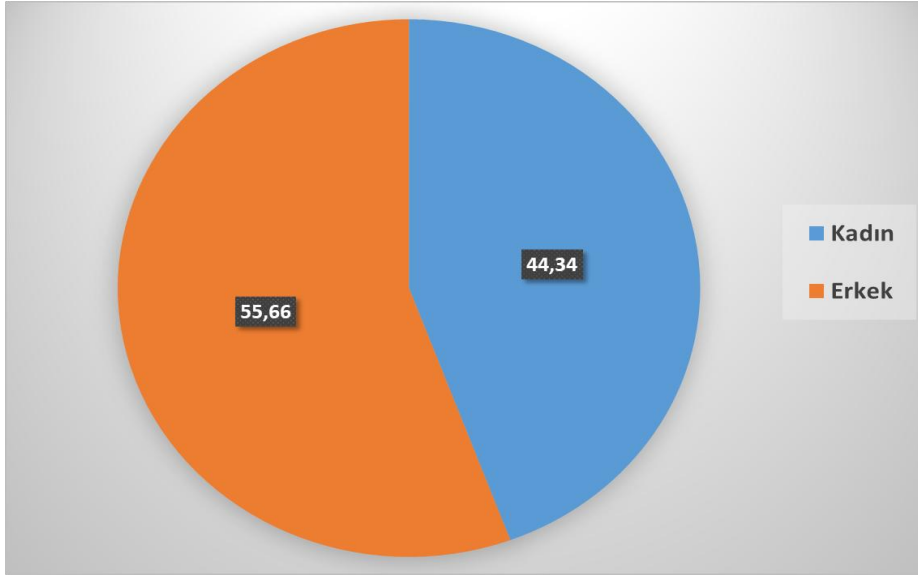
Tablo-1: Araştırma Verileri

İlçe	Kadın	Erkek	Toplam
Bağlar	30	26	56
Bismil	11	19	30
Çermik	11	19	30
Çınar	18	19	37
Çüngüş	13	21	34
Dicle	16	22	38
Eğil	8	23	31
Ergani	26	19	45
Hani	6	26	32
Hazro	11	19	30
Kayapınar	32	22	54
Kocaköy	14	16	30
Kulp	14	17	31
Lice	11	20	31
Silvan	17	23	40
Sur	17	16	33
Yenişehir	23	22	45
Toplam	278	349	627

Grafik-5: Araştırma Verileri-İlçelere Göre Katılımcı Sayısı

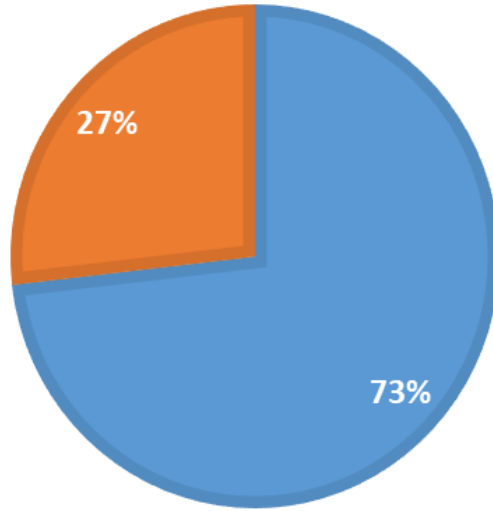
Grafik-6: Araştırma Verileri-Cinsiyete Göre Katılımcı Sayısı

Görüşme yapılan 627 kişinin %44,34'ünü genç kadınlar oluşturuyor.

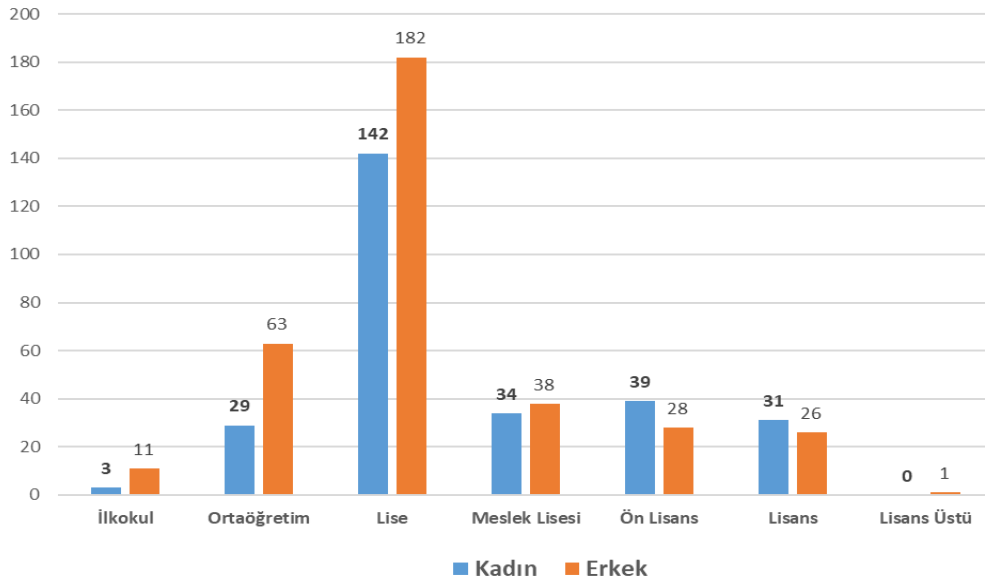
Grafik-7: Araştırma Verileri-Yaşa göre Katılımcı Sayısı

■ 18-24 yaş arası ■ 25-29 yaş arası

Araştırmaya katılan kişilerin yaklaşık %75'ini 25 yaşın altında gençler oluşturuyor.

Grafik-8: Araştırma Verileri-Eğitim

Araştırmaya katılanların yaklaşık %52'si lise eğitimi alan gençlerden oluşuyor. Lise eğitimi alan gençlerde bir yoğunlaşma var. Görüştüğümüz kişilerin büyük çoğunluğu lise ve üstü eğitim alan gençlerden oluşurken, meslek lisesi mezunları %11,5, ön lisans mezunları %10,7, lisans mezunları %9,1 ağırlığa sahipler. Görüştüğümüz gençlerin hane halkı aylık gelirine baktığımızda 17.000¹⁵ TL altında hane halkı gelirine sahip olan görüşmecilerin oranının %47'ye ulaştığını söylemek mümkün. Sadece %9,57'lik bir oran için aylık hane geliri 50.000,00 TL üzerinde. Dolayısıyla ekonomik açıdan daha yoksun bırakılmış gençlerle görüşmeler yaptık.

Bu araştırmada bizim için iki temel şey öne çıktı.

Tablo-2: 'Eğitim Aldığınız Alan Nedir' Sorusuna Verilen Cevaplar

EĞİTİM ALDIĞINIZ ALAN NEDİR? (%)			
Alanım Yok	58,1	Güzellik Uzmanlığı	0,3
Sağlık	6,3	Yazılım	0,3
İmam Hatip/İlahiyat/İslami Bilimler	5,5	İç Mekân Tasarımı	0,3
Elektrik/Elektronik	4,4	Paramedik	0,3
Eğitim	4,2	Metal/Demir vb.	0,3
Çocuk Gelişimi	2,4	Gümrük İşletme	0,3
Bilişim Teknolojileri	1,6	Yenilebilir Enerji	0,3
Mühendislik	1,5	Engelli Bakım	0,3
Spor Faaliyetleri	1,1	BiyoMedical	0,3
Büro Yönetimi/Sekreterlik	1	Turizm	0,3
Endüstri/Otomotiv	0,8	Sosyoloji	0,2
Muhasebe	0,8	Kuaförlük	0,2
Grafik Tasarım	0,8	Tesisat	0,2
Bilgisayar	0,8	Tekstil	0,2
Ulaşım Faaliyetleri (Şoför, Nakliye, Lojistik vb.)	0,6	BiyoMoleküler	0,2
Moda Tasarımı	0,5	Basın Yayın Gazetecilik	0,2
Yaşlı Bakımı	0,5	Mobilya/Marangoz Faaliyetleri	0,2
Gıda	0,5	Makine Ressamlığı	0,2
Harita/Tapu Kadastro	0,5	Dış Ticaret	0,2
Gastronomi ve Mutfak	0,5	Sosyal Güvenlik	0,2
Müzik	0,5	Teknisyen	0,2
İnşaat	0,5	Tarım Faaliyetleri	0,2
Acil Yardım ve Afet Yönetimi	0,5	Bankacılık ve Sigortacılık	0,2
Adalet	0,5	TOPLAM	100

"Eğitim aldığınız alan nedir?" sorusuna görüştüğümüz gençlerin %60'ı "Eğitim alanım yok" diye cevap verdi.

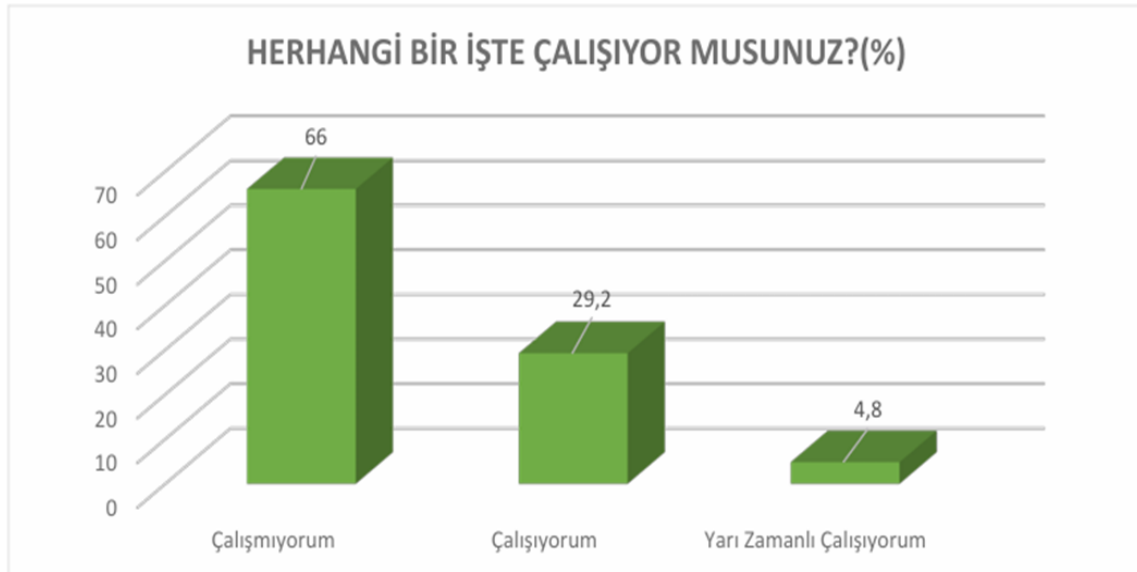
¹⁵ 01.01.2024-31.12.2024 dönemi net asgari ücret

Tablo-3: 'Mesleğiniz Nedir' Sorusuna Verilen Cevaplar

MESLEĞİNİZ NEDİR? (%)			
Yok	43,4	Dini Faaliyetler (İmam vb.)	0,8
Öğretmen	5,7	Sekreter	0,8
İnşaat İşçisi	4,8	Organizasyon/ Danışmanlık Faaliyetleri	0,6
Tamirci/Tesisatçı/Elektrikçi	4,1	Satış Danışmanı	0,6
Garson	3,5	Harita Kadastro	0,6
Tekstil İmalat/Satış/Onarım vb. Faaliyetler	3,2	Bilgisayar-Telefon Bakım/Onarım/Satış vb. Faaliyetler	0,6
Sağlıkçı/Medikalci	3	Spor Faaliyetleri	0,6
Küçük Esnaf	2,9	Yazılım/Bilişim	0,6
Kasiyer	2,7	Temizlikçi	0,5
Çiftçi	2,4	Çevirmen	0,5
Ulaşım Faaliyetleri (Şoför, Nakliye, Lojistik vb.)	1,9	Acil Yardım ve Afet Yönetimi	0,5
Tekniker	1,6	Grafik Tasarımcı	0,5
Mühendis	1,6	Fırıncı/Poğaç-Simit	0,5
Güzellik Uzmanı/Kuaför	1,6	İç Mekân Tasarımcısı	0,3
Metal/Demir vb. Faaliyetler	1,4	Moda Tasarımcısı	0,3
Serbest Meslek	1,1	Yaşlı Bakım	0,3
İşletmeci	1,1	Müziyen	0,3
Muhasebeci	1,1	Sosyolog	0,2
Turizm-Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	1,1	Gazeteci	0,2
Mobilyacı	1,1	Dış Ticaret	0,2
Aşçı	1	TOPLAM	100

Görüştüğümüz gençlerin büyük bir çoğunluğu temel eğitimini tamamlamasına rağmen aldığı eğitimi herhangi bir meslek ve beceri olarak tanımlamıyor. Bu ciddi bir risk. "Mesleğiniz nedir?" diye sorduğumuz zaman da yaklaşık %45'i "Herhangi bir mesleğim yok" cevabını verdi. Bu oran üniversite, meslek lisesi ve ön lisans mezunlarında da yüksek. Temel lise eğitimi dışında mesleki, lisans ve ön lisans eğitimi almış gençler de "Herhangi bir mesleğim yok" diye yanıtlıyor. Bu gerçekten oldukça riskli bir veri.

Grafik-9: 'Herhangi Bir İşte Çalışıyor musunuz?' Sorusu

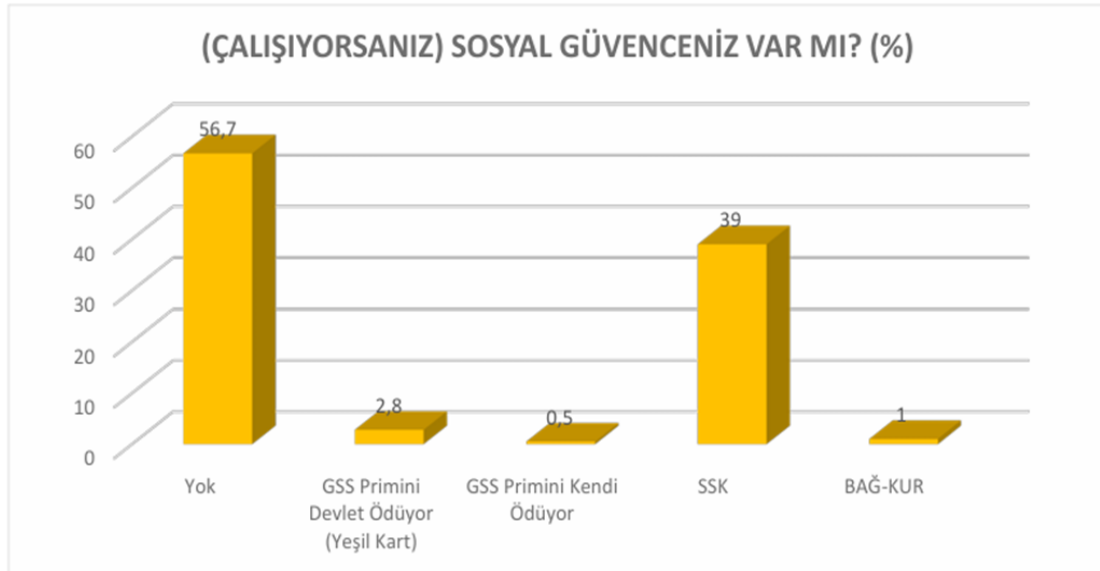
"Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?" diye sorduğumuz zaman da %66'sı çalışmadığını ifade etmiş. Kadınlarda bu oran biraz daha yüksek olarak gerçekleşiyor. Kadınların %77,7'si, erkeklerin %56,7'si herhangi bir işte çalışmıyor. Lise mezunlarının %72'si, meslek lisesi mezunlarının %72'si, ön lisans mezunlarının %70'i, lisans mezunlarının %58'i herhangi bir işte çalışmıyor. Çalışmayanların %37,3'ü hiç çalışmadığını belirtmiştir.

Tablo-4: 'Çalışıyorsanız Ne İş Yapıyorsunuz?' Sorusuna Verilen Cevaplar

ÇALIŞIYORSANIZ NE İŞ YAPIYORSUNUZ?(%)			
Garson	16,1	Organizasyon Danışmanlık Faaliyetleri	1,6
Kasiyer	12,4	Temizlikçi	1,6
İnşaat İşçisi	9,8	Satış Danışmanı/Tezgâhtar	1,6
Küçük Esnaf	8,8	Mobilyacı/Marangoz	1,6
İşçi	6,2	Fırıncı/Poğaç-Simit Ustası	1,6
Çiftçi	4,7	Serbest Meslek	1
Tekstil İmalat /Onarım/ Satış Faaliyetleri	4,1	Tesisatçı	1
Kuaför	3,6	Kültür/Sanat/Eğlence Faaliyetleri	1
Öğretmen	3,1	Bilgisayar-Telefon Bakım/Onarım/Satış vb. Faaliyetler	1
İşletmeci	3,1	Muhasebeci	1
Makinacı	2,6	Pazarıcı	0,5
Spor/Sağlık Faaliyetler (Yoga, Fitness vb.)	2,1	Aşçı	0,5
Ulaşım Faaliyetleri (Şoför, Nakliye, Lojistik vb.)	2,1	Müziyen	0,5
Turizm-Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	2,1	Metal/Demir vb. Faaliyetler	0,5
Elektrikçi	1,6	Sekreter	0,5
Mühendis	1,6	Çevirmen	0,5
		TOPLAM	100

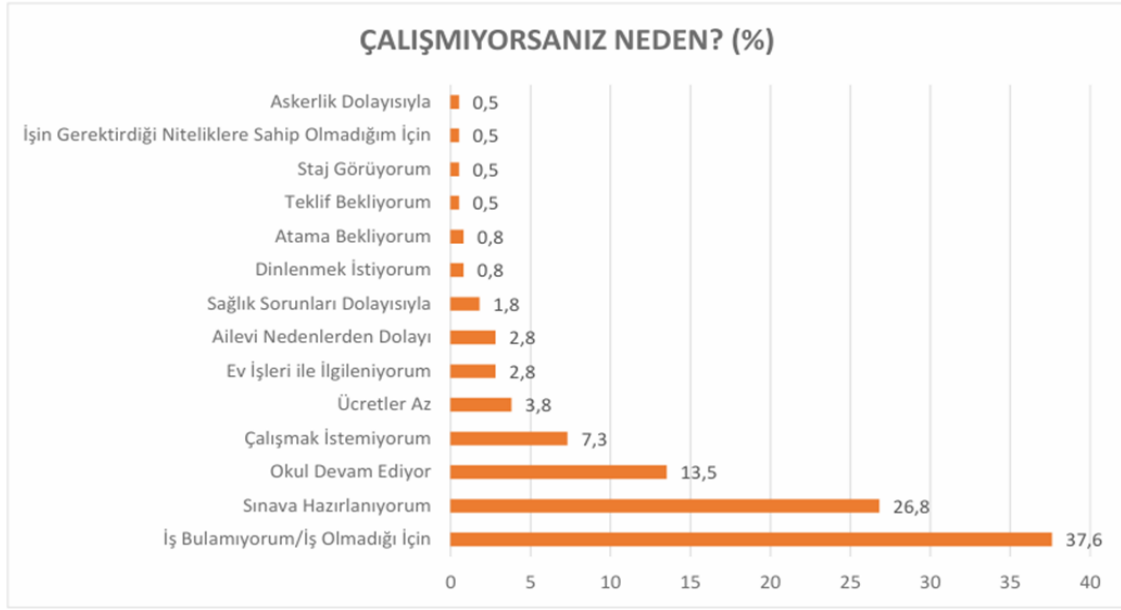
Çalıştığını beyan eden %34'e "Ne iş yapıyorsunuz?" diye sorduğumuzda garson, kasiyer, inşaat işçisi gibi geçici işlerin öne çıktığını görüyoruz.

Grafik-10: Katılımcıların Sosyal Güvence Bilgileri

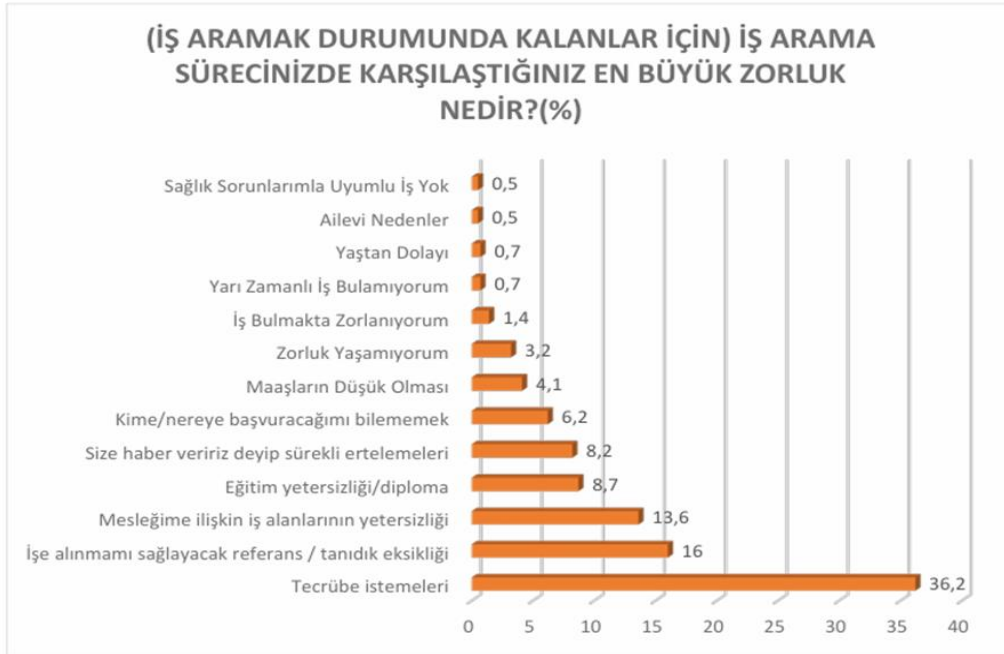
Çalıştığını beyan eden %34'lük kesime sosyal güvencesini sorduğumuzda, görüşmecilerin %56,7'si kayıt dışı çalıştığını, %39'u sigortasının yattığını belirtmiştir. Bu da gerçekten önemli bir veri.

Grafik-11: Çalışmama Nedenleri

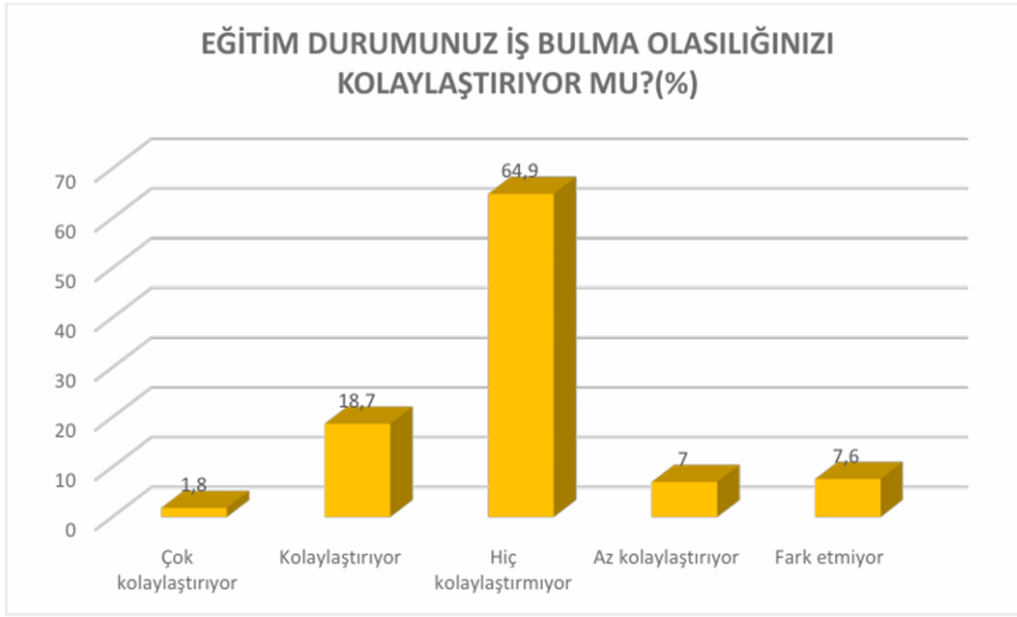
"Niye çalışmıyorsunuz?" diye sorduğumuzda, gençlerin %37,6'sı iş bulamadığı için, %26,8'si sınava hazırlandığı için çalışmadığını belirtmiştir. Yani 18 ile 29 yaş arası gençlerin neredeyse %30'u hala sınava hazırlandığını, beceri ve mesleki eğitim veya lisans eğitimi almak istediğini ifade etmiş. Dolayısıyla gençlerin ekonomiye katılım yaşlarının da gittikçe arttığını söylemek mümkün.

Grafik-12: İş Arama Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

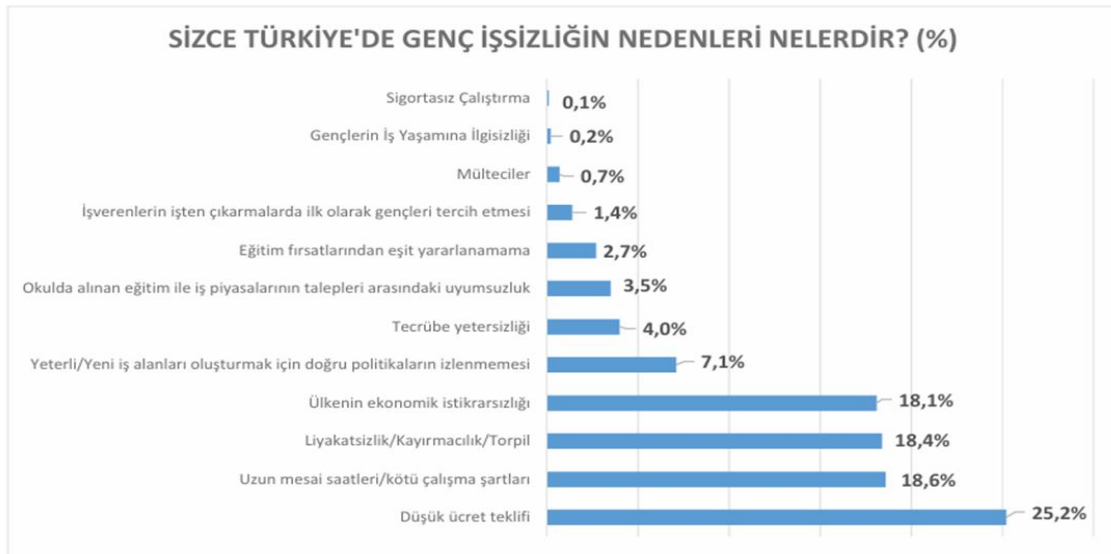
"İş arama sürecinde karşılaştığınız en büyük zorluk nedir?" diye sorduğumuzda "tecrübe" en çok öne çıkan yanıt olmuş. Bunun dışında referans (tanidik eksikliği), mesleğe ilişkin bilgi, iş alanlarının yetersizliği veya eğitim aldığım alanda iş bulmakta zorlanıyorum şeklinde ifadeler öne çıkmış. Görüşülen gençlerin %36,2'si tecrübe istenmesini, %16'sı referans/tanidik eksikliğini, %13,6'sı mesleğine ilişkin iş alanlarının yetersizliğini, karşılaştığı en büyük zorluk olarak belirtmiştir. Bu araştırmamız için çok önemli bir veriydi.

Grafik-13: Eğitim Durumunun İş Bulmaya Etkisi

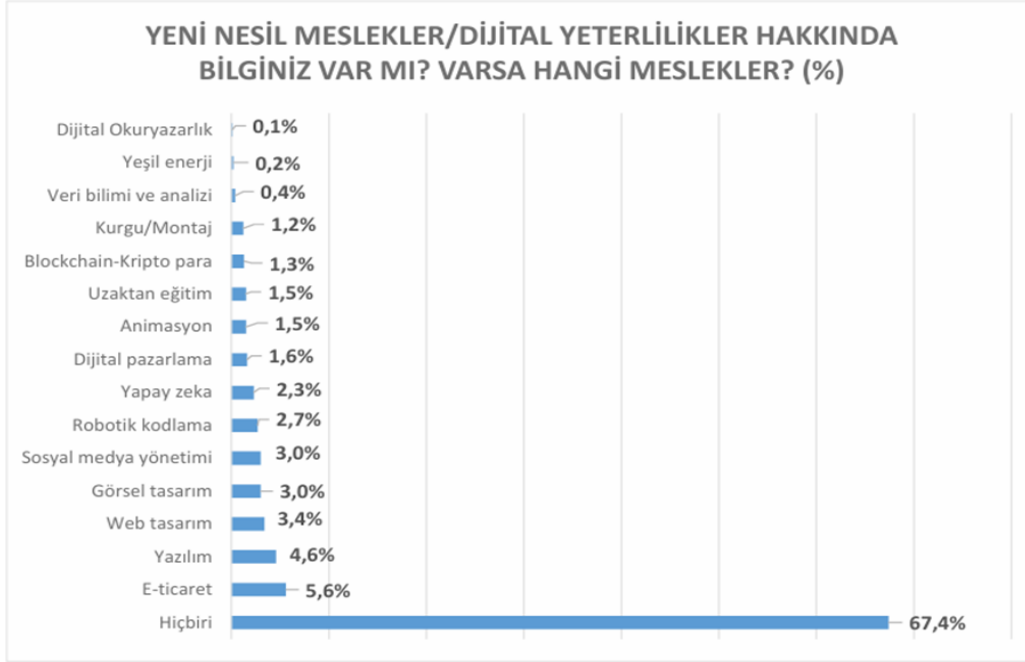
"Eğitim durumunuz, iş bulmanızı kolaylaştırıyor mu?" diye sorduğumuz zaman %65'i "Hayır" demiş. Normalde eğitimi tamamlamış ve iş hayatına hazır diye tanımladığımız gençler, aldıkları eğitimin iş hayatını kolaylaştırmadığını ifade etmişlerdir. Görüşülen gençlerin %64,9'u eğitim durumunun iş bulma olasılığını hiç kolaylaştırmadığını belirtmiştir. Lisans ve üstü mezunların %40'ı, ön lisans mezunlarının %55'i, meslek lisesi mezunlarının %61'i eğitim durumunun iş bulma olasılığını kolaylaştırmadığını beyan etmiştir. Mesleki eğitim veya üniversite eğitimi alanlarda da bu oranların yüksek olduğu görülmüştür. Meslek lisesinden mezun gençlerle iki sene önce yaptığımız bir araştırmada da benzer bir sonuçla karşılaşmıştık. Görüştüğümüz yaklaşık 400 gencin %98'i eğitim aldığı mesleki alanda çalışmak istemediğini veya iş bulmakta zorlandığını ifade etmişti. Dolayısıyla meslek liselerinde verilen eğitimin iş bulmayı kolaylaştıracağına yönelik genel yargımızın bu sonuçlarla beraber çöktüğünü ifade etmek mümkün.

Grafik-14: Genç İşsizliğin Nedenleri

“Türkiye’de genç işsizliğin nedenleri nelerdir?” diye sorduğumuzda görüşülen gençler; düşük ücret tekliflerini, uzun mesai saatlerini/kötü çalışma şartlarını, liyakatsizliği/kayırmacılığı/torpili ve ülkenin ekonomik istikrarsızlığını en önemli nedenler olarak ifade etmişlerdir. Bizim için yine kritik olan sorulardan biriydi.

Grafik-15: Yeni Nesil Meslekler ve Dijital Yeterlilikler Bilgisi

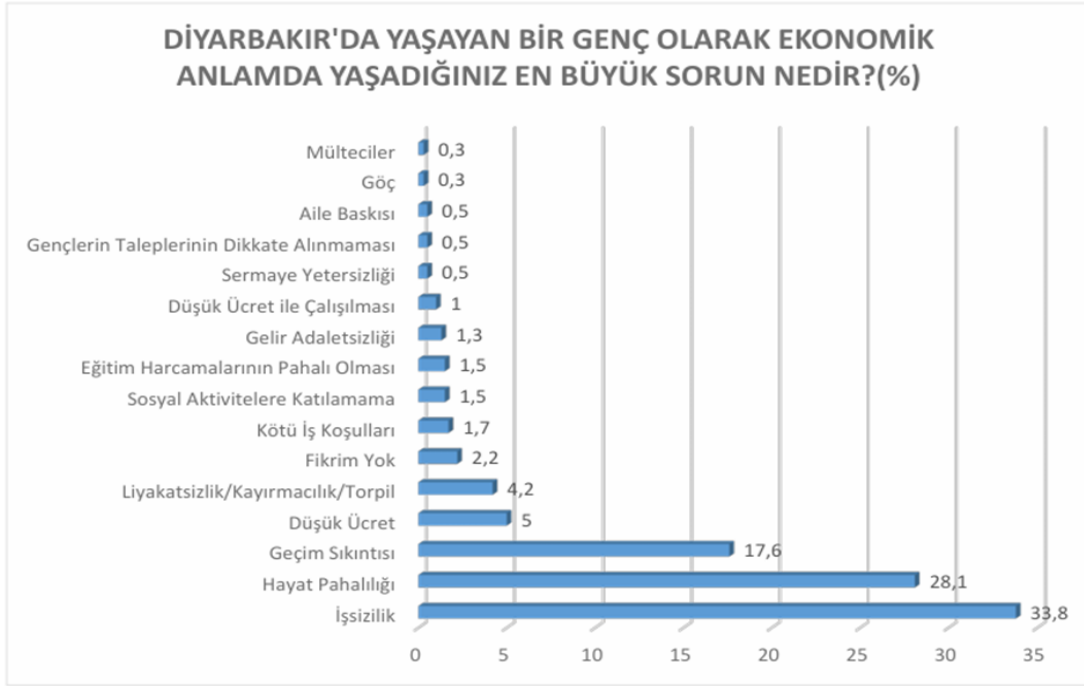
Özellikle Sanayi Mektebinde yeni nesil meslekler ve dijital yeterliliklere odaklanıyoruz. Temel eğitimini alan gençlere bu alanda beceriler kazandırmaya çalışıyoruz. “Yeni nesil meslekler ve dijital yeterlilikler hakkında bilginiz var mı?” diye sorduğunuz zaman görüşülen gençlerin %67,4’ü yeni nesil meslekler/dijital yeterlilikler hakkında bilgileri olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla gelişen yeni teknolojiler, yeni meslekler, işgücü piyasasındaki değişimlere dair gençlerin farkındalığı ve ilgisinin oldukça düşük olduğunu görüyoruz.

Tablo-3: Gençlerin İşgücüne Katılımı ve İş Kurma Sürecini Destekleyen Kurumların Katkıları

GENÇLERİN İŞGÜCÜNÜ VE İŞ KURMA SÜRECİNİ DESTEKLEYECEK KURUMLARIN BU KONUDAKİ KATKILARI NOKTASINDA NASIL DEĞERLENDİRİRSİNİZ?(%)						
	ÇOK YETERSİZ	YETERSİZ	KARARSIZIM	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	TOPLAM
İŞKUR	19,70%	55,30%	13,80%	10,90%	0,30%	100%
DTSO	10,50%	47%	31,70%	10%	0,80%	100%
BELEDİYELER	15,30%	55,60%	15,30%	13,50%	0,30%	100%
VALİLİK/KAYMAKAMLIKLAR	15%	55,10%	17,40%	12,10%	0,50%	100%
KALKINMA AJANSI	13,30%	49,80%	29,60%	6,90%	0,30%	100%
HALK EĞİTİM MERKEZLERİ	10,80%	48,90%	16,20%	21,70%	2,40%	100%
ÜNİVERSİTE	12,20%	54,30%	19%	13,30%	1,10%	100%
KOSGEB	11,30%	50,60%	30,30%	7,10%	0,60%	100%

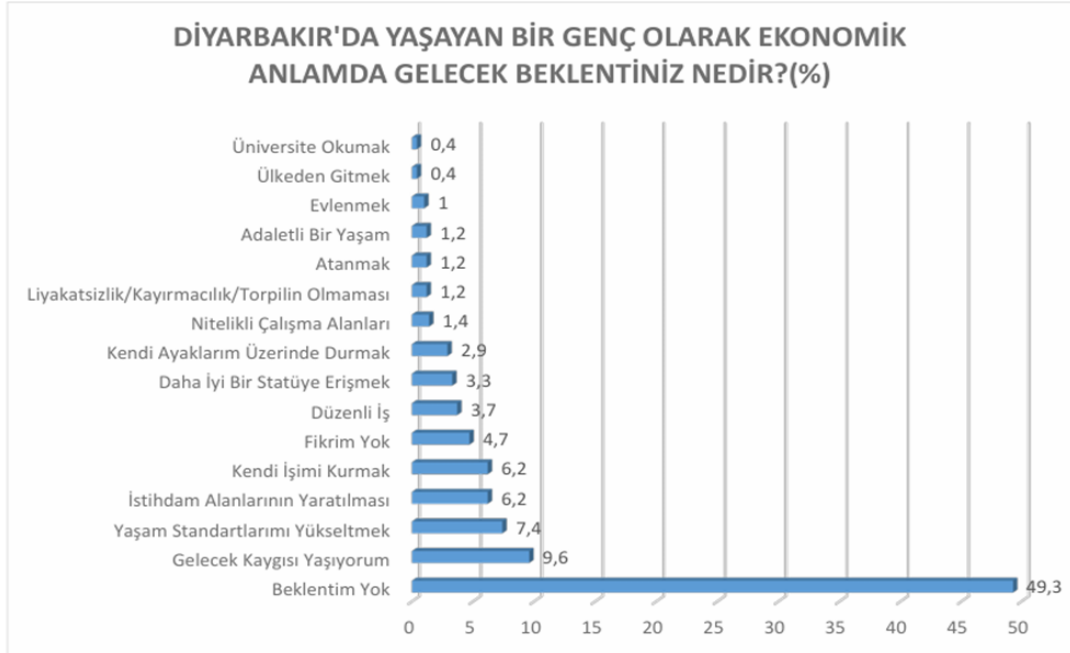
Gençlerin kurumlardan aldıkları desteklere baktığımızda, kurumları %70 üzerindeki bir oranla yetersiz gördüklerini ifade etmişler.

Grafik-16: Ekonomik Zorluk Nedenleri

"Diyarbakir'da yaşayan bir genç olarak ekonomik alanda yaşadığınız en büyük sorun nedir?" diye sorduğumuzda "işsizlik" en temel sorun olarak ifade edilmiş, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı konusu aktarılmıştır.

Grafik-17: Ekonomik Anlamda Gelecek Beklentileri

Yine önemli bir veri; "Diyarbakir'da yaşayan bir genç olarak ekonomik anlamda gelecek beklentiniz nedir?" diye sorduğunuz zaman çoğunlukla "Beklentim yok", "gelecek kaygısı yaşıyorum" şeklinde yanıtlar verilmiştir.

NİTEL GÖRÜŞMENİN SONUÇLARI

Ayrıca 50 genç ile nitel içerikli görüşmeler de gerçekleştirildi. Kısaca yapılan bu görüşmelerin sonuçlarından ve öne çıkan bazı kavramlarından bahsetmek istiyorum.

50 genç ile yapılan nitel görüşmelerde ulaşılan sonuçlar özetle şu şekildedir.

- **Aldığımız temel eğitimler iş bulmamız için yeterli değil.** Bizim de kendimizi geliştirmemiz gerekiyor.
- **Gelecek kaygısı nedeni ile gençler istedikleri alanlara yönelemiyorlar.** Ailelerin ekonomik durumları kötü olunca gençler eğitime katılmaktan ziyade işe girmeye çalışıyor.
- **Düşük ücretle, uzun çalışma saatleri** ile uzun yıllar çalışmak istemiyorum.
- **İşveren ile başta konuşulan şartların** yerine getirilmemesi işten ayrılma nedeni olarak belirtiliyor.
- Eğitim almak da, iş bulmak da artık ekonomik koşullar ile bağlantılı. **Ekonomik koşulları kötü olan gençler iyi eğitim alamıyor** ve daha **niteliksiz işlerde çalışmak zorunda** kalıyor.
- Üniversitelere çok yönlendirme var. Okuyoruz ama iş bulamıyoruz. **Hangi mesleklerde iş bulabileceğimizi bilmiyoruz.** Okuduğumuz meslekler biz bitinceye kadar ölüyor.
- Gelecek kaygısı çok kötü bir şey. **Gençlerde ben ne olacağım kaygısı çok fazla.**

Bir de yakın dönemde bu kapsamda çalışmalar yaptığımız bir çalıştayda bir iki tane önemli ve öne çıkan gündem vardı. Fırsat eşitliği ve erişim meselesi önemli bir sorun. İstihdam alanları yetersiz. İşletmelerde kurumsal yapıların yetersiz olması gençlerin istihdama katılımında önemli bir engel oluşturuyor. Gençler nitelikli olsalar bile ucuz işgücü olarak ve düşük ücretlerle işgücüne katıldıklarını ifade ediyorlar.

NEET ÇALIŞTAYI SONUÇLARI:

- Eğitimde **fırsat eşitsizliği ve kalite yetersizliği** gençlerin istediği işi tercih etmesini engellemektedir.
- Kentte **istihdam alanları yetersizdir.**
- İş imkânlarının sınırlı olması ücret politikasına yansımakta, **nitelikli işgücü bile ucuz işgücü olarak** değerlendirilmektedir. Bu da sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir.
- İşsiz gençlere iş arama sürecinde yeterli **rehberlik hizmeti** sağlanamıyor.
- **İşletmelerde kurumsal yapıların yetersiz olması** gençlerin istihdama sürdürülebilir bir şekilde katılımını engelliyor.
- Kadınların **toplumsal rol ve sorumluluklarının fazla olması** istihdam edilebilirliklerini düşürüyor.

2 yıl sonunda NEET çalışmasında öğrenilenler ve sonuçlarla ilgili şu noktalara varılabilir.

- Kentte ve bölgede işsizliği önlemek için **emek yoğun sektörlerde yatırım hedefi** değişmeli
- **Gençler kent ekonomisinin geleceği** olarak değerlendirilmeli ve ekonomiye katılımlarının yanında daha nitelikli işler üretmelerine odaklanılmalı
- Mesleki eğitim ve girişimcilik programları mevcut haliyle gençlerin ekonomiye katılımları için yeterli desteği sunmuyor. **Yeni modeller** düşünülmesi.

- Temel eğitimini tamamlamış ama **herhangi bir mesleği olmayan genç nüfus oranı** yüksek. Temel eğitimdeki sorunlar ve ilin genç ve çocuk nüfusu düşünüldüğünde bu sayı yüksek olmaya devam edecek.
- Meslek edindirme çalışmalarının nitelikli bir şekilde uygulanması ve daha yenilikçi modeller geliştirilmesi önemli.
- **Gençlerin geleceğe dair umutları yok.** Salt ekonomiye katılım değil, sosyal ve kültürel yaşama katılımı ile ilgili de sorunlar da yaşıyorlar.
- Gençlerin kendilerini geliştirmeleri için eğitimlere, etkinliklere katılması, bilgisayar ekipmanlarına erişimleri desteklenmeli, ulaşım, yemek vb. **önemli maliyetler karşılanmalıdır.**
- Genç kadınlar eğitimlere daha çok ilgi gösteriyor. Ancak ulaşım sorunu, eğitim saatleri, eğitim yerinin uzaklığı ve **güvenlik** önemli sorunlar olarak öne çıkıyor.
- Genç kadınlar için **aile yükümlülükleri** sorunu devam ediyor. Genç kadınlar aile yükümlülükleri nedeni ile eğitim, staj ve çalışmaya ara verebiliyor, bırakıyor veya kolayca vazgeçebiliyorlar.
- **Gençlerin NEET olması** kentin ekonomik sorunları içinde ifade edilecek sorunlardan sadece biri değil. **Özel politikalar** gerektiren ekonomik ve toplumsal etkileri de olan bir sorundur.
- Gençlerin NEET olma sorunu için merkezi politikaların yanında **yerelin sahiplenmesi ve yerel çözümler geliştirilmesi** gerekiyor.
- **Niteliksiz işgücü** olarak tanımlanan gençlerden kentin ekonomisinde **katma değer yaratan gençlere** geçiş yapılması lazım.
- Daha **yenilikçi modeller geliştirmek için yerele** çok iş düşüyor. Mevcut yaklaşımların değişmesi ve kamunun bu alana dair özel politikalar geliştirmesinin teşvik edilmesi gereklidir.

Bir iki stratejiye değinerek tamamlamak istiyorum. Bu projelerde yaklaşık 2-3 yıldır gençlerle, özellikle de NEET gruplarıyla çalışıyoruz. Eğitimde ve istihdamda olmayan gençlere erişim meselesi bile başlı başına bir sorun oluşturuyor. Gençleri eğitimlere katmak, eğitimden sonra iş arama süreçlerini desteklemek ciddi anlamda zorluklar içeriyor. İnanılmaz bir umutsuzluk ve gelecek kaygısıyla bu çalışmalara katılım sağlıyorlar. Ulaşım gibi temel giderleri karşılamakta zorlanıyorlar. Özellikle ekonomik açıdan daha kötü durumda olan gençler için bunu ifade etmek lazım. Ancak Diyarbakır'da bu kadar genç nüfusa sahip bir kent olarak bazı temel yaklaşımların, politikaların ve dilin değişmesi gerekiyor.

Merkezi düzeyde bölgemiz emek yoğun sektörler için önemli bir bölge olarak tanımlandığından bu alanda değişik teşvikler ve destekler veriliyor. Bizim bu hedeften vazgeçmemiz, gençleri emek yoğun sektörlerde çalıştırmak ve niteliksiz işgücü olarak tanımlama meselesini kapatmamız gerekiyor. Gençleri kent ekonomisinin geleceği olarak tanımlamak ve ekonomiye katkı sunacaklarını düşündürmek önemlidir. Burası tutunacağımız önemli bir başlangıç noktası olabilir.

En önemli sorunumuz temel eğitimini tamamlamış herhangi bir mesleği olmayan genç nüfusumuzun çok fazla olmasıdır. Temel lise eğitimi veya orta öğretimi almış genç nüfus sayısı çok fazla. Bu kesimi meslek edindirme süreçlerine katmak gerçekten ciddi emek, politika ve ortaklaşma gerektiren bir konudur. Bunun için yerel yönetimin ve sivil toplum örgütlerinin ortak bir şekilde çalışması gerekiyor.

Gençler için artık her şey çok önemli bir maliyet. Kadınlar için 'güvenlik' çok temel sorunlardan biri. Yerel yönetimler açısından bunu da tartışmak lazım. Genç kadınları eğitimlere, çalışmalara katarken ulaşım ve güvenlik meseleleriyle karşı karşıya kalıyoruz. Bunlar önümüze çok fazla gelen sorunlar. Aile yükümlülükleri önemli bir sorun olarak devam ediyor. Peki burada ne yapmamız gerekiyor? Hali hazırda önümüze sunulan reçetelerin haricinde özel politikalar, daha yenilikçi modeller ve yerelden başka arayışlara girmemiz gerekiyor. Sivil toplumun ve yerel yönetimlerin özellikle kadınların ve gençlerin ekonomiye katılmalarını destekleyecek daha özgün politikalar üretmesi gerekiyor. Teşekkür ederim.

MERAL ÖZDEMİR- MODERATÖR

Teşekkür ediyoruz Sayın Özdemir. Çok önemli verileri bizimle paylaştınız. Burada ne istihdamda ne eğitim öğretimde olan gençlerin sosyal dışlanma riski altında olduğunu söylediniz. Güneydoğu Anadolu en yüksek genç oranına sahip olan bölge olarak yerini koruyor. Birçok öneride bulundunuz. Teşekkür ediyoruz. Hep birlikte Diyarbakır'ın fotoğrafını gördük. Bundan sonraki bölümde kentte dair yapılan uygulamalara ilişkin durum değerlendirmesi öneri ve tespitlerinizi dinleyeceğiz.

KATILIMCI-1

Yıllar sonra tekrar Diyarbakır'da Hacer Hanım'ın aracılığıyla bulduğum bir kadın, Birsen Güneş biraz önce bir kitap armağan etti. "Diyarbakır Sur'da Derin Yoksulluğun Görünmeyen Yüzü; Kadınlar" diye Sur üzerinden bir çalışma yapmış. Keşke Birsen Güneş'i dinleyebilseydik ve keşke bugün burada derin yoksulluğun gerçek manada dibe vurduğu yoksul bir birey, bize belediye hizmetlerine ulaşılabilirliği ya da ulaşılmazlığını, zorluklarını anlatabilseydi.

KATILIMCI-2

Bugünlerde yeniden barışın konuşulduğu bir süreçte, bu tür ağlara vurgu yapılması ve bu ağların barış süreçlerinde önemli bir toplumsal destek yaratması anlamında önemli bir çalışmaydı. Aynı yaklaşımla oluşturulan Yerel Yönetim İzleme Ağı ki 8 yıl kayyumla yönetilmiş, şu an sadece kayyumlu ve kayyumsuz yönetimin karşılaştırıldığı, doğru yerel yönetimin nasıl olması gerektiğine bile sıra gelmediği bir ortamda, Türkiye'de yerel yönetimlerin doğru bir şekilde tartışılmasını zorunlu olarak önümüze çıkarıyor.

Son dönemlerde yerel yönetimlerdeki merkezi yönetim anlayışı veya yerel düzeyde merkezi yönetmek anlayışı ülkede geliştikçe farklı bir model yaratmak, bu konuda akıl yürütmek ve çalışmak tam da sivil toplumun görevi. Yetkilerin Ankara'nın genel müdürlüklerinden Diyarbakır'ın daire başkanlıklarına taşınmasını istiyorsak, burada bir sorun var. Bir merkezden yönetmek yerine, yereli, sivil toplumu ve kentin paydaşlarını yönetime nasıl katabiliriz, nasıl yöntemler oluşturabiliriz konusunu konuşmamız gerekiyor. Yerel Yönetim İzleme ağının çok detaylı ve doğru bir şekilde tartışılması gerekiyor. Aksi takdirde teknolojinin bu kadar geliştiği bir ortamda bir kişiye veya bir birime bağlı bu işler yapılacaksa, Ankara'da olmuştunuz veya Diyarbakır'da olmuştunuz çok fark etmiyor.

Şimdi birkaç şeyi de bölge eksenli konuşmak istiyorum. Meryem Özdemir, bana göre devrim niteliğinde bir cümle sarf etti. Artık biz bölge olarak şu emek yoğun sektördeki fırsattan vazgeçelim. İnsanlarımızı, gençlerimizi hızla kaybediyoruz. Kaybetme nedenimiz doğum hızımızın Türkiye ortalamasına yaklaşmış olmasıdır. On yıl önce Diyarbakır'ın doğum hızı binde 3.3 iken, şu an binde 2.3 oranındadır. Türkiye ortalaması da binde 2.1 oranındadır. Hemen hemen neredeyse aynı doğum hızına yaklaştık. Halen genç nüfusumuzla övünüyor ve buraya teşvik istediğimiz zaman emek yoğun sektörün gelmesini özellikle önümüze koyuyoruz. Buradan farklı bir alana geçmek zorundayız.

Hacer hocam doğru şeyler söyledi. Özellikle yoksulluğun, açlığın artık kalıcılaştığı bir toplumdaki bahsediyoruz. Tabii ki bu bölgenin yaşadığı savaştan ve özellikle geri bırakılmasından kaynaklanmaktadır. Eğitimdeki rakamlara baktığımızda; annesi, babası yüksekokul mezunu olmayan bir çocuğun yüksekokul okuma oranı %18'dir. Bir ebeveynin yüksekokul mezunu olduğu ailede yüksekokul okuma oranı ise %81'dir. Aradaki uçuruma bakınız. Çocukların LGS puanında 120 puan fark var. Yani Güneydoğu'daki bir okuldaki öğrenci ile batıdaki bir okuldaki öğrenci arasındaki fark 120 puandır. Bu nedenle eğitim almak hiçbir şey ifade etmiyor. Aynı şekilde bölge ile batı arasında eğitim süresi açısından üç yıllık farkı olduğu da eğitim ile ilgili yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır.

Ne yapmamız lazım? Meryem Özdemir'in verdiği rakamlara bakarsak, yeni nesil işler diyoruz. Faksı örnek alırsak; faks ortadan kalkacak denildiğinde gülüyorduk, 10-15 yıl önceydi. Şu an faks kullanan kalmadı. Şimdi aynı şey yeni meslekler için de geçerlidir. Yeni nesil meslekler, eski mesleklerin tamamen yerini alacak deniyor. Türkiye o çağın henüz başında yer alıyor. Dünya ülkeleri o sürece biraz daha erken girdiler. Ama burada da rakamlarımız çok kötü. Yeni nesil meslekleri %70 dolayında hiç yapmayan, bilmeyen; %95 dolayında hiç

yapmamış olanlar var. Yeni nesil meslek konusunda bölge olarak oldukça gerilerdeyiz. Onun için şu aşamada bölgede olsun, batıda olsun emek yoğun sektörün sürükleyeni yerine gençlerle ilgili yeni nesil mesleklerde "nasıl yol alabiliriz", "nasıl istihdam olanakları yaratabiliriz" konusunda düşünmemiz gerekiyor. Merkezi politikaların da buradan çok uzak olduğunu söyleyebilirim. Tam da bu konuda yerel yönetim ve sivil toplumun gençlerle ilgili bu süreci yaratması gerekiyor.

Diğer bir konu da kadınların istihdama katılımıyla, engellilerin istihdama katılımı konularıdır. Engelli nüfusun en çok olduğu bir bölgeye yaşıyoruz. Nüfus hızı, yeni çalışma alanları ve sosyal politikalar haricinde belediyelerin yapması gereken çalışmalar, "engellileri ve kadınları nasıl istihdama katarız" üzerinde olmalı, yeni nesil mesleklerle yönelik olarak da ortaklık yapmamız gerekiyor.

KATILIMCI-3

Öncelikle bu toplantıyı düzenleyenleri gerçekten kutluyorum. Önceki toplantılar da önemliydi ama Türkiye'ye genelini ilgilendiren merkezi toplantılar, Kürt sorunu vs. ile ilgiliydi. Ama şehir için en önemli toplantılardan biri bu. Fakat diğer toplantılara katılım bu toplantıya katılmadan daha iyi oldu. Bazı şeylerin çok farkında değiliz. Kendimiz için değerli olanı aslında daha çok öteliyoruz gibi geliyor.

Söylediklerim içerisinde eleştiri olacak ama o eleştirilerden bir sonuç çıkarmanız gerekir. Şimdi, Yenişehir Belediyesi sınırları içerisindeyiz. Yenişehir dediğimiz bölge Lise Caddesi, Aliemiri, Vilayet, Yenişehir, Şehitlik gibi buranın tarihi yerleşimleridir. Ancak Yenişehir Belediyesi nerede? Nerede hizmet veriyorsunuz? Tarihi şehrin merkezinden 15 kilometre uzakta. "Orası da coğrafya olarak Yenişehir'in içerisinde, bunun ne önemi var" diyebilirsiniz. O zaman Büyükşehir Belediyesi Çermik ilçesine taşınabilir. Çermik'te Yenişehir'in bir önemi yok ki.

Bu durum, neyi yaratıyor? Kentsel yenilenme vesaire diyoruz. Şudur; tarihsel olarak bütün toplumların geleceğini, şekillenmesini, ailesini, siyasetini, insan ilişkisini mekân belirler. Bilimde "tarihsel materyalizm" diyoruz. Bu mekânı planlarken akılla, bilimle planlamasan, ranta dönük bir planlama yaparsan ne olacak? Türkiye'de hep diyorlar ya, şunun dönemi, bunun dönemi. Bu kentleşme başladığından beri Türkiye müteahhitler cumhuriyetidir. Belediyeleri de yönlendiren konut müteahhitleridir.

Bunun sonucunda ne oldu? Şehir yenilenmiyor, yeni şehirler yaratılıyor. Türkiye'nin her tarafı böyle. Bir tarafı hemen eskiyor. Yenişehir, şu an burada eskişehir oldu. Ankara da aynısı, İstanbul da aynısı. Bütün şehirler buna dönüşmeye başladılar. Ama bundan en çok etkilenen Diyarbakır'dır. Anadolu şehirlerinde, şehir merkezi bir ölçüde korunuyor ama Diyarbakır şehir merkezi korunmadı. Yenişehir ortadan kalktı. Şu an nüfusu olmayan bir şehre döndü. Şehitlik, mutlaka çok gidiyorsunuzdur, şu an çökmüş, kimse yenilemiyor. Her gün 3-4 tane satılık ev ilanı var. Evler satılmıyor. Türkiye'de şehir içi göç, Diyarbakır dışında bu kadar yoğun yaşanmadı. 10-15 senedir şehir içi göç yaşanıyor. Diyarbakır'ın net göç hızına bakın. Son bir iki yıldır arttı. Normalde Diyarbakır aldığı kadar göç de veriyor.

Nüfusu bu kadar büyümüyor. Ama şehir coğrafi olarak niye 20-30 kilometre o tarafa gidiyor? Çünkü şehrin bir tarafını boşaltıyoruz. 15-20 senedir burada bulunan binalar, en değerli binalardı. Şu an konut fiyatları arasında üç kat fark var. Burada aynı metrekaredeki bir daireyle, yeni yerleşim alanları arasındaki fiyatlar arasında üç kat fark var. Bu bir rant aktarımıdır. Tarihi şehir ve tarihi merkezinde oturanları yoksullaştırıyor, arsasını ve evini değersizleştiriyor, bir de artı bir yük yaratarak başka bir yere taşıyorsun.

Bence bu acil bir durumdur. Bu bölge, çöküntü alanına dönüşüyor. Mimarideki çöküntü alanı, bir süre sonra farklı bir alana dönecek. Yenişehir de Ofis semti gibi gayri meşru işlerin döndüğü, göçmenlerin, mültecilerin, tutunamayanların suç alanı olacak ve şehir içerisinde ciddi bir gerilim yaratacak. Dolayısıyla bu konuda Diyarbakır yöneticilerinin çok ciddi önlemler alması lazım.

Ne yapılması gerekir? Belki şehirde imar meselesini bir süre kapatacaksınız. Yenişehir ve eski Bağlar yenilenene kadar yeni yerlere imar izni vermeyeceksiniz. Türkiye'deki bazı şehirler bunu yapıyordu.

KATILIMCI-4

Hem sivil toplumda hem siyasette hem de yerel yönetimlerde, büyükşehirde çalışmış biri olarak sunumları çok dikkatli bir şekilde izledim. Oldukça verimli ama hızlıydı. Onları detaylı bir şekilde okuyup sindirerek sunumlardan birçok şey çıkarılabilir. Belediye çalışmaları dediğimde aşağı yukarı yirmi beş yıllık bir deneyimden yola çıkarak, toplumla sürekli karşı karşıya geldiğimden, onlarla görüştüğümde beklentilerini de bunun içerisine harmanlayarak birkaç şey ifade etmek isterim.

Yoksullukla ilgili kentte çok önemli çalışmalar yapıldı. Bunlardan biri de Sarmaşık Yoksullukla Mücadele Derneğinin çalışmalarıydı. Ben de kurucu üyelerindenim. Yoksullukla mücadele ettiğimizden dolayı merkezi hükümet hepimizi yargıladı. Merkezin ortaya koymuş olduğu refleksleri, yoksulluğun sömürü aracı olarak kullanılmasını hepimiz her yerde görüyoruz, biliyoruz. Özellikle yerel yönetimlere ilişkin zihnimde canlanan şey şu: belediye başkanları sadece temizlik işleri, yol çalışmaları, zabıta görevi yaptırılmamalı aynı zamanda kenti yöneten, dinamikleri bir araya getiren, onları eşgüdümlü şekilde koordine eden bir maestro olmalıdır.

“Dinamik” dediğimizde aklımıza STÖ’ler geliyor. Ayrıca tek başına bir STÖ’den daha çok yönlü bir şekilde belediyeye ortaklaşan, iş yapmak isteyen, çalışma yapmak isteyen çok güzel insanlar var. Dolayısıyla bu koordinasyon meselesini, eşgüdüm meselesini belediyelerin mutlaka gündemine alması lazım. Ama buna ilişkin genel toplantılar yerine daha tematik toplantılar, arama toplantılarının yapılması lazım. Örneğin yoksulluğun önlenmesine ilişkin çok güzel öneriler var. Belediyelerin bunları Bağlar’da ayrı, Sur’da ayrı, Yenişehir’de ayrı; Silvan, Bismil, Ergani gibi ilçelerde de ayrı çözüm yöntemleriyle hayata geçirmesi lazım. Belediye görünür olmalı. Kayyumdan sonraki süreç içerisinde, 8-9 yıllık tahribatı ortadan kaldırmaya çalışan belediyelerin çok görünür olmadıklarını görüyoruz. Belediye çalışmalarının görünür ve ulaşılabilir olması lazım.

Mesela büyükşehir belediyesinde danışman olduğum süre içerisinde özellikle çocuklara ilişkin çalışma yapıyordum. Bütün Sur’u ve Diyarbakır’ı dolaşıyordum. Boyacılık yapan, simit satan çocuklara diyordum ki ‘Büyükşehir’e de gel. Benim odama gel beni gör.’ Sur ve Büyükşehir Belediyesinin bütün koridorları elinde simit tepsisiyle dolaşan çocuklarla dolup taşmaya başladı. Ulaşılabilir olmak, belediye binasının, belediye hizmet binalarının dezavantajı kesimler tarafından ulaşılabilir olması çok önemlidir. Örneğin Suriçi’nde çok sayıda eski tarihi yapı var. Sur Belediyesinin uğrayacakları mekanlara, mekanizmalara ihtiyacı var. Evlerinin onarılması, tadilatı gibi komplike başvurular için daha ulaşılabilir mekanların oluşturulması lazım. Örneğin turizmle ilgili mekanlarımız var. Onlar da çok yetersiz. Hizmet sunma konusunda oldukça yetersiz olduğumuzu düşünüyorum.

Kentte herkesin zihninde olan ve konuşulan konulardan ilki temizlik, ikincisi de ulaşım. Ulaşımında minibüs ve taksi şoförlerinin insanları çiğner gibi, insanların üstüne üstüne gittiği bir terörden bahsedebiliriz. Neredeyse araba sürmekten korkuyoruz. Temizlik maalesef yetersiz. Gelirken Büyükşehir Belediyesinin çok güzel pankartlarını gördüm. ‘Ben Amed’i seviyorum ve kirletmiyorum diye (Türkçe ve Kürtçe (Kurmancî-Zazakî) hazırlanan (‘Ez ji Amedê hez dikim, qirej nakim’, ‘Ez Amedê ra heskena leymin nêkena’) pankartlar var. Bunun insanların zihnine ulaşabilmesi için onlara dokunmak lazım. Yani insanlarla, her mahallede böyle kahve toplantıları yapıp “temizlik deyince ne anlıyorsunuz” diye sormak lazım. Afiş, pankart, billboard güzel ama insanlarla bizzat temas kurulması gerektiğini düşünüyorum. Kaldırım işgalleri de kent içinde çok konuşuluyor, çok tartışılıyor. Esnaf para kazansın ama insanların da kaldırımlarda yürüebilmesi lazım. Diyarbakır, Ortadoğu kenti görünümüne bürünmüş durumda.

Kaldırım işgallerinin çok ciddi bir şekilde gözden geçirilmesi lazım. Son olarak sinerji yaratabilen bir belediye istiyorum. Bir de aidiyet duygusu olsun. İnsanlar desin ki belediye böyle bir çağrı yaptı, bu çağrıya ilişkin bir fikrim var, ben de ulaşayım, ben de belediyeye anlatayım. Çünkü belediye bizim belediyemiz. Hep biz oy verdik. Çalışan tüm belediye başkanlarının, meclis üyelerinin, 20-22 yıldır bu alanda çalışan insanların bizimle beraber daha fazla halkın içerisine girmelerini, daha fazla insanlarla konuşmalarını tavsiye ediyorum. Kahvelerde halkla bir araya gelsinler ve “temizliğe ilişkin hepinizden destek bekliyoruz, çözüm önerisi bekliyoruz” desinler. Teşekkür ediyorum.

KATILIMCI-5¹⁶

Belediye Eş Başkanları için üç önerim var.

1- Ekonomik fonlar konusunda -sadece Amerika ya da Avrupa Birliği fonları değil- Arap ülkeleri ya da Çin'in kentlerin düzenlenmesi ve yeniden inşası ile sivil toplum örgütlerinin faydalanması amacıyla sağladığı büyük fonlara erişim için bir çalışma yapılabilir. Bu çalışmanın iyi olacağını düşünüyorum.

2- Sivil toplum örgütleri ve şahsiyetlerle ilişkiler çok az olduğundan dolayı belediyelerin yaptıklarına dair bir hissiyatları yok. Bunun için belediye bünyesinde bir kurum kurularak, bu ilişkinin daha da güçlendirilmesi iyi olabilir.

3- Bugüne kadar yapılan Amed'in imar planları konusunda çok başarılıyız. Ama kent imarını başka bir noktaya taşımamız lazım. Rüstem Hoca'nın dediğine katılıyorum. Yeni kurduğumuz yerleri şehrin geleceğini göz önünde bulundurarak ve ona göre planlamalıyız. Şu an inşa edilen yapıların estetiği birebir aynıdır. Bunun değişmesi ve kentin 2050 yılındaki vizyonuna hitap etmesi gerekiyor.

KATILIMCI-6

Çok önemli bir konunun gündeme getirildiğini ve tartışmaya açıldığını düşünüyorum. Konuşmacıları kutluyorum. Bu konuşmaların içerisinde en fazla etkilendiğim, Sayın Foggo'nun konuşması olduğunu ifade etmek isterim. Çünkü gerçekten içselleştirerek, ne yapacağımıza dair mesajlar vererek bizleri yönlendirme amaçlı ipuçları vererek konuştukları için müteşekkirim. Gerçekten önemli bir konu. Bizlerin yerel yönetimlere öneriler sunması gerekiyor.

Mesela konuşmalar içerisinde geçen bir başlığa önemle vurgu yapmak istiyorum. Yerel yönetimlerin iklim değişikliği konusunda bir politika üretmesi zorunludur. Çünkü iklim değişikliği hedeflenen düzeyden çok daha hızlı gelişmekte, her konuda bizleri uyarılmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak, kente dair yoksulluk, kadınların yoksullaşması, çocukların dezavantajlı hale gelmesi ve engelliler için zorluklar artmaktadır. Enerji politikası için artık güneş enerjisinden, kaya gazından yararlanmanın zamanıdır. Doğalgaz da havayı kirletiyor. Kaya gazı itibarıyla iyi bir kaynağa sahip olduğumuzu düşünüyoruz. Lice ve etrafında Lice'ye yakın bölgelerde kaya gazı çıkarıldığına dair sosyal medyada haberlerin dolaştığını bundan önceki yıllarda hatırlıyorum.

Sivil toplum ve yerel yönetimlerin örtüşmesi, birlikte mücadele etmesi ve beraber çalışmasının önemine değinildi. Bunu çok önemsiyorum. Mersin Belediyesi bünyesinde olduğu gibi Sivil Toplum ve Katılım Müdürlüğü'nün, bizde yoksa, oluşturulmasını, inşa edilmesini öneriyorum. Ki herhangi bir STK'nın yerel bir muhataba ulaşabilmesi ve yerinin neresi olduğunu bilmesi açısından önemlidir.

Mesela ben bir kent gönüllüsüyüm. Aileme ait bir vakıf veya dernek kurma hedefim var. Dolayısıyla ileride kiminle çalışacağım, nasıl çalışacağım? Tabip Odası yönetiminde görevim var. Sayın Foggo'yla yoksulluk ve çocukların gelişimi ilgili çalışmaya hazır olduğumuzu bildirmek istiyorum. Sarmaşık Derneğini çok önemsiyorum. Maalesef ki dernek vizyonsuzluktan veya kasıtlı olarak yok edildi ve çok önemli bir kuruluşu kuranlar yargılanmaya mazhar oldu.

Sokakta çalışan çocukları çok önemsiyorum. Sokakta çalışan çocuklar çok önemli. Yerellerin sokakta çalışan çocuklara, kendilerini ifade zemini hazırlaması, çocuk meclislerinin oluşturulmasını önemsiyorum. Eskiden Kent Konseylerinde, Yerel Gündem 21'de çocuk meclisimiz vardı. Ama şimdi kadınlar ve çocuklar birlikte değerlendiriliyor diye tahmin ediyorum.

¹⁶ Konuşma, Kürtçeden çevrilmiştir.

KATILIMCI-7

Bu gerçekten önemli bir çalışma. İmarla ilgili konu çok önemli. Kentte hem iç göçün hem de kırsaldan kente göçün önlenmesi açısından yeni alanları imara kapatmak gerekiyor. Kayyum döneminde de bunu dile getiriyorduk. Belediye Başkanları da buradayken tekrar vurgulamak istiyorum. Kent alabildiğine büyüyor ve eski kent alanları, metruk yerlere dönüşüyor. Büyüyen kente müdahil olmak ve sorunlarını çözmek de çok güç oluyor. Çünkü yeni yeni altyapı sorunları çıkıyor. Her şeyden önemlisi insani ilişkiler tükeniyor. Yeni yerlerdeki yapılaşmalara dikkat ettiğimiz zaman, özellikle parsellerin çok büyük olması vatandaşın konut hakkını engelleyen bir şeye dönüşüyor. Tamamen müteahhitlere bağımlı kalma durumu geliyor. Bugün kendime bir ev yapmak istediğimde uygun bir parsel bulamıyorum. Çünkü parsel alanları çok büyük. Buna dair çalışmalar yapılmalı. Müteahhide bağımlı kalmadan vatandaşın kendine konut yapma hakkı olmalı.

Aslında kentin çok sorunları var. Ben sadece ikisine değinmek istedim. Özellikle de Büyükşehir Belediye Eş Başkanı Doğan Hatun'a önerimdir. TMMOB³⁷'un tüm bileşenleriyle, sadece yönetimler bazında değil, tüm üyeleriyle ortaklaşa bir toplantı yapıp, öneri alıp TMMOB'u çalışmalara dahil etmek gerekiyor. Özellikle deprem ve depreme karşı riskli yapıların durumu gibi sorunların çözümü açısından böyle bir yöntem izlenebilir. Diğer bir önemli şey de burada konuşulanların kısır bir döngüye dönüşmemesidir. Gerçekten biz belediyeden bunlara müdahil olmasını ve hep beraber çözüme ulaşılmasını talep ediyoruz.

KATILIMCI-8

Bir konuşmacı imar planımızdan bahsetti. Belki çevre iller ya da Diyarbakır'ın bazı semtlerine kıyasen Kayapınar ilçesinde, özellikle (Cadde) 75 ve devamı olan yerlerdeki imar planıyla Diyarbakırlılar genellikle gurur duyuyorlar. Evet, tabii ki bazı yerlere göre daha iyi bir halde. Ama açıkçası bunun çok gurur duyulacak bir kentleşme modeli olduğunu düşünmüyorum. Dikey mimarinin hakim olduğu, etrafı tel örgülerle çevrili, her kapısında güvenlik olan siteler, kentin ana mimari modeli oldu. Belki de şehir nüfusu gelecek 20 yılda 1 milyon daha artacak. Bu yeni yapılar, kentin her yerinde bu şekilde olacak gibi görünüyor. 13, 15 katlı binaların olduğu tel örgülü, güvenli yapılar tüketicinin arzusu olabilir. Müteahhidin takdiri olabilir, arsa sahiplerinin bunda rolü olabilir. Belediye ile hiç alakası olmayabilir. Ama başka türlü bir hayat ve başka türlü bir kent modeli ve mimarı yapı mümkün mü, değil mi? Belediyeler, buna dair fikirleri alma hatta dediğim tartışmayı teşvik etmesi gereken bir pozisyonda olabilir.

Sonuç olarak ortaya çıkan çok fazla ayrılmış bir toplum var. Hocamızın da bahsettiği gibi şehrin belirli yerlerinden imkanı el veren insanlar bu tip yerlere ya da villalara taşıyor ve toplumun farklı kesimleri arasındaki fiziksel temas neredeyse tamamen ortadan kaybolmuş oluyor. Mesela Sur'da kahvaltıya giden, kahveye giden, alışverişe giden kesim bazen şehrin orta ve üst sınıfı oluyor. Ama onun dışında insanlar birbirleriyle temas etmiyorlar. Bu sitelerde oturan insanlar, özel araçlarıyla işe ya da çocuklarıyla okullara gidiyorlar. Çocuklar özel okullarda okuyorlar. Belirli yerlerdeki tüketim mekanlarına gidiyor, toplumun geri kalanıyla aralarında bir temas olmuyor.

Diğeri bir konu hem depremle alakalı hem de genel olarak sosyolojiyi çok etkileyen bir şey: Dikey ya da yatay mimari hikayesi. Yine burada müteahhitlerin mi tasarrufu bilmiyorum ama daha düşük katlı binalar yapma imkânımız yok mu? Bunu sorduğumuzda diyorlar ki şu kadar pay, şu kadar yeşil alan sitede bırakmamız gerekiyor. Ben de diyorum ki biz böyle bir yerde yaşamak zorunda değiliz. Binaların bu kadar yeşil alanı olmak zorunda değil. Bizim ortak yeşil alanlarımızın, parklarımızın olması gerekiyor. Daha az katlı binaların ortak olarak

³⁷ Türk Mühendis ve Mimarı Odaları Birliğı

erişebildikleri, şehrin her yanında insanların kolaylıkla ulaşabileceği kamusal alanlar olarak büyük parklarımızın olması gerekiyor.

Mimari modellerle ilgili diğer bir şey de Diyarbakır gibi kışın soğuk ama özellikle yazın aşırı sıcak ve neredeyse 5-6 ay süren bir şehirde iklimle alakası olmayan bir yapılaşmanın olmasıdır. Yüksek ve birbirine uzak binalar yetmiyor. Bazen boydan boya camla kaplı oluyorlar. Binalarda görürsünüz boy boy klimalar hiç durmadan çalışıyor, ekstradan sıcaklık yayıyorlar. O camlar da aynı şekilde sıcaklık yayıyorlar. Tabii ki buranın ikliminin bir gerçekliği var. Ama insanların yüzlerce yıl önce düşündüğünü biz acaba bugün neden düşünmüyoruz? Binaların gölgesinin birbirinin üstüne düşmesi, güneşin nereye bakacağını hesaplanması gibi... Yalıtımdan tutun başka başka şeylerin ne kadarı belediyenin tasarrufu ne kadarı müteahhitlerin, bilmiyorum. Selma Hanım TMMOB'dan, başka odalardan arkadaşlar da var. Dünyada küresel ısınma varken, çok yeşil olan Viyana gibi şehirlerde bile insanlar toplanıp çatıları bahçeye mi dönüştürelim, yollara daha çok ağaç mı dikelim, sıcaktan daha iyi nasıl korunuruz diye düşünürken, bizde böyle bir dert olmaması bir yana, neredeyse bizi daha da fazla ısıtan, daha çok yakan mimari yapıların böyle artması bir sorun olmalı. Bir araya gelip başka bir kent mümkün mü? Sosyolojik olarak insanları bir arada tutan, birbiriyle temas ettiren, yeşil ile daha iç içe olan ama tel örgülerle ayrılmayan, iklim ile daha dost ve iklimi koruyan bir mimari kent modelinin mümkün olup olmadığını, tartışmakta fayda olur diye düşünüyorum.

CENGİZ DÜNDAR - KAYAPINAR BELEDİYESİ EŞ BAŞKANI

Merhaba arkadaşlar. Ben de öncelikle DİTAM'ın çalışmasından kaynaklı teşekkür etmek istiyorum. Yine size, katılan arkadaşlara da teşekkürü minnet borcu bilirim. Böyle toplantılar, böyle yoğunlaşmalar, bizim açımızdan çok anlamlı, çok kıymetlidir. En azından ortak dili, ortak duyarlıkları yakalamak noktasında bir politika açığa çıkarmak ya da uzun erimli bir yol yürümek açısından da anlamlıdır. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki bizi kaotik bazı şeylere götürüyor. Bir kavram kargaşası var. Bu bilinçli bir kavram kargaşasıdır. Giriftleşmiş bir sosyal ilişki biçimi var. Bu bilinçli bir tercihtir. Dolayısıyla bir sürü alanda bir sürü anlam kayması var. Ama kent tesisi noktasında bize düşen yükümlülükler de var. Dolayısıyla o yükümlülükler noktasında, bu kente, bu halka verdiğimiz sözler üzerine birkaç şeyi açıklığa kavuşturmak gerekiyor.

Bir; imar politikaları noktasında son yirmi yılda ülkede birçok politika değişti. Gerçekçi olmak lazım. İmar politikaları noktasında, imarı belediyeler mi yaşamsallaştırıyor yoksa TOKİ mi yaşamsallaştırıyor? Ya da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı mı yaşamsallaştırıyor. Türkiye'nin dört bir tarafında TOKİ'ler inşa edilmiş ve devasa fiyatlarla insanlara zorunlu bir şekilde pazarlanmaya çalışılıyor. En son 10 kentimizde yaşadığımız bir deprem gerçekliği var. Mağduriyetini her birimiz yaşadık. Belki de o depremde bireysel olarak mağduru olan katılımcılar da var. Dolayısıyla bu gerçeği biraz araştırmak, derinleştirmek ve bu konuda kısmen de bu politikaları teşhir etme noktasında sorumluluk sahibi olmak gerektiğini düşünüyorum.

Genel çerçeveye dair Büyükşehir Belediye Eş Başkanımız Doğan Hatun, değerlendirme yapar, mevcut soruların hepsine cevap verir. Ama Kayapınar boyutuyla, kent estetiği boyutuyla bizim de rahatsızlık duyduğumuz, geçmişten günümüze bazı politikalar var. Hele bu son 10 yıllık süreçte ciddi ve büyük bir tahribatin olduğunu bizler de biliyoruz. Ranta dönüşmüş bir tahribat var. Dolayısıyla bu rahatsızlığı kentin bileşenleriyle, kentin sivil toplum örgütleriyle, ilgili odalarla birlikte tartışmaya, ortak yolu ve ortak akli bulmaya her zaman açığız. Burada da tekrardan ifade ediyoruz. Üzerimize düşen ne sorumluluk varsa, ortaklaşma noktasında buradaki bütün arkadaşlara ifade etmek istiyorum.

Bir diğeri hem Muhyettin Sirer hem de Hacer Foggo'nun kimi çalışmaları var, analizleri var ve bizlerle paylaştılar. Ama bölgenin de bir gerçeği var. Evrensel gerçekler kadar, yerel gerçekler de var. Dolayısıyla kısmen de yerel gerçekler üzerinden politikayı oturtmak, doğrultuyu kazandırmak gerekiyor. Şimdi yerel gerçeğimizde son 50 yıl yaşanan bir savaş, diyelim ki bir çatışma durumu var. Bu çatışma durumunu sosyolojik olarak ele alıp değerlendirmezseniz, buradaki yoksulluklarımızın da çok anlamı kalmaz. O yüzden sözün başında anlam kayması var demiştim. Dolayısıyla burada düşük yoğunluklu bir savaş yaşandı. Bu gerçeklikten hiç kimse

kaçamaz. Kaçıran, gözünü, kulağını kapatan sadece kendini yanıltır. Dolayısıyla biz düşük yoğunluklu savaş ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi burada tanımlamak zorundayız. Bir diğeri; ikisinden kaynaklı açığa çıkan bir göç sorunu var. Köyden kente zorunlu göç. Burada "göç" ayrı bir şey, ayrı bir kavramdır, "zorunlu göç" apayrı bir kavramdır.

Dolayısıyla bunların her birini uzatabiliriz. Bundan kaynaklı kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet, genç işsizlik, 2025 yılı NEET gençliği ile ilgili kavramlar birbirinden bağımsız değerlendirilebilir mi? Biz bunların birini değerlendiriyor olursak sosyolojik anlamda da bir ihanet ile yüz yüze kalır, mevcut iktidarın bu yönlü politikalarını meşrulaştırmış oluruz. Burada düşük yoğunluklu bir savaş yaşandı. Kürdistan'da bundan kaynaklı derin bir yoksulluk ve an itibarıyla bir yoksulluk durumu yaşanıyor. Bu gerçekten kaçamayız. Siyasal amaç boyutuyla değil, burada yaşayan bireyler olarak ifade ediyoruz. Belediye Eş Başkanı kimliği üzerinden değil, burada yaşayan bir yurttaş olarak ifade ediyorum.

Bir diğeri de; ne hikmetse bu klientalist¹⁸ politikaları ifade etme noktasında o kadar ketum olmanın bir anlamı yok. 1970'li yıllardan beri burada uygulanan klientalist politikalar var ve bunu da en çok uygulayan kimdir? Muhafazakâr kesimdir. Bilinçli bir yoksullaşma, yoksunlaştırma durumu var. Bilinçli olarak bu toplum yoksullaştırılıyor. Kendine tabi kılınmaya ve biat kültürü üzerinden iradesi kırılmaya çalışılıyor. Bu politikalara hem CHP, hem de DEM Parti belediyeleri bulaştırılmaya çalışılıyor. Dolayısıyla muhalefetin bu yönlü politikaları yaşamsallaştırma noktasındaki yanlışlıklar üzerinden doğruya çekme noktasına yaklaşması gerekiyor. Biz kendi cephemizden kısmen bu doğrultuyu esas alıyoruz ve karşılıklı bağımlılık ilişkisinden çıkarmaya çalışıyoruz. Ama emin olun o kadar zorlanıyoruz ki, bu bir kültür haline getirilmiş ve insanlar kendilerine dayatılanı kabul etmişler. Dolayısıyla bu yönlü politikaları da teşhir etme, doğruya çekme noktasında sorumluluğu kendimizde görüyoruz.

Bazı kavramlar demiştik. Yerel Yönetimler Özerklik Şartını hiçbir arkadaşımız ifade etmedi. Niye etmedi? Bunu konuşmayacaksa neyi konuşacağız, neyi tartışacağız burada? Daha önce demokratik özerklik demiştik. Kriminalize edildi, dönemselsel olarak söylenmemesi gerekiyor. Peki, Özerklik Şartı üzerindeki çekincelerin kaldırılması noktasında her bir katılımcı söz kuramaz mı? Evrensel ilkelerden, evrensel değerlerden bahsediyoruz. O zaman evrensel olan üzerinden bir yoğunlaşma yaşayalım.

Mesela bir okul tadilatına Valilik izin vermiyor. Diyelim DEM Partiye izin vermiyor. Okuldaki temizlik sorunları üzerinden CHP'nin Ankara Büyükşehir Belediyesinin katkıda bulunma talebi vardı. Kriminalize edildi. Kıyamet kopartıldı. Biraz böyle, hafızayı toplamak gerekiyor. Bunların çözüm yöntemi nedir? Elbette ki Özerklik Şartı üzerindeki çekincelerin kaldırılmasıdır. Bu sorunları, farklı farklı alanlar üzerinden değerlendirebiliriz ve burada konuşabiliriz. Zannederseniz merakımı kısmen ifade edebildim.

KATILIMCI-9

Konuşmasını Kürtçe yaptığı için de Belediye Eş Başkanımız Doğan Hatun'a özel olarak teşekkür ediyorum. Benim bir önerim, bir sorum olacak. Kentimiz dış ticaretin büyük bir kısmını Kürdistan Bölgesi'yle yapıyor. Kürdistan Bölgesiyle yapılan bu ticaretin ve kurduğumuz ilişkilerin Rojava Kürdistanı ile de yapılmasını umuyorum. Önerim; Kürt bölgeleriyle olan ilişkilerimiz üzerinden kent ekonomisinin güçlenmesi için burada Kürt dilinde ticaret ve ekonomi kurslarının açılmasıdır. Bu kentimiz için çok önemli.

Sayın Doğan Hatun'a sorum olacak. Kentimizin sokakları, meydanlarında Kürt dilinin konuşulması, pazar ve ticaret dilinin Kürtçe olması için ne tür çalışmalar yapacaksınız?

¹⁸ Siyasal otoritenin dağıtım ölçütlerine göre sunulan birtakım hizmetler ya da mallar karşılığında, siyasal destek talebinde bulunması şeklinde tanımlanabilir. Klientalizm eksenli bir sosyal yardım anlayışı; muhtaçlık, yoksulluk, sosyal dışlanma, etnik ve dini farklılıklar gibi unsurlardan beslenirken aynı zamanda bu unsurları beslemeye ve yeniden üretmeye yatkın olduğu gibi tüm toplum için gerekli olan yardım ve hizmetlerin gerçekleşmesini sağlayacak kamu kaynaklarının tüketilmesidir.

KATILIMCI-10

Memleketimiz Amed, Diyarbakır, Ortadoğu tarihinde son derece kadim bir şehir ve dünyada hiçbir kentin yaşamadığı komplike sorunlar ve zorluklarla karşılaşan bir şehirdir. Hiçbir şehir bu kadar baskı altında kalmamış, bu kadar karmaşık ve girift sorunlarla yüz yüze bırakılmamıştır. Önceki yerel yönetimdeki arkadaşlarımızı bu konuda gösterdikleri duyarlılık ve çalışmalarından dolayı kutluyorum. Sorunun bu boyutunun görülmemesi haksızlıktır. Bir Ankara, bir İstanbul, bir Mersin, bir Adana ile karşılaştırılmayacak belediye ve yerel yönetim gerçeğimiz var. Gün be gün, an be an zorluklarla karşılaşyoruz. Dolayısıyla yerel yönetimlerden tüm sorunları kapsamalarını, tümünü anında çözmelerini beklemek haklı bir yaklaşım değildir. Öyle ki buradaki yerel sorunların çözümü tamamen siyasal bir içeriği kapsıyor. Bir sürü engellemeler, gününbirlik şeyler yerel yönetimlerin potansiyellerini aktifleştirmesini engelliyor. Bunu görmek gerekiyor.

Birtakım önerilerde bulunmak istiyorum. Ben DOSİAD¹⁹ adına konuşuyorum. Bizim de şehir üzerinde çok yoğun projelerimiz, çalışmalarımız var. Şehrimizin genç nüfusunun, özellikle ailelerinin batı illerine gidip çalışmalarını bizi çok rahatsız ediyor. Diyarbakır'daki STK'ların bu konuya ilgisiz kalmaları kabul edilemez. Burada iş imkanları ve istihdamın artırılması Fiskaya'da, Ben û Sen'de, Şehitlik'te, Seyrantepe'de halkımızın yoksul ve emekçilerinin yoğun yaşadığı yerlerdeki insanlarımızın, ailelerimizin mutlaka ve mutlaka batı illerine göç etmesinin önlenmesi gerekiyor. Bu konuda DOSİAD olarak elimizden geleni yapmaya hazırız. Özellikle yerel yönetimlerin bize karşı ilgili ve duyarlı olmalarını isteriz. Karşılıklı, kolektif ve koordineli bir çalışmayı birlikte yürütebiliriz. Ayrıca yoksul ailelerimiz için aynı ya da nakdi yardım fonu oluşturmak lazım. Öyle yoksul aileler var ki el uzatamıyor ve ekmek bile bulamıyor. Ben û Sen'i, Seyrantepe'yi, Bağlar'ı gezdiğinizde bunu görebilirsiniz. Genellikle yoksullar gururlu olur. Öyle çok fazla eşya, para isteme durumları olmaz. Bu gerçeği de görerek, özellikle burada kapsamlı bir çalışma yapabiliriz.

Bir kere bizim kentimiz Amed tarihi bir kenttir. Bağdat gitti, Tahran gitti, Beyrut gitti, Şam gitti. Buralar yıkım yaşayan kentlerdir. Ortadoğu'nun merkezi, parlayan yıldız şu an Diyarbakır, Amed'tir. Önümüzdeki 5 yıl içinde bütün ticari, ekonomik, politik gelişmelerin yaşanacağı merkez Amed'tir. Dolayısıyla bu tarihi konjonktüre, perspektife göre bir yaklaşım içinde olmak en doğrusudur. Fakat mimari açıdan yapılaşmamız, özellikle modern yapılaşmamız çok çirkin. Hiçbir anıt özgünlüğü yansıtmıyor. Nevşehir, Kayseri, Konya'daki manzara ile Amed'teki manzara aynıdır. Spesifik hiçbir yanımız kalmıyor. Oysa her şehrin kendisine özgün, onu gösteren bir mimari yapısı olması gerekir. Olabildiğince, imkanlar el verdiğince bu spesifik yapının yansıtılması önemlidir.

İstihdam sorunu var. 17-24 yaş arası 330 bin gencimiz işsiz. Bunların da OSB bünyesinde, DOSİAD öncülüğünde istihdam edilmesini öngörüyoruz.

Son olarak halka hizmet eden kamu görevlilerinin, özellikle yerel yönetimlerdeki görevlilerin halka karşı saygılı ve duyarlı olmaları gerekiyor. Toplu taşımada bunlarla çok sık sık karşılaşılıyor. Toplu taşımadan yoksul insanlar, emekçi insanlar, arabası olmayan insanlar yararlanıyor. Yani toplu taşıma halkın kendisidir. Dolayısıyla şoförlerin iş yaparken toplumsal bir sorumlulukla, duyarlılıkla halka yaklaşımları en doğrusudur. Bunu dışında biz DOSİAD olarak kamu ve yerel yönetimlere elimizden gelen katkı sunmaya hazırız. Başarılar ve kolaylıklar diliyorum.

KATILIMCI-11

Önemli, anlamlı, kıymetli bir toplantı. Bazı şeyleri gerçekleştirebilmenin koşullarından biri, bu coğrafyaya uygun iklim koşullarına saygılı olunmasıdır. Yoksulluk ya da yoksunlukta, bir şeylerden mahrum olma meselesi vardır.

¹⁹ Diyarbakır Organize Sanayi İş Adamları Derneği

Demokrasiden, temel hak ve özgürlüklerden mahrum olma meselesi vardır. Mesela sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinde 68. sırada olan bir kentin uyuşturucu kullanımda ilk sırada yer alma meselesi vardır.

Değerlendirilmesi gereken çok şey var. Bir şeyi ne kadar çok tekrar ederseniz, önemli olduğu gerçeğini o kadar hatırlatmış olursunuz. Muhyettin Hoca'nın anlatımında yapılması gerekenler noktasında projeler ve güzel şeyler vardı. Ancak bunlar için uygun iklim koşullarının da oluşturulması gerekiyor. Yapılacaklara baktığımızda gelecek inşasıyla ilgili birçok çalışma içerisinde olduğumuz, sadece yaşadığımız topluma değil, bizden sonraki nesillere de bir gelecek bırakma kaygısını taşıdığımız anlaşılıyor. Uyuşturucu çok önemli bir mesele. Yine önceki dönem çalışmalarından hareketle şunu söyleyebilirim. "Bu kenti uzaylılar mı kirletiyor" sloganı vardı. Aslında minicik bir sorun. Bu kentte birçok şeyin değişebildiğine tanıklık etmiş olan insanlarız. Bu anlamda önemli, kıymetli bir konuydu.

Naçizane önerim şudur: Sadece DİTAM veya benzer yapıların bu tip toplantıları yapması değil, belediyelerimizin, yerel yönetimlerimizin de bu tip toplantıları tertipleyip sivil toplumu dahil etmesi, "halk günleri" diyebileceğimiz belirli toplantıların yapılmasıdır.

KATILIMCI-12

Özellikle şehir dışından gelen misafirlerimize hoş geldiniz diyorum. Mazıdağ ve Çınar'da 2024 yılı haziran ayında gerçekleşen yangından önce Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası'nda, başkanlarla yaptığımız toplantıda gündeme getirmiştik. Geçen hafta da Valilikte yapılan toplantıda tekrar gündeme getirdim. Yangınlarla ilgili belediye başkanlarımıza "bir daha olmasın" demiştik. Geçen hafta medyada gördüm, bir altyapı iyileştirmesi yapılmış. Sanki göz önünde bulundurmuşsunuz.

Kırsal kalkınma yatırımlarıyla ilgili özellikle muhalefet belediyeleri iktidara oranla daha iyi çalışıyor. Mesela kırsal yatırımlarla ilgili İzmir Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi, iktidardan daha iyi çalışıyor. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi çok güzel çalışıyor. Bunlarla ilgili sizlerden de özellikle Büyükşehir Belediyemizden adımlar bekliyoruz. Kırsal Hizmetler Daire Başkanlığı ile özellikle Yenişehir ve Kayapınar belediyelerinden 2025 yılı için performans bekliyoruz. Mera ve tarım arazileri gibi alanlarda ciddi istismar var. Tarım arazilerinin korunmasıyla ilgili sizden pozitif ayrımcılık bekliyoruz.

Kadın çiftçi ve üreticilerimize, küçük aile işletmeleri başta olmak üzere kadın üreticilerimize pozitif ayrımcılık yapılması, yapılacak hibe ve yardımlarda kadınlara öncelik verilmesi...

Ziraat odaları, kooperatifler, üretici birliklerinden hiç kimse Kent Konseyinde bulunmuyor. Tarım grubundan temsilci yokken, Kent Konseyine çiftçinin, üreticinin derdini anlatacak birisini yazın.

Son olarak da belediyeler, yerel yönetimler geçen hafta Bolu Kartalkaya'da yaşanan yangında olduğu gibi devleti beklemeden harekete geçmek için AFAD benzeri birimler oluşturabilirler.

KATILIMCI-13

Böyle bir toplantıyı organize ettiği için DİTAM'ı kutluyorum. İmarla ilgili bir şey konuşayım. Geçen yıl 3 defa Stockholm'e gittim. Stockholm Belediyesi'nin bir yetkilisiyle de eski bir belediyeçi olmam dolayısıyla kenti dolaşım. Stockholm'ün nüfusu bir milyon yüz bin ama kent yerleşimi olarak Diyarbakır'ın on kat büyüklüğünde bir alanı kaplıyor. Diyarbakır'ın nüfusu, daha fazla sanırım bir milyon altı yüz bin civarındadır. İmar konusunda, "imara açmayın", "binalar niye yapılıyor?" diye hemen herkes refleksel davranıyor. Diyarbakır'daki insanların çoğu binalarda yaşıyor. Kentleşmeye, özellikle nehrin karşı tarafını imar açmaya belediye öncülük yapabilir. İki yüz elli metrekare bahçesi olan küçük dubleksler yapıp bir model geliştirebilir. Ki şu anda nehrin karşı tarafındaki evler, şehir merkezindeki evlerden daha ucuz. Şehirde 5-6 milyona villa alabiliyorsunuz. Şehirde yeni yapılan binalardaki evlerin fiyatı 7-8 milyona çıkıyor. Yani imar konusunda çok korkak davranmamalıyız. Stockholm'ü

gördüm, hayran kaldım. Diyarbakır'ın on kat büyüklüğünde ve insanların hepsi yeşil alanda yaşıyor. Toprakla teması var, bahçesi, ağacı var. Ama bu konuda onlar sağlıklı kentleşmişler. Stockholm'ün 1950'lilerdeki nüfusu 800, Diyarbakır'ın 1993'teki nüfusu 350 bindi. Diyarbakır, çok hızlı kentleştiği için sağlıklı gelişemiyor.

İkinci olarak da bu kalkınma, yoksulluk ve yerel yönetimler ilişkisine dair bir şeyler söylemek istiyorum. 2024 yılında Kamu Yönetimi Reformu hazırlanmıştı. Sonra Deniz Baykal, CHP adına, üniter devlet yapımız bozuluyor, etnik milliyetçiliğin önü açılıyor diye Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu ve iptal edildi. Aslında belediyelere yerel demokrasinin geliştirilmesi, yerel düzeyde akla gelebilecek konularda çok ciddi haklar veriyordu. Yerel yönetimler geliştiriliyordu. Türkiye'nin kronik bir Kürt sorunu var. Bütün konular bundan kaynaklıyor. Kayyumla özerklik arasındaki bir belediye kavramının içinde etnik milliyetçilik, üniter yapının korunması tartışması var. Ama gelecekte bütün bunların yıkılacağını ve belediyelerin çok ciddi dinamik bir güç olacağına inanıyorum. Bu yolda da çalışmamız gerekiyor. Bu konuda belediyelerin geleceğe hazırlıklı olması gerektiğini, çalışmalarını yürütmesi gerektiğini düşünüyorum.

Kalkınma ilgili kalkınma amaçlarındaki alt başlıklar birer stratejik hedefe dönüştürülebilir. Ama kalkınma, asıl olarak merkezi yönetimin görevidir. Görev ve sorumluluklar yasalarla belirleniyor. Türkiye'de kalkınma hedefleri esas olarak merkezi yönetimin görevidir. Türkiye, bu konuda kalkınmayı değil zenginleşmeyi ön plana aldığı için milli gelirin dolar bazında artışını, aylık ihracatın 25 milyar dolara çıkmasını, büyümenin yüzde 3 olmasını önemseyen bir merkezi yönetim var. Kalkınma yerelde topluma yayıldıkça, toplumun itici gücü olan dinamiklerine yayıldıkça olabileceğini söylemem gerekiyor. Bu konuda belediyelerin ciddi bir katkısı var ama onun görev ve sorumluluğu değil.

Sosyal yardımları da hem devlet hem belediye, hem de sivil toplum örgütleri yapar ya da birlikte yaparlar. Ama Türkiye'de devletle yarışabilecek bütçeleri yok. Devlet zaten yapıyor. Sosyal yardımlar konusunda daha farklı modeller, daha farklı mekanizmalar geliştirebiliriz. Çünkü belediyeler yoksulluğu ortadan kaldıramaz. Ama toplumsal dayanışmayı kentle, insanıyla dayanışmanın ayakta kalmasını sağlayarak önlemler geliştirebilir.

Son olarak Türkiye'de 0-2 yaş arasındaki çocukların yüzde 60'ı gerekli gıdalara erişemiyorlarmış. Gerekli vitamini, kaloriyi, proteini alamıyor. Bu oran, belki de burada gelir dağılımından dolayı, kaynakların Türkiye'nin batısında yoğunlaşmasından dolayı yüzde 80'dir. Çok acı bir durum. Yoksulluk, kalkınma ve demokrasi yoksunuyuz. Ama aynı zamanda gelir yoksunuyuz da. Kronik sorunun çözülmemesi, demokratikleşme gibi birçok konudaki gelişmeler yoksulluğu etkiliyor, daha da yoksullaştırıyor. Bölgeler arasındaki eşitsizlik arttıkça yoksulluk da artıyor. Ben tekrar toplantınız için teşekkür ediyorum. Çok başarılı buldum. Arkadaşlarımıza başarılar diliyorum.

KATILIMCI-14

Biz insanın sağlıklı olma haliyle ilgilenirken eşitsizliklerle de ilgileniyoruz. Halk sağlığı derslerinde sağlığın sosyal belirleyicilerinden birinin de yoksulluk olduğu anlatılırdı. Şimdi Hacer hanım da söyledi. Yoksulluk anne karnında eşitsizlikle başlar. Evet, ne yazık ki öyle oluyor. Yaşadığımız coğrafyayı, diğer bölgelerle, Türkiye'nin batısıyla ele aldığımızda daha farklı bir eşitsizliğe maruz kalıyoruz. Bu eşitsizliğin temel sebebi sizin de söylediğiniz gibi insan hakları ve antidemokratik uygulamalarda da farksız değildir. Bundan bağımsız düşünemeyiz.

Kürt sorunu var. Yüz yıldır yaşadığımız savaş ortamında devam ediyor. Bir savaşla devam eden Kürt sorunu var. Mesela 90'lı yılları ele alalım. Orada başlayan savaş hali insanları göçe zorladı, insanları evlerinden koparttı. İnsanlar üretim yapıyorken, geçimini sağlayabiliyorken metropollere gelmek zorunda kaldı ve üretimden koptular, yoksullaştılar. Diyarbakır özelinde düşündüğümüzde göç edenler daha çok Sur'a geldiler. Sur'da da 20-30 yıl sonra yine bir savaş çıktı. Öz yönetim döneminde sokak savaşları çıktı. O savaştan sonra insanlar Sur'dan çıkmak zorunda kaldılar, Bağlar'a geldiler. Bağlar'da da bir depremle yüzleştiler. Çünkü deprem yine daha çok yoksul kesimi vurdu. Belki de bu imar yapısıyla ilgili bir problemdi. Bu insanlar otuz yıl içerisinde üç kuşakla, üç göç yaşamak zorunda kaldı. İster istemez bu eşitsizliklerin sebep olduğu şeyler, yoksulluğu da derinleştiriyor.

Kadın yoksulluğunu, çocuk işçiliğini artırıyor. Çocuk işçiliği deyince çocuk haklarıyla ilgilenen arkadaşlar "çocuk işçi olmaz" diyorlar. Ama ne yazık ki 18 yaş altı çocuklar eve para kazandırmak için çalıştıklarında bu sefer eğitimden, öğretimden uzak bir gençlik yetişiyor.

Bunlarla mücadele etmek istediğimizde de bariz bir örnek; Sarmaşık Derneği kuruldu. Ama bu da neye döndü? "Örgüt üyelerine yardım yataklık ediyorsunuz" diye daha önce TTB²⁰ Merkez Konseyi Başkanlığını yapmış, yıllardır da sivil toplumda çalışan Selim Ölçer, Selçuk Mızraklı gibi isimler yargılandı. Selim Hoca sırf sağlığın sosyal belirleyicilerinden olan yoksullukla mücadele ettiği için ceza aldı. Birçok öneri geliyor ama bazı öneriler de ne yazık ki havada kalabiliyor. Çünkü o savaş ortamından uzaklaşamadığımızda, merkezi yönetim insan hakları perspektifiyle bakmadığında iş bitiyor. Çünkü biz belediyeyle bu 9-10 ay içerisinde iki üçtür toplantılar yapıyor, önerilerde bulunuyoruz. Gözlemediğim kadarıyla da hepimiz diyoruz ki belediye daha çok sivil toplumla bir araya gelsin, halkla bir araya gelsin. En son bir hatırladığım, belediye binasının önünde halk meclisi toplantıları yapılmıştı ama katılım ne kadardı? Belki biz de biraz kendimizi sorgulamalıyız. Mesela belediyelere "şöyle bir problem var", "bunu çözmelisiniz" diye yakalarına yapıştık mı? Belediyenin bizim kapımıza gelmesini değil, bizlerin önerilerimizle gidip onların peşinden koşmamız gerekiyor. Bu eşitsizliklerin ortadan kalkması için, topyekûn bir mücadele, işbirliği gerekiyor.

KATILIMCI-15

Kişisel olarak herhangi bir siyasi partiye bağlı olmadan bölgede coğrafi federe yönetimi savunuyorum. Bunu yapma sebebim bölgedeki toplumun kendi sorunlarının farkına varması, farklılıklarının farkına varması, her birinin, bölgenin bir gerçeği ve değeri olduğunu bilmesi, sorunlarına kendisinin de artık çözüm bulmasıdır. Bu nedenle olaya böyle bir yerden yaklaşıyorum. Bu aradaki farklılığı şöyle söyleyebilirim; eşit vatandaşlık hakkı istediğinizde bir yerden talep ediyorsunuz ama federasyon istediğinizde ya da özerklik istediğinizde bunu yapılandırmanız gerekiyor, araç oluşturmanız gerekiyor, onları buluşturmanız gerekiyor vesaire...

Suriçi'nde bir yürüyüş yaptığınızda kaldırım işgallerini görüyorsunuz. Yolda çiğ köfte yağulduğunu görüyorsunuz. Ciğercilerin mangal atıp, oraya kürsü atıp yemek servisi yaptığını görüyorsunuz. Bu sadece Suriçi ile ilgili değil. Çünkü Park 75'te bir kafe, parkın içerisinde bir alanı şeritle çeviriyor ve oraya masalarını koyuyor, oraya servis yapıyor. Kamunun parkını sanki bir kafenin parkıymış gibi kullanabiliyor. Buradan şunu anlatmaya çalışıyorum; Diyarbakır'da ve bölgede kuralların uygulanması gerekiyor. Siz istediğinizi yapamazsınız. Nüfuzluysanız, zenginseniz, güçlüyseniz, her istediğinizin olmaması gerekiyor. Tarihi alanların, kültürel alanların korunması vesaire buna bağlı.

Çok basit bir örnek. Lice bölgesinde, Bingöl'de yasadışı kenevir ekiliyor. Türkiye'de on yıl için yirmi şehirde kontrollü, tıbbi kenevir ekimine izin verilmiş. Bu işi Licelilerden, Bingöllülerden daha iyi bilen yok. Yıllardır ekip biçiyorlar. Gerçekten çok iyiler. Eğer bu alanda kontrollü olarak devlet yasal ekime izin verirse o zaman yasadışı ekim alanları azalır. Aksi durumda suç toplumuna dönüşüyor. Ekmesi, toplaması, dağıtması, satılması dahil bir ağdan bahsediyorum. O ağın daraltılmasından bahsediyorum. Keneviri yakalamanız değil, bunu önlemeniz gerekiyor.

Gazi Caddesinde bir yürüyüşe çıktık, kaldırım işgali gördük. Park 75'te, başka yerlerde problemler gördük. Pasifleşmiş vatandaştan bahsediyoruz. Orada onun yapamayacağını bilmem gerekiyor. Eğer yerel yönetimdeki arkadaşlar kuralları işletirlerse, zabıtayla trafik meselesine el atabilirler, çünkü bu toplum bizim toplumumuz. "Bu şehirde kurallara göre yaşamak istiyorum" diye hepimiz söylüyoruz. Kurallara göre yaşamamanın yolunu açtık. Buradan ilerleyelim ve kuralsız yaşamaya ya da bir şeyleri istismar ederek, sömürerek, araçsallaştırarak istediğini yapabilen insanlara izin vermeyelim. Bunun taahhüdünü, güvencesini almak zorundayız. Kuralları işletelim.

²⁰ Türk Tabipleri Birliği

Ayrıca yerel yönetimlerde özellikle A1 seviyesinde Kürtçe, Arapça, Ermenice, Süryanice gibi birkaç dilde personelin sertifikalandırılmasını ve bunun zorunlu hale getirilmesini rica ediyorum.

İkinci olarak da özellikle Seçmeli Kürtçe derslerinde, okullara yardımcı ders materyalleri konusunda yardımcı olunmasını istiyorum.

KATILIMCI-16

Öncelikle enerjiye erişimin temel insan hakkı olduğunu Oda olarak da kişi olarak da düşünüyoruz. Bu bakımdan enerji dağıtım şirketlerine ciddi bir bağımlılık var. Bu bağımlılıktan kurtulmamız gerekiyor. Bunun için enerji verimliliği bilincinin oluşturulması gerekiyor. Oda olarak birkaç madde ve gündem önerilerimizi sıralayacağım.

- 1- Enerji verimliliği bilincinin oluşturulması, yenilenebilir enerji kaynakları kanunun yaygınlaştırılması (Bunlar arasında GES, RES, rüzgâr enerjisi santralleri var),
- 2- Yeşil bina uygulamaların benimsenmesi ve bu kapsamda binalarda çatı tipi GES uygulamalarının kullanımının teşvik edilmesi,
- 3- Binalarda enerji tüketiminin azaltılması için ısı yalıtımının teşvik edilmesini savunuyoruz.
- 4- Kentlerde fosil yakıt kullanımının azaltılması önerisinde bulunuyoruz. Elektrikli araç kullanımının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesini savunuyoruz.
- 5- Enerji altyapısının tekrar düzenlenmesini öneriyoruz. Gerçi dağıtım şirketlerinin görevi ama belediyeler de hava hatlarının yeraltına alınmasına müdahil olabilir.
- 6- Bir de gürültüyü azaltmak adına jeneratörlerin kısıtlanması, jeneratör kullanımının azaltılmasını öneriyoruz.
- 7- Son olarak da enerji kooperatiflerinin yaygınlaştırılmasını öneriyoruz.

KATILIMCI-17

Yaklaşık 5 yıldır bu kentin dijitalleşmesi, en azından yapıların birer kimlik kartının olması gerektiğine inanan insanlarız. Kentin bir röntgenini çekebilmek için önce kendimizin ne durumda olduğunu görmemiz gerekiyor. Bizim binalarımız kaç yaşındadır? Ortalama kat yüksekliğimiz ne kadardır? Yapı türlerimiz nedir? Depreme dayanıklılık bağlamda yapı kalitemiz nedir, gibi verilere ihtiyacımız var. Bir bütün olarak bunları önümüze sermeden, "orayı imar açmayalım", "buraya açalım", "nüfus orada yeter, burada yetmez", "yarın ne yapalım" gibi tartışmalar sonuçsuz kalıyor. Kent zaten bir kuzey batıya, bir güney batıya, bir doğuya doğru saçaklı büyüyen iki milyonluk bir kent. Türkiye'de bu kadar saçaklı büyümenin eşi benzeri yoktur. Bunun temel sebebi, böyle bir röntgen ortaya koymadan parsel rantının sürekli arttığı yerlerde kullanımımızın farklı çözümler aramasıdır. Cadde 75'te bireysel olarak konut üretimi çok zorken, şimdi "Silvan Yolu daha uygun, hadi oraya da yüklenelim", "hadi biraz da güneye yüklenelim", "Urfa yoluna yüklenelim", "Urfa yolu ile Elazığ yolu arasında kalan bütün alanları imara açalım", deniliyor. Kaç bina yapmışlar? Bu bilgilere sahip olmadan imar hakkında bir şey söylememiz sağlıklı olmaz.

Hazır bu kadar belediye başkanı bulmuşken sormak istiyorum. Toplamda kaç tane yapımız var? Bu çok önemli bir bilgi. Bu tür bilgilere sahip olmadan imar hakkında bir şey söylemek korkunç oluyor. Yakın zamanda TMMOB ile mevcut yapı stoku tespiti ile ilgili bir çalışma yapmayı planlıyoruz. Mevzuatta buna bir yer açmışlar. Hali hazırda hükümetin saçma sapan tasarruf tedbirlerinden de çıkartabileceğimiz bir yöntem var. Kentsel Dönüşüm Stratejisi diye bir çalışmayı bütün ilçe belediyeleri yapabilir. Çok sağlıklı olacağını düşünüyorum.

Gözümüzde bu kadar büyüttüğünüz koskoca Eski Bağlar'da, 240 bin nüfusun yaşadığı evrende ortalama kat yüksekliği 3.2'dir arkadaşlar. Orada çok yoğun nüfus yaşıyor olabilir. Ama gerçekten çözüm istenirse önce bir röntgen çekilir. Daha sonra birçok alternatif çözüm üretilir. Son olarak Kayapınar Belediye Eş Başkanı Cengiz Dündar 'Bizim ne yapabilirizi konuşabiliyor olmamız lazım' dedi. İmarıda bunun yeri var. Kente dair bir mevzuat

oluşturabilirler. Kapımız her zaman açık. Biz de zorlarız zaten. Elimizden ne geliyorsa yapalım. Bu çok önemli bir konu. Bu röntgeni çekmek için ne gerekiyorsa yapılması gerektiğini düşünüyorum.

KATILIMCI-18

Yanlış değilsem 2006 yılıydı ve Büyükşehir Belediyesi'nde engellilerin yaptığı bir toplantıya katılmıştık. O dönemde de engelliler 'biz ulaşım erişemiyoruz' diyordu. Sesli ve görüntülü sistemler yoktu. Hala yok. İkincisi, şehirlerdeki yollarımız öyle oldu ki Ben û Sen artık şehir dışında kaldı. Orada kalanlar Diyarbakır'a hiç girmeden bir ömür yaşayabiliyor. Eski Bağlar dediğimiz yer de Ben û Sen'e benzedi. Bunlara dikkat etmek gerekiyor. Bu yerleri şehrin içine katmak gerekiyor. Eşitlik ve eşitsizlik üzerinde felsefede böyle bir şey var; eşitsizlik var olan bir şeydir, eşitlikse kurulan bir şeydir. Mesele eşitliği kurmakla ilgilidir. Elbette ki derdimiz de belediyelerimizle birlikte eşitlik ortamını yeniden yaratabilmektir.

KATILIMCI-19

Birçok arkadaş birçok önemli konunun altını çizdi. Ama eksik kalan bir noktayı buradan ifade etmek istiyorum. Biliyorsunuz 2015 yılının Temmuz ayında Diyarbakır, UNESCO'nun Tarihi ve Kültürel Miras Kalıcı listesine dahil edildi. Biz böyle bir şehrin hemşerisi olduğumuzu, bu şehre aidiyet bağı ile bağlı olduğumuzun altını her fırsatta çizmeliyiz.

Sur dışında çok katlı, az katlı, villa tipi, yatay, dikey bir sürü akıllı akılsız binalar, evler, mekanlar, siteler yapılabilir. Bu gayet doğal. Ama UNESCO'nun Tarihi ve Kültürel Miras Kalıcı listesine dahil edilmiş bir kenti yeniden yapamazsınız, yeniden yapamayız. Biz böyle bir şehrin hemşerisi olduğumuzun altını çizmek zorundayız.

Sayın Büyükşehir Belediyesi Eş Başkanına ve diğer alt kategorideki belediyelerin eş başkanlarına provokatif bir soru soruyorum. Kürt meselesinin, Kürt sorununun demokratik yollardan çözümüne tarafsız değil mi? Elbette tarafız diyeceksiniz. Çünkü hepimiz tarafız. İki taraftan biriyiz. Madem biz ona tarafız, demokratik ve özgür bireylerin sokaklarında, kaldırımlarında, meydanlarında rahatlıkla gezebileceği şehirleri neden yaratamıyoruz? Yaratamıyoruz, çünkü Suriçi'ndeki meydanlarımız işgal altında. Kaldırımlarımız ciğerciler, kahve satıcıları, tatlı satıcıları, Lübnan künefesi satıcıları tarafından işgal altında, işgal altında ve işgal altında. Bunun altını çizmek zorundayız ve buna karşı bir politika geliştirmek zorundayız. Geliştiremiyorsak, oy verdiğimiz, seçtiğimiz çoğu bizi yöneten arkadaşlar, kendimizin de işin içinde olduğu sorumluluğa sahip arkadaşlardır. Bunu özellikle belirtmek istiyorum. Sadece gönderme yapmak istiyorum. Bunun altı mutlaka çizilmeli. Yoksulluğun, derin yoksulluğun etnik kimlikle, Kürt etnik kimliğiyle bir bağı var. Türkiye'deki genel yoksulluğun bir akrabalığı var, bir ilişki meselesi var. Bunun altını özellikle çizmek gerekiyor. Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Ve bu toplantıyı yaptığı için kurucu üyesi olduğum DİTAM'a da çok teşekkür ediyorum.

KATILIMCI-20

Burada çok değerli sunumlar, çok değerli konuşmalar yapıldı. Aslında bir sistem tarif edildi. Bu sistem insanları yoksullaştıran bir sistemdir. Buna neoliberal kapitalist sistem de diyebiliriz, vahşi kapitalizm de diyebiliriz. Sonuçta yoksullaştıran da ve bu yoksullaştırmayı derinleştiren de sistemin kendisi. Sistem böyle gidiyor. Ama sistem aynı zamanda ne yapıyor? Bu siyasal iktidar, yoksullara bir şekilde dokunuyor. Nasıl dokunuyor? Sadakalaştırma ile sadakaya bağlayarak. Birçok yöntemle yoksullara dokunuyor, yoksullara temas ediyor. Asıl mesele bu. Burada, yoksullara nasıl temas edeceğiz, sorusu çok önemli bir soru. Teorik olarak birçok konuda, alanda konuşma yapıyoruz ama bunlara nasıl temas edeceğiz? Bu noktada, doğrusu bir şey göremedim.

Yoksullara temas etmenin sadece yerel yönetimlerin sorumluluğu olduğunu da düşünmüyorum. Oysa yerel yönetimlerin, borçlanmadır, denetimdir gibi birçok alanı var.

Yoksullara dokunmanın bir yolu da sağlıktır, sağlık hakkıdır. Mesela genel anlamda sağlığın ticarileştiği, sağlığın özelleştirildiği, artı sağlığın çeteleştiği bir süreçte halkın çok önemli bir sağlık ihtiyacı var. Eğer yoksullara dokunmak ve bunlara ulaşmak istiyorsak bunu düşünmek zorundayız. Bu anlamda kayyum öncesi dönemlerde yerel yönetimlerin buna dair politika sürdürdüğünü ya da STÖ'lerle ortak bir politika sürdürdüğünü düşünmüyorum. Bu büyük bir eksiklik. Önümüzdeki süreçte Diyarbakır Tabip Odası olarak da bu konuda yapılacak olan her çalışmada yer alıyoruz. Ama bu sadece bizimle olacak bir şey değil. Kentin bütün bileşenleri yoksulluk, yoksullaşma diyorsa, sağlık hakkı üzerinden yoksul insanların sağlık hakkını kazanması ve ulaşması, erişilebilir bir sağlık hizmeti, ücretsiz, eşit, ana dilinde bir sağlık hizmetinin de konuştuklarımızdan bağımsız olmaması gerektiğini düşünüyorum.

KATILIMCI-21

Foggo ve Siner'in anlattıklarına çözüm olacak bir model burada yaşandı ve birçok arkadaş da değindi. Sarmaşık Derneği modeli. Adı da Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Yaşam Derneği'ydı. Sarmaşık Derneği, Gıda Bankası kurarak yoksul ailelere gıda dağıttı. Çocuk eğitim desteğiyle burs ve kurslar verdi. Doğalgaz tesisatı alanında kalifiye eleman kursu düzenledi. Kadın sağlığı projelerini yürüttü. Çok kısa sürede bu çalışma başarıya ulaştı ama 2012'de dönemin valisi "bize listeyi verin bu yoksul ailelere biz yardım yapalım" dedi. Ve sistemin yoksul et, kendine bağımlı kıl zihniyeti burada ortaya çıktı. Bu zihniyete karşı en kısa sürede bu modeli tekrar oluşturmamız lazım. Bunun için Cibranlı Halid²¹'in sözüyle bitiriyorum. "Sahip olduğunuz her şey bir gün verilecektir. Öyleyse şimdi verin ve vermenin hazzını mirasçılarınıza bırakmayın" diyor.

CEVAPLAR

MERYEM ÖZDEMİR - DİYARBAKIR SANAYİ MEKTEBİ KOORDİNATÖRÜ

Sarmaşık modelinden bahsedilmesinden sonra söz almam iyi oldu. Bence öyle bir modele ihtiyacımız yok. Gıdaya erişim meselesi önemli bir sorun ama yerel gıda üretme meselesi de artık çok önemli bir yerde duruyor. İklim değişikliği, karbon ayak izi meselelerinden kaynaklı bizim artık yerel gıda üretmemiz lazım. Diyarbakır gençler yönüyle de avantajlı. Diyarbakır, kent ve kır ilişkisinin en güçlü olduğu kentlerdendir. Dolayısıyla kendi gıdasını üreten insanlara ihtiyacımız var. Yoksul insanların da sosyal yardıma değil kendi gıdasını üretmesine ihtiyaç var. Gıda üretimi politikalarıyla ilgili belediyelerin ve STÖ'lerin çalışması lazım.

Kültürel kurumlar, sivil toplum, sivil toplumla belediyelerin kurduğu ilişki meselesi çok önemli bir şey. Eşit ilişki kuramıyoruz. Kültür kurumlarında bunu gördük. Belediyeler geldikten sonra kültürde 8 yıllık kayyum döneminde çalışan yerel sivil toplum örgütlerimiz maalesef belediyelerde çalışmaya başladılar. Neden bu tür yöntemleri kullanıyoruz? Sivil toplum alanının güçlü bir şekilde belediyelerle ortaklaşması lazım. Farklı ve daha katılımcı iletişim nasıl kurabiliriz? Bunları daha çok tartışmamız gerekiyor.

²¹ 1882 yılında Muş'un Varto ilçesinde doğmuş, babası Mahmut Selim Bey ve annesi de Bingöl'ün Solhan ilçesine bağlı Melekan köyünden Mele Mehmed'in kızı Halime Hanım'dır. Şeyh Said'in annesi Gulê Hanım da Mele Mehmed'in kızıdır, dolayısıyla Halit Bey ve Şeyh Said teyze çocuklarıdır. Mahmut Selim Bey, Cibran aşiret reisleri olan Süvar ailesinin (Mala Siwêr) Halil Ağa kolundan olup, Yarbay rütbesinde 2. Cibran aşiret alay komutanıydı.

HACER FOGGO - DERİN YOKSULLUK AĞI KURUCUSU VE YAZAR

Yoksulluk bölgesel eşitsizlikten, çatışmalardan ve savaştan bağımsız tanımlanmıyor. Dünyada 450-500 milyona yakın insan, çatışma olan ülkelerde ve derin bir yoksulluk içerisinde yaşıyor. Bu nedenle çok boyutlu ve birbirinden ayrılıyor. Diyarbakır'daki yoksullukla Edirne'deki yoksulluk, İstanbul'daki yoksullukla, Antalya'daki yoksulluk, hatta ilçe ilçe buraya baktığınız zaman Kayapınar'la Bağlar ya da her birindeki yoksulluk çok farklıdır. Hatta bir haneye girdiğiniz zaman hane içerisindeki yoksulluğu da eşitsizliği de görebilirsiniz. Kadının yoksulluğuyla çocuğunun yoksulluğu, yaşlı yatalak bir insanın yoksulluğuyla, çalışan birinin yoksulluğu, engellinin yoksulluğu farklıdır. Bu meseleye çok boyutlu bakmak gerekiyor.

Tabii ki burada yoksulluğu ölçerken İstanbul'daki verileri kullanmayacaksınız. O yüzden çok boyutlu yoksulluk diyorum. Sur'daki çatışmalardan etkilenen insanlarla, dış göçle, iç göçle ilgili soruları, kriterleri belirlerken daha fazla psikoloğa ihtiyacı var. Daha fazla işsizlik olduğundan, daha fazla kreşe ihtiyaç var gibi. O nedenle bölgesel eşitsizliği göz önünde bulundurmamak gerekiyor.

Onun dışında mesela pandemi hayatımızda yoktu ama pandemi ile birlikte bütün dünyada bambaşka bir yoksulluk ölçümü başladı. Yarın bambaşka bir şey de olabilir. Yoksulluğun tanımı her zaman değişiyor. Ama bu yoksulluk derinleşiyor, yoksulluk artıyor. Diyarbakır'da da artıyor, İstanbul'da da artıyor. Bütün Türkiye'de artıyor. Sadaka kültürü konusuna katılmıyorum. İnsanların sosyal desteğe ihtiyacı var, dayanışmaya ihtiyacı var, sosyal belediyeçiliğe ihtiyacı var. Biz hayırseverlik yapmıyoruz. Yan yana olmaktan söz ediyoruz. Çok yüksek siyaset yapmamız, muhteşem konuşmamız, burada Diyarbakır'da yaşayan çocuğun İstanbul'daki bir inşaatta düşüp ölmesini ortadan kaldırmıyor. Biz buradan konuşurken hareket halinde olan Van'dan İstanbul'a, İstanbul'dan Ordu'ya sadece geçinmek için, yaşamak için giden insanlar var. Bu nedenle diyoruz ki yoksulluk insan hakları ihlalidir.

SİRAÇ ÇELİK- BAĞLAR BELEDİYESİ VE GABB EŞ BAŞKANI

Merhaba, bu programı düzenlediği için DİTAM'a teşekkür ederim. Ana dilimde konuşmayı tercih ederdim, ancak anlaşılabilirlik açısından Türkçe konuşacağım. Amed bölgenin aynasıdır. Amed'de yaşananların tamamı bölgenin geneline yansımıştır.

Elif doktorumuz söze girerken taşı bize attı, ama bu bir gerçekliktir. Maalesef, Bağlar, 1990'lı yılların başında yaşanan savaş ve göç sonucunda oluşan bir ilçedir. Çarpık kentleşme nedeniyle imar konusunda büyük problemler yaşıyoruz. Herkes dikkati imara çekiyor ancak; çarpık kentleşme gibi bir gerçeklik de var. Aslında dikkati farklı yere çekmek gerekiyor. Bağlar'ın büyük bir mülkiyet sorunu bulunuyor ve bu sorun için de devlet yetkililerinin çözüm üretmesi gerekiyor. Bu yerelle çözülebilecek bir problem değil. Örneğin; Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin (Araştırma Hastanesi) çevresindeki konteyner kentte yaşayan vatandaşlarımızın evleri yıkıldığı için hak sahibi olamıyor ve bir şekilde susturuluyorlar. Susun, sesinizi çıkarmayın. Sizlere belki ikinci, üçüncü etaplarda TOKİ çıkabilir, deniyor. Oysaki gerçeklik bu değil, AFAD belge istiyor. 10 ilimizi deprem vurdu ve en büyük zararı Bağlar ilçesi gördü. Bağlar'da 1500'e yakın binamız yıkıldı. Bu da 6 bin konut ve 25-30 bin civarında nüfusa tekabül ediyor. İmardan bahsedilirken rant konusu gündeme geliyor. Ancak Karacadağ eteklerinde, şehir merkezinden 30 kilometre uzaklıkta ve imar açısından kopuk bir bölge olan Oğlaklı'da TOKİ Konutları inşa edildi. Bu bölgedeki alanlar peyderpey imara açılacak ve yeniden bir rant sahası oluşacak.

Sağlık konusuna gelince, sağlık ocakları yıkılmış durumda. Sağlık çalışmalarını ile ilgili Bağlar Belediyesi'ne ait Ferzad Kemanger²² adlı binamızda, sağlık hizmetleri yetersiz koşullarda sunuluyor. Altı aile hekimi yalnızca iki

²² 9 Mayıs 2010'da İran rejimi tarafından idam edilen Kürt aktivisti.

odada sıkışık bir şekilde hizmet verirken, üst katlarda eğitim desteği veriliyor. Ancak sağlık ve eğitimin aynı ortamda olması doğru değil. Bu durumu defalarca dile getirmemize rağmen hâlâ bir çözüm üretilmiş değil.

DİTAM'ın yaptığı bu araştırmaya benzer bir çalışmayı biz de gerçekleştirmiştik. Slaytlarla sunulan bu araştırmaya baktığımızda, yaptığımız çalışmayla birebir aynı olduğunu gördük. Maalesef Bağlar'da ciddi bir gerçeklik var: Madde bağımlılığı yaşı yediye kadar düşmüş durumda. Bu son derece acı bir tablodur. Bu soruna dikkat çekmek için devlet yetkililerine çağrıda bulunduk. Ancak bu yalnızca yerel yönetimlerin çözebileceği bir problem değil. Gelin el birliğiyle bu sorunun üstesinden gelelim dedik. Ne yazık ki herhangi bir adım atılmadı.

Nasıl ki kayyum zihniyeti belediyelerin içini boşaltmışsa, aynı durum GABB için de geçerli. Şu an sadece ismi var, ancak işlevi yok. Bu acı bir gerçek. Bölgede 100 belediyemiz olmasına rağmen bir tane bile ambulans bulunmuyor. 58 belediyemizde ise itfaiye aracı yok. Çınar ve Mazıdağı arasında çıkan yangında 15 insanımız yanarak hayatını kaybetti. Onlara rahmet, yakınlarına sabırlar diliyoruz.

Bölgemizde 58 belediye bulunuyor ve bu azımsanacak bir rakam değil. Ancak ne yazık ki belediyelerimizin birinde bile iş makinesi yok. Oysa yerelde hizmetlerin büyük bir kısmı iş makineleriyle gerçekleştiriliyor. 24 belediyemizde yalnızca iş makinesi bulunurken, 15 belediyemizde ise tek bir teknik personel dahi yok.

Biz GABB'ı güçlendirmeye ve sistemli bir şekilde oturtmaya çalışıyoruz. Bu doğrultuda yoğun bir çaba içindeyiz. Belediyelerimizin önünü açabilecek projeler üretecek, yapıcı ve yol gösterici olacağız. Belediye yönetimlerinden GABB'a yönelik haklı talepler ve beklentiler var. Ancak bir gerçek var ki, o da kayyum gerçeği. Kayyum yönetimi, belediyelerimizin kaynaklarını adeta tüketmiş durumda. Yine de bunlar çözülmeyecek sorunlar değil. Dokuz aylık süreçte gerçekleştirdiğimiz hizmetler, dokuz yıl süren kayyum yönetiminin katbekat üstünde hizmetler olmuştur.

Sosyal medyada görünür olmamış olabiliriz, ancak şu bir gerçek ki, toplum olarak adeta bir mankurtluk sistemiyle²³ yönetiliyoruz. Peki nedir bu? Güneşe karşı en dayanıklı deri deve derisidir. Mankurt haline getirilmek istenen kişinin önce başı kazınır, ardından başına ıslak bir deve derisi sarılır ve elleri kolları bağlı bir şekilde güneş altında bırakılır. Deve derisi kurudukça gerilir. Gerilen deri, başı mengene gibi sıkar ve inanılmaz acılar vererek kişinin aklını yitirmesine neden olur. Efendisi ise zaman zaman gelir, başındaki deriyi milimlik oynatır. Milimlik bir rahatlama olduğunda, köle acısını dindirip "Oh be, Allah razı olsun, efendim ne kadar iyisiniz" der. Böyle bir kişi bilinçsiz ve her istenen şeyi sorgusuzca yapan bir köleye dönüşür. Bizi bu tür şeylere alıştırmışlar. Ancak biz bunu kabul etmiyoruz. Her yerde, her platformda bu zihniyetin bizi geriye götürdüğünü söylüyoruz.

Bizi örnek alıyorlar. Birkaç gün önce Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği bir toplantıya katıldık ve orada da söz aldım. Burada bu olup bitenleri orada anlatınca, ara verdiğimiz bir anda hoca geldi, kulağıma eğilip "Biz bunların tamamını demokratik moderniteden almışız, anlatıyoruz" dedi. Ben de "Evet, siz bizi 15 yıl geriden takip ediyorsunuz. Kabul etmeseniz de bu gerçekliktir" dedim.

İşimiz zor, ama imkânsız değil. Zorluklarla mücadele etmeye alışkın bir toplumuz. 6 Şubat depremleri, bir daha o günleri yaşamamak adına, Diyarbakır Kent Korumu ve Dayanışma Platformu olarak sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek yaptıklarımızla dünyada ses getiren bir pratiğimiz var. Biz, bu deneyimlerden ve yerel gücümüzden güç alarak, diyoruz ki güçlüyüz ve bütün bu sıkıntıların üstesinden geleceğiz. Beni dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

²³ Mankurt, Türk, Altay ve Kırgız efsanelerinde bahsedilen bilinçsiz köledir. ([Mankurt - Vikipedi](#))

DOĞAN HATUN - DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ EŞ BAŞKANI

Yoksulluk tercih edilen bir şey değil ama zenginlik tercih edilen bir durumdur. Zenginler tercihlerini değiştirirlerse daha az yoksulluk yaşanır. Geçen ay Sur ilçesinde halk ve esnaf ziyaretindeydim. Zabıta, bize söylüyor: "Neden seyyar satıcılara selam veriyorsunuz? Sonra biz baş edemiyoruz." Sonra ömrümün belleği geriye sarıldı. 1994'ten 2000'e kadar ben de o sokaklarda seyyar satıcılık yaptım. Simit sattım, su sattım, ayakkabı boyacılığı yaptım. Hakikaten benim vicdanım el vermedi. Niye elvermiyor biliyor musunuz? Çünkü biz o seyyar satıcıya kendi yaşamını idame ettirebilecek bir çözüm önerisini henüz sunmadık. Ancak şunu da ifade edeyim; esnafın kaldırım işgaline göz açtırmıyoruz. Bağlar Sağlık Ocağı dediğimiz lokasyonda yer alan Sakarya Caddesi'nde bulunan esnaf kaldırım işgal ediyor. Sur'un bir bütününde de işgal ediliyor. Dikkatinizi çekeyim yerleşik olan, ticaret yapan, para kazanan diğer bir deyimle zengin olan işgal ediyor, fakir olan işgal etmiyor. 'Bu konuda hem fikir olur muyuz' başka bir tartışmanın konusu ama zenginlerin doyumsuzluğuna, kendini kentin sahibi sanmasına karşı mücadele edeceğiz. Ancak seyyar satıcıları da çözüm bulana kadar tolere edeceğiz.

Bu aforizma kentin imarıyla alakalı bir şey. 6 Şubat depremlerinde kentimizin yapı stokunun envanterini çıkarmıştık. Mevcut yapı stoku, yeni yapılan ama boş durumda olan konutlarla birlikte yaklaşık 40 bin ailenin ihtiyacını karşılayacak durumda. Yani depremde zarar görmüş ağır ve orta hasarlı evlerin sayısına tekabül eden bir yapı stoku var. Burada sorun şu; zengin, evini fakirle paylaşmıyor. O dönem Mahabat Bulvarı'nda ev kiralari en üst noktaydı. Hükümet yetkilileri "Evleri yıkılan ve ağır hasarlı olanlara 5 bin lira kira yardımı yapacağız" diye bir açıklama yaptı. Bunu duyan ev sahipleri, şu normu uyguladı; kendi istediği kira bedelinin üstüne artı 5 bin daha koydu. Kentimizin yapı stoku herkese yetecek düzeyde; ancak artık orta sınıfın, memurun bile kiralayamayacağı lüks evler var. Özellikle son 5-10 yıldır konut üretimi hep zenginlere hitap edecek şekilde dizayn ediliyor.

Mütteahitler bir üst modele geçti. Diyarbakır müteahhitleri çok "yaratıcı." Bir insana aynı esnada üç, dört tane ev satabilecek becerileri var. Kendileri bu konuda çığır açıyorlar. Dicle Vadi Evleri olarak tarif edilen villalar bölgesinde yaşayan 'kentin özel seçilmişleri' (Halk arasında kullanılan tabir) bu sene herkes kadar su sorunu yaşadı. Özel bahçelerine istedikleri gibi bakamadılar. Onlara su veremediğimizden dolayı "özür diliyoruz." Ancak kent planlaması, kent savunması gibi bir şeydir. Bir şey yıkılıp yapılıırken paydaşlarıyla yapmak zorundasınız. Nasıl mahkemeye düştüğünüzde avukatsız ifadeniz alınmıyorsa, kentler de planlanırken kent suçlarına karşı savunulmalıdır. Gelin görün Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, şehir bölge planlamacısı olan birinin imzası olmadan kentin planlanmasına onay vermiyor. 1/100000'li alanı vermiyor. Bu konu benim uzmanlık alanım, bu konuyla ilgili çok cümle kullanabilirim.

Kentin imarının nasıl şekillendiğini de biliyorum. Bu kent cumhuriyetten sonra resmi anlamıyla bir imar planına kavuştu. Ancak 1960, 1970, 1980 ve 90'lı yıllarda başta Amed olmak üzere bölgedeki hiçbir ilde imar planlaması uygulanmadı. Niye uygulanmadı? Bu sorunun cevabı hepimizin bildiği sebeplerden kaynaklı. İmar planlamalarını da dışlamak için ifade etmiyorum ama "gecekondu ve kaçak yapılaşma" idi. Sistem ileriki süreçlerde her ikisini birbirinden kendisine göre ayırt ediyor. Kendi zenginini ve yoksulunu yaratıyor. Çok tanrılı dönemlerden bu güne ele alırsak, Uruk kentiyile Roma veya Atina tanrılarının kurduğu kentlere bakın. Aden Bahçeleri de, Babil Asma Bahçeleri de tanrılar için yapıldı. Sonrasında kimlerin yıkıldığına da tarih tanıktır. Şayet insanlara yaşama hakkı tanımıyorsanız, kurduğunuz bütün sistemler yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalır. Kentler de böyledir. Yedi bin yıl boyunca bu kentte sadece Sur'un içerisinde bir yaşam vardı. Ama son yüz yılda, hatta geçen son 10 yılda Suriçi diye bir yer yok oldu. Şu anda Suriçi'nde yaşam yok. Suriçi, sadece "turistik" bir alana, üçte biri de yoksul insanların tek varlığı olan anısından, tarihinden, kültüründen kopamayan gelenekçi birkaç ailenin yaşadığı bir alana dönüştü. Evet bu kent aynı zamanda da UNESCO'nun Dünya Kültürel Miras Listesindedir. Bir alan yönetimi vardır ve elbette hazırlıklar da olacaktır. Ama Suriçi bir insanın, Diyarbakır halkının kültür olarak beslendiği ve kendinden sonraki nesillere aktardığı bir özgür yaşam alanı değil artık. Kabul edelim veya etmeyelim, tamamıyla "turistik", turistin gündelik gidip beş dakikaya nefes aldığı ve yeni bir şeyle tanışmak istediği ya da bir kadeh şarap veyahut bir çay ya da kahvenin içildiği bir alana dönüştü.

Bütün yapıları korumakla mükellefiz ve bu bizim asli görevimizdir. Tarih bize bir şey söylüyor. Eksik kalabiliriz. Bütün arkadaşlarım notlarını tek tek alıyor, kendim de aldım. Eleştiri ve önerilerin hepsini kaydettik. Tümünün altına imza atıyorum. Eksik olduğumuz yerleri değiştirme, yenileme, birlikte hemfikir olma, birlikte çözüm üretme sözünü veriyoruz. Ancak bu kent sadece bizlerden ibaret değil. Bu kent sadece devletin asli unsur olarak gördüğü kurumlardan da ibaret değil. Bu kentin bir ruhu, bir bedeni var. Bu kent, kendine yeni bir beden de aramıyor. İsrail'i beklemeyeceğiz ki surlarımıza üflesin. Şu cümleyi çok net kullanmak istiyorum. Bu kentin ruhu ve bedeni gibi sahipleri de var. Efendi-köle dönemleri ve mevcut vücut bulmuş kavramlarla çetecilik dönemleri artık son bulacak. Biz bunlarla mücadele edeceğiz. Kimse kimsenin efendisi, kölesi değil. Hiçbir çete bu kentin sahibi değil. Bu çeteleşmenin içinde her kim alıyorsa alsın; ister bir bürokrat, isterse kamusal alana çökmüş bir mafya... Bu kent ruhu ve bedeniyle binlerce yıldır bize miras kaldı. Hevsel Bahçeleriyle doyan, Dicle Nehri ile susuzluğunu gideren ve hiç kimseye ihtiyaç duymayan kendi öz gücüyle ayakta kalabilen bir kent. Ve hala da bu özelliğini kaybetmedi. Madem nüfus yüz binden iki milyona çıktı, biz de aklımızı, yetilerimizi iki milyonluk nüfusa göre şekillendirmek zorundayız. İki milyon insanın karnını doyurmak, eğitimini ve sağlığını düşünmek zorundayız. Halkımız en iyisine layık. Burası, en iyi ulaşım, en iyi eğitime, en iyi sağlık koşullarına, en iyi konuta, en temiz gıdaya, yani her şeyin en iyisine layık bir kent.

Dikkatinizi çekmeye çalıştığım şey; bir yandan pervasızca tüketim ve zenginlik, bir yandan yoksulluk, bir yandan birilerine sınırsız özgürlük, birilerine de yasaklar olmaz. Tarih bize gösterdi, özgür bir yaşam kurulmadıysa, kurulmuş saraylar güvenliklerine rağmen baldırı çıplaklar tarafından yıkıldı. Yıkılmaya mahkûm! Hiçbir güvenlik sistemi yetmez. Daha önce de ifade ettim, daha az zengin olmalısın ki ortada bir denge olsun. Zenginlik tercih edilen bir şeydir. Fakirlik, yoksulluk itilen bir şeydir. Sen fakirin lokmasını çalıp zengin olma hikâyesi üzerinden bir sistem kurmaya çalışıyorsan ve bir politika öğretmeye çalışıyorsan biz burada yokuz.

Paradigmamız bunu engelliyor. Demokratik, kadın özgürlükçü ve ekolojik bir yaşam sunuyor. Partimiz böyle bir perspektif önümüze koydu. Biz de eğer aklımız, gücümüz yeterse bu temeller üzerinde bir bütün olarak amasız her insanın fikriyle ve özne olarak bu kenti birlikte yönetmeye talip olduk ve bu şekilde yöneteceğiz. Eksiklikler çok fazla, farkındayız. En önemlisi de imar konusunda.

Vakti zamanında bir kentte bir yönetici merkezi hükümete gidiyor. Bazı projelerimiz var, onaylamıyorsunuz diyor. Onay birimine gidiyor, farz edelim ki Cumhurbaşkanına gidiyor, sonra Cumhurbaşkanı yerel yöneticiye, bizim iktidar bu imarlar politikalarıyla kendine kaynak yaratıyor diyor. Bu kent, bunun acısını yaşıyor. Büyük parseller sadece müteahhitlerin kontrolünde. Bugün hiçbir özgür düşüncenin barınmadığı tekstil fabrikalarının ürettiği bir kazağı giyiyorum. Elli tane tekstil fabrikası var. Bu, elli çeşit kazağı sen seç, beğen demek oluyor. Ama fabrika sahibi karar veriyor. Bu kentte de elli tane müteahhit var. Onun uygun gördüğü şekilde ev, "elli tane mimar" var. Onun çizmiş olduğu evde oturmak zorunda kalıyorsun.

Diyarbakır Suriçi'ndeki tarihi yapıların tipolojisine bakın. Ondandı yedi bin yıl sonra kurulan Kaynaratepe Mahallesi'nin yoksullukla gelip kendisine Star (sığınılacak yer) olarak kurdukları evlerin tipolojisine bakın. Bir tek fark var. Yedi bin yıl önce kurulan yapıda bazalt taşı kullanmış, yedi bin yıl sonra kurulan evde tuğla kullanılmış. Ama ölçülerine, avlusuna ve pencere çerçevesine kadar tipolojisi aynı. Hayat da böyle bir şey. Bazaltı mı tercih edeceğiz, tuğlayı mı tercih edeceğiz? Bıraksak insanlar kendi özgür iradesiyle istediği gibi yaşasa. Elbette günümüzdeki kentleşme koşullarında bu zor ama bunu ölçüt olarak söylüyorum. Birilerini zengin ettirme üzerine kurulan düzeni bertaraf edersek, yedi bin yıl önceyi görmeyen, 90'lı yıllarda köyü yakılan, apar topar gelip Bağlar'da kendine ev kuran bir insan, yedi bin yıl öncenin efsanevi mimari tipolojisinde kendine bir star kurabiliyor. Gelin görün onun evi gecekondulu oluyor. Avrupa mimarisi veya yeni modern çağın, elit kesimin kullanacağı veyahut imar izninin olduğu bir yapı olmamalı.

Kavramlarımızı doğru seçersek ve dilimizi bütünleştirirsek, (şahısları kastetmiyorum), yapısal anlamda konuşuyorum, müteahhit de ölçüsünü bilirse, biraz dar gelirliye uygun evler yapsa, belki de bugün bu sorunu, bu konuyu konuşmayacaktık. Bu süreç sadece zenginlerin daha çok kâr etmesini sağlayan ve ultra lüks üzerine kurulu bir sisteme evrilmeseydi depremden hemen sonra bu kadar hızlı ve pervasızca nitelikli tarım alanları imara açılmaz, meralarınız talan edilmezdi. 17 ilçede beş binin üzerinde kaçak yapı yapıldı. Yapı kurulurken sorun yok

ama sonrasında çok ciddi sorun oluyor. Oranın altyapı, içme suyu, elektrik, doğalgaz, ulaşım sorunu oluyor. Sosyal belediyecilik politikamızla bu hizmetlerin hepsini oraya götürmemiz de gerekiyor.

Somut bir örnek vereyim; Mîr Celaled²⁴ adına bir cadde açtık. Orada bir kamulaştırma oldu. Evleri yıktık, caddeyi açtık. Bir gün Yenişehir Belediyesi Eş Başkanlarımız bizi arka sokaklarda bir köye götürdü. Orada bir inşaat yapılıyordu, sahibi ile sohbet ettik. Ev sahibi, ailesi, annesi, çocukları bayağı kalabalık... Dediler ki biz dört aile daha önce Mîr Celaled Caddesi üzerinde gecekonduda yaşıyorduk. Evlerimizi, kamulaştırdılar, yıktılar. Evsiz kaldık ve mecbur buraya geldik. Bize karışmayın diye rica ettiler. Mîr Celaled Caddesi'ndeki evimizi yol yapıldığı için yıktılar ama yeni bir ev satın almaya yetmeyecek kadar bir ücret verdiler, dediler.

Büyük küçük hiç fark etmiyor. Kentte bir nizam planı olmak zorunda. Yerel idare, master imar planlarını, ulaşımından altyapısından, suyundan elektriğine kadar bir plan ve proje olarak kurgulamalı. Öyle olmalı ki sonrasında konulacak her şey onun üzerinden devam etsin. Biri eksik olunca kronik sorun hep yaşanacaktır. Biz geldiğimizden beri ilk defa TEDAŞ Bölge Müdür Yardımcısıyla ortak bir toplantı yaptık. Toplantıda Bağlar'dan Suriçi'ne, sokak aydınlatmaları başta olmak üzere kentin çözülme sorunlarına dair üstümüze düşen her şeyi yapmaya hazır olduğumuz ilettik ve ortak bir fikre vardık. Elektrik tellerinin yer altına çekilmesiyle ilgili bir protokol imzalayacağız. Bugüne kadar bir tek, TEDAŞ ile doğru bir iletişim kurabildik.

Maalesef Valilik, hiçbir birimizle doğru ve yapıcı bir şekilde çalışmıyor. Şilbe'de bir spor tesisini güçlendirmek istedik. "Proje çizin" dediler, çizdik. Kentin ihtiyacına binaen yaptığımız bir projeydi. Üç yüz milyonluk bir proje çizdik. Bir hafta sonra Vali, o sözleşmeyi Büyükşehir Belediyesi ile değil, Diyarbakır İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü ile yaptı ve bizi Şilbe'den çıkardı. Şu an Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin bir tane bile spor tesisi yok. Bu örneği, kentte yapılmak istenen hizmetlerin hangi yöntemlerle ve nasıl engellendiğine vurgu yapmak için anlattım. Yine de umutsuz değiliz.

Bir iki tane moral verici şey konuşup kapatayım. DİSKİ'mizin 17 ilçede 2024'te yaptıkları ve 2025'in planlamaları önümde. Haklı olarak sürekli sorun ve şikâyet bize geliyor. Biz, yığınla soruna ilk aylarımızda yama yaparak çözüm bulmaya çalıştık. Sorunun ne kadar büyük olduğunu ancak önümüze gelen bu dosyadan fark ettik. Çin'den Arap ülkelerine kadar birçok ülkenin ilgili bankaları ile görüşmelerimiz oldu. Bize kibarca, "Biz sadece devleti esas alıyoruz. Devlet uygun görürse size destek veririz, görmezse vermeyiz" dediler. Yılmadık, başka kuruluşlarla da son iki üç haftadır görüştük. Görüşmelerimiz bize moral, motivasyon ve güç veriyor.

Sosyal politikalarla ilgili Hacer (Foggo) Hocam, "Belediyenin sosyal hizmet uzmanı var mı?" diye sormuştu. Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanımızın kendisi sosyal hizmet uzmanı ve kentin bütün sokaklarında ciddi emek verip 17 yıl tecrübesi olan bir arkadaşımız. Bünyesinde ayrıca dört sosyal hizmet uzmanı daha var. Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, çalışkan ve güzel bir ekip oluşturdu. Yine uyuşturucuyla mücadelede de daha iyi bir yerdeyiz. İki psikolog ve daha önce AMATEM, ÇEMATEM tecrübesi olan üç kişi olmak üzere toplam beş kişilik bir ekiple öz gücümüzle bir saha verisi oluşturma ve bu çalışmalarını yürüten bir yapı kurduk.

Ben û Sen'de Kadın Yaşam Merkezimiz var. Geldiğimiz günden beri onları bir gün bile yalnız bırakmadık. Gerek sosyal çalışmaları gerekse yoksullukla mücadeleyi dayanışma ruhuyla, tıpkı Sarmaşık Derneğinde yürütülen akılla ele alıyoruz. Bu hafta Ben û Sen'de kadın istihdamına katkı sağlayacak şekilde kadınlar için hijyenik ped üretecek bir atölye kuruldu. Umuyoruz ki bu daha da zenginleşir. Diğer bütün mahallelerimizde de benzeri çalışmalarla hem orada yaşayan halkın öz ekonomisini oluşturabilmek hem de ortak ve sosyal yaşamın içine dâhil olmaları ve öz güçleriyle yaşamaları için çabalıyoruz.

Bu kentte ulaşım gibi kangren hâline gelmiş bir sorunumuz var. Bunun farkındayız. Maalesef Devlet Demiryollarının kenti ortadan ikiye bölmesi ve demiryollarıyla hem belediyenin imar yollarının hem de

²⁴ Mîr Celadet Alî Bedirxan) (1893, [İstanbul](#) - 1951, [Şam](#)), [Kürt milliyetçisi](#), dilbilimci, yazar, diplomat ve siyasetçidir. [İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi](#)'nden mezun olduktan sonra Münih Ludwig Maximilian Üniversitesinde doktorasını tamamlamıştır. Kürt milliyetçi örgütü [Hoybun](#)'un ilk başkanıdır. [Bedirhan Bey](#)'in torunu Kürt aydınlarından Emir Ali Bedirhan'ın oğludur.

karayollarının çevre yollarının çakışması, daha önceki planlamadan kaynaklı olarak çok da alternatif güzergâh oluşturma fırsatı tanımıyor.

Daha önce planlanmış küçük sanayi sitelerinin şehir dışına çıkarılması kararlaştırılmıştı. Yerin belirlenmesini beklerken, bu kentin ranta ve talana doymak bilmeyenleri bu alanı kendi şahsi uhdesine geçirdi. Bir kentin kaderini nasıl çıkarları için değiştirmeye cüret ettiklerini gördük. Maalesef bir müddet daha sorunun çözülmesi için bu kentin direnmesi gerektiğine inanıyoruz. Biz de kentimizde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerini ve küçük sanayi sitelerinin yöneticilerini, dayanışmaya ve geleceği birlikte kurgulama konusunda duyarlı olmaya davet ediyoruz.

Birinci, ikinci ve üçüncü sanayiye de kentin dışına çıkartacak bir projeye bakanlık yer verdi. Ama maalesef bazı kurnaz kişilikler, arka planda şahıslarına kooperatifler kurup küçük sanayi sitelerini bertaraf edip lojistik depolar yapacak projeler çiziyorlar. Merkezi iktidarın ilgili kurumları da bu konuda kör, sağır, dilsiz ya da ölüm uykusundadır. Kentimizin geleceğinin kaç yıl geriye ötelendiği bu hikâyenin kendisinde görülüyor. Ve herkes bilsin: Artık bu ve benzeri konularda, kentin kaderiyle oynayan hiç kimseye karşı mütevazı olmayacağız. Elbette ki diyalog ve çözüm tercihimizdir. Ama bu kenti ranta, talana ve benzeri hikâyelere kurban etmek isteyen, şahsi çıkarları için bir kentin geleceğini yok etmek isteyen herkesle amasız mücadele edeceğiz.

Kentin kültürel dokusuna çökmüş çetelere karşı, halkın ortak malı olan kamusal alanları koruyacağız. Yarınlarımızı garantiye alabileceğimiz her yer için amasız söyleyecek sözümüz ve karşı duracak gücümüz vardır. Küçük sanayi sitelerindeki esnafın onlarca yıllık emeklerinin nasıl çalındığına şahit oldum. Kentin mülki amirlerine çağırda bulunuyoruz: Bu kentte biz yaşıyoruz, halk yaşıyor, bütün kurumlar hep birlikte yaşıyoruz ve sizler de yaşıyorsunuz. Bu kentte birbirimizi engelleyerek değil, birbirimizin projelerini boşa düşürerek değil, ancak ve ancak birlikte koordinasyonla en doğru işleri yapabiliriz. Birbirinin projelerini destekleyen, güçlendiren ve halkın yararına olabilecek her projeyi hem fikir hem de çözüm önerileriyle büyüterek yönetebiliriz.

Bu kent sahipsiz değildir. 12 bin yıldır yaşam kesintisiz devam ediyor ve edecek.

Eksik kaldığımız yerlerin özeleştirisini pratiğimizle vereceğiz. Bu tür toplantıların bize fayda sağlayacağını bilincindeyiz. Daha çok örgütlenmemiz gerekiyor. GABB Eş Başkanımız konuyla ilgili detay verdi. Bunu bölge illerimize de yaymak zorundayız. Diyarbakır, sadece Diyarbakır değildir; çevredeki iller de bizimdir. Kürtçesiyle: Amed tenê bi xwe, ne Amed'e. Bajarê derdora me jî tev ev ê me ne.

Yangınla ilgili tedbirlerimizi aldık. Kentimizdeki bütün alanları bu açıdan denetleme ve kontrol etme kararı aldık. İtfaiyemizi yeniden denetimden geçirip arkadaşlarımızı hızlı çalışmaya teşvik ettik. Deprem ve afet ile ilgili durumlarda Afet Koordinasyon Merkezi kurma kararımız var. Yapısal anlamda bir AKOM binası inşa edeceğiz. Projeleri şu anda çiziliyor ve bitmek üzere. Çizildiği gibi de tasarruf tedbirlerine takılmazsak ihalesini yapıp kentimizde AKOM binasını kuracağız.

Ulaşım ile ilgili ciddi sorun var. Geldiğimizde 82 otobüsümüz maalesef garajda yatıyordu. Bakımları yapılmamıştı. 14 tanesini kurtaramadık ve hurdaya dönmüştü. Yeni otobüs alımları için diplomatik ilişkiler geliştirdik. Alternatif yöntemler üzerinde de çalışıyoruz.

Raylı Sistemler Daire Başkanlığımızı şubat ayında kuruyoruz. Uluslararası fon kuruluşlarıyla görüşmelerimiz olumlu geçiyor. Şubat ayında daire başkanlığını kurduktan sonra teknik ekiplerin kente gelmesini bekliyoruz. Olağanüstü bir durum gelişmezse yılın ortalarında ihalesini yapmış oluruz diye düşünüyoruz.

Tekrardan, Mesut Bey şahsında DİTAM'ın bütün emekçilerine ve yöneticilerine çok teşekkür ediyorum. Bütün arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Spas dikim ji bo sebra we.

KAPANIŞ KONUŞMASI

MESUT AZİZOĞLU - DİTAM YÖNETİM KURULU BAŞKANI

Ben de Doğan Başkan'a samimi değerlendirmeleri için teşekkür ediyorum. Sizlere de bu saate kadar burada sabır gösterip durduğunuz için çok teşekkür ediyorum. Eş başkanlara teşekkür ediyorum. Diyarbakır Yerel Hizmetleri İzleme Ağı'nın birinci toplantısı bitti. Bu toplantının notlarını raporlaştırıp sizlerle paylaşacağız. Önümüzdeki üç ay içinde Ağı'n ikinci toplantısını da yapacağız. Ama şu görülüyor. Sorunlarımızı daha görünür hale getirmemiz, çözüme ulaşmada bize daha büyük kolaylık sağlayacak. Ben tekrar katılmanız için hepinize teşekkür ediyorum.

NAVENDA LÊKOLÎNÊN CIVAKI YA DÎCLE
DÎCLE TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
DICLE SOCIAL RESEARCH CENTER

Adres : Ali Emiri 1. Sokak Nuyap Plaza No:21 Kat:7 No: 48 21100 Yenişehir / DİYARBAKIR

Telefon : 0 412 228 00 03

e-posta : info@ditam.org

Mail : www.ditam.org